శ్రీ

అలమేలుమంగాపరిణయము

(పద్యకావ్యము)

మహాకవి

శ్రీ తూము రామచంద్రావనీపాలప్రణీతము

పరిష్కర్త

శిరోమణి ఆంధ్రవిద్వాన

కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి

తెలుఁగు పండితుఁడు.

సిటీ కళాశాల

హైదరాబాద-ద.

ప్రకాశకుఁడు

తూము రామకృష్ణారెడ్డి దేశముఖు

మానాజిపేట

మహబూబునగరము జి.

1949

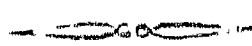

గ్రంథప్రకాశకులు:

తూము రామకృష్ణారెడ్డి దేశముఖ్;

నానవత్తిపేట.

తొలి పలుకు

ఈగ్రంథమును రచించినమహాకవి మహబూబునగరమండలము లోని మానాజిపేటరాజులలో నేటి. ఇతఁడు సంస్కృతాంధ్రభాషాంభోధిం దఱచి యీ కావ్యామృతమును వెలువఱిచెను. ఈకావ్యముఁ జదువఁ జదువ సహృదయులకుఁ బరమాహ్లాదము జనించును. ఈ కృతిదర్పణమునఁ గవీంద్రునిపాండితీరసజ్ఞతలు గోచరించును.

ఈతఁడు తూమువంశసంజాతుఁడు శ్రీవత్ససగోత్రుఁడు. ఈ వంశములోని రాజులు యోగులు, శ్రుతివిద్యాపారంగతులు, పండితులై యున్నారని యిప్పటికిని పరిసరగ్రామవాసులు చెప్పికొనుచుందురు. ఈ గ్రంథకర్త పండితకవీంద్రుఁడై పండితకవుల కనేకుల కాశ్రయ మిచ్చెను. ఇతఁడు శ్రీరామభక్తాగ్రేసరుఁడు. శ్రీరాముఁడే తనకుఁ గలలోఁ గాన్పించి యీ గ్రంథరచన కాజ్ఞ నిచ్చె నని కవి గ్రంథాదినిఁ జెప్పికొనినాఁడు. శ్రీరామచంద్రకరుణాకటాక్షలబ్ధకవితాధురంధరుఁడై యీతఁడు పోతనామాత్యునిఁ బోలి తనకావ్యమును శ్రీరామున కంకిత మొసర్చి ధన్యుఁడయ్యెను. ఇందు లక్ష్మీవేంకటేశ్వరులపరిణయకలహము మొదలు అలమేలుమంగాపరిణయమువఱకు వర్ణింపఁబడినది. ఈగ్రంథకర్త మఱియు నీతని యక్కగారగు రామమ్మగారును భాగవతోత్తములై శ్రీరంగాదిపుణ్యక్షేత్రములు సేవించి వచ్చి తమస్వగ్రామముకడనే యంజనగిరి యను చిన్న గుట్టపై శ్రీవెంకటేశ్వరస్వామియాలయము నిర్మించి స్వామినిఁ బ్రతిష్ఠించిరి.

ఉక్కులశ్రీరంగాచార్యులు గ్రంథకర్తకు గురువు. వారికడనే సంస్కృతాంధ్రము లభ్యసించి వారితోడ్పాటుచే నీకావ్యమును విరచించెను. కావ్యము మిగులఁ బ్రౌఢశైలిని విలసిల్లుచుఁ బ్రాచీనమహాకావ్యములను దలఁపించుచున్నది. ప్రతిపద్యము భక్తిరసభరితమై యున్నది. ఉదయాస్తమయాదివర్ణనములు చదువునపుడు కవికల్పనానైపుణి యచ్చెరువు

గొల్పును. శ్లేషాద్యలంకారములు పెక్కుతావుల గోచరించును. పండితైక భేద్యము లగుఘట్టము లిందుఁ జాల విలసిల్లినవి. వర్ణనాంశములు, కల్పనలు మనోహరములుగ నున్నవి. కవితాధార గంగాప్రవాహమువలె విరాజిల్లి యర్థపుష్టి వీడనిపదజాలముతో బంధుర మై నిరర్థకపదరహిత మై విరాజిల్లిన దీపవిత్రకావ్యము. పెద్దన, భట్టుమూర్తి, శ్రీనాథాదులపోకడలికావ్యమునఁ బెక్కుతావుల గోచరించును.

నుచ్చునకు "చని చని కాంచె ముందట మనోరమణీరమణీయ కాంతియున్."

"కలకంఠనికరసత్కల కంఠ రావముల్
కలకంఠి యొనరించు గాన మేమొ".

"స్తంబేరమస్తనంధయగండకండూతి
హరణనఖాగ్రహర్యక్షగణము"

"అలరె వసంత మంతట లతాంతశిలీముఖకుంతజాలకో
త్కలితవనాంతకాంతపరికల్పితకుంజనిశాంతకాముకీ
లలితరతాంతఘర్మసలిలప్రజసంతతవారణోజ్జ్వల
న్మలయసమీరకీరపికమాధుకరాదివిహారహృద్యమై"

"చరమసర్వంసహాధరశిఖాగ్రంబునఁ
బుష్పితకింశుకభూజ మనఁగ"

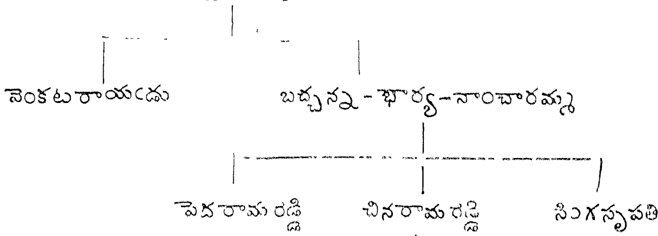
"ప్రాచీదిశాంగనాభాసురహస్తాబ్జ
కలితమాణిక్యకందుకం బనంగ"

ఈమున్నగువర్ణనాభాగములు పరిశీలించుసహృదయుల కిది ప్రౌఢబంధ మనియుఁ గల్పనాచాతురీబంధుర మనియుఁ దోఁపక మానదు. కవిత సలక్షణ మై నిర్దుష్ట మై యలరారినది.

క్రీ. శ. ౧౮వ శతాబ్ది తొలిభాగములోనివాఁడును, అసఫ్జాహీనవాబుల ప్రధానమంత్రిగాను నుండిన రాజాచందూలాల్ ఈకవి ప్రతిష్ఠించినవెంకటేశ్వరస్వామికి షహాపురము అనుగ్రామమును అగ్రహారముగా నీతనిపేర నిచ్చినట్లు భూదానపత్రము తెల్పుచున్నది. ఇది యితనికాలమున కాధారము. ఇతఁడు పరమోదారగుణోపేతుఁడు, పరయోగి, భాగవతోత్తముఁడు, పండితకవి, యని యిప్పటికిని బ్రఖ్యాతి గలదు.

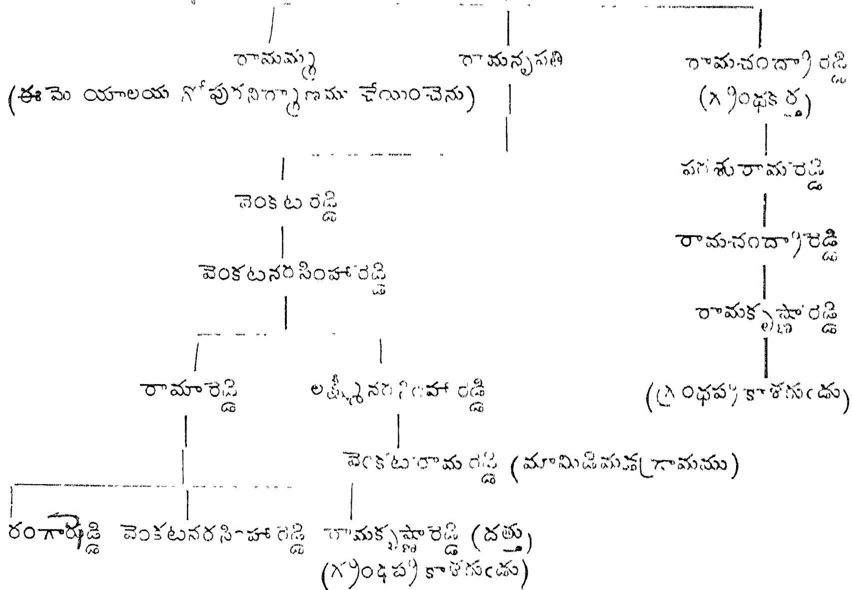
ఈకవికి మనుమఁడు శ్రీరామచంద్రారెడ్డి తనకు సంతతి లేనందున గ్రంథకర్తసోదరునిసంతతిలోనివాఁడగు శ్రీరామకృష్ణారెడ్డిని దత్తపుత్రునిగా స్వీకరించి తనరాజ్యమున కధిపతిగాఁ జేసెను. ఈదత్తపుత్రుఁడీగ్రంథమునకుఁ బ్రకాశకుఁడు.

గ్రంథకర్త వంశవృక్షము

పెదరామరెడ్డి చినరామరెడ్డి సింగనృపతి

(వెదిరె హనుమంతరెడ్డి పాపమ్మల కూఁతురుగు) భార్య-సంజమ్మ

ఈపవిత్రమహాకావ్యమును శ్రీరామకృష్ణారెడ్డిగారు నాకడకుఁ దెచ్చి దీనిని సవరించి యచ్చు వేయింపుఁడని నన్ను గోరిరి. ఈగ్రంథమామూలాగ్రము తాళపత్రములలో వ్రాయఁబడి యుండెను. అచ్చటచ్చటఁ దాళపత్రములు శిథిలములై యుండెను. వ్రాతలోఁ గూడఁ జాల తప్పు లుండెను. అస్ఫుటములైన యక్షరములతోఁ గూడినయీ కావ్యమును జాగ్రత్తతోఁ బరిశీలించి పరిష్కరించి ముద్రణమున కిచ్చితిని. తెలంగాణములో నొకశతాబ్దికిఁ బూర్వ మవతరించిన యీ యుత్కృష్ట కావ్యమును బ్రకటింపఁ జేసి శ్రీరామకృష్ణారెడ్డిగారు తమపూర్వుల కీర్తిని దేశగౌరవమును బ్రకటించిన ధన్యజీవులు. ఆంధ్రులకృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులు.

చ॥ కవికులతల్లజుండు తెలంగాణము నేలినరామచంద్రభూ
ధవుఁ డసమానమోక్షఫలదం బగుకావ్యపువంట నిచ్చెఁ; ద
త్ప్రవిమలభాగధేయము నపారముగా నిఖిలాంధ్రలోక స
త్కవులకు బంచినట్టిసముదారునిపున్నెము నెన్న శక్యమే?

—కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి.

ఓమ్

ప్రథమాశ్వాసము

ఇష్టదేవతాస్తుతి.

శా॥ శ్రీమద్భూమితనూభవాకుచలసత్సిందూరపంకాంకితో
ద్దామస్ఫీతభుజాంతరుండు, రవిసంతానాబ్ధిరాకాసుధా
ధాముఁ, డుజ్జ్వలసుందరుండు, నతభక్తవ్రాతమందారుఁ, డా
రామస్వామ్యధిపుఁ డస్మదీప్సితములన్ రంజిల్లఁగా నీవుతన్. ౧.

చ॥ తనకు విభుండు రామనసుధాధవుఁ డౌట నిజం బటంచు నా
యనఘునిదోఃప్రతాపము దిగంతములన్ వెలయించుకోర్కెఁ జేఁ
గనకమహీధ్రచాపుఘనకార్ముకభంగ మొనర్చెఁ జాలురా
ట్తనయ వరించు నం చనినధారుణీతనయ మమ్ముఁ బ్రోవుతన్. ౨.

ఉ॥ అన్న దశాననుం గూల్చుటకై జనకాజ్ఞ నెపంబుఁ జేసి యా
త్యున్నతిఁ గాన కేగునపు డుజ్జ్వలపాదుకలాశ్రయించి తా
మన్ననతో సపర్యలు ఘనంబున నిత్యముఁ జేయుచున్న శాం
తు న్నతభక్తరక్షణవినోదు భరతు న్నిరంతరంబుఁ గొల్చెదన్. ౩.

శా॥ శ్రీరామానుజమండలాంచితకరశ్రీశాలిఁ, గీర్తిచ్ఛటా
స్ఫారోదంచితలక్షణున్, ధరణిపంక్తిహ్రీదిసిరాట్స్వినిన్,
శ్రీరామానుజమండలాశ్రయలసచ్ఛృంగారగాత్రోజ్జ్వలున్,
శ్రీరామానుజుఁ డైన లక్ష్మణుని నే సేవింతు నశ్రాంతమున్. ౪.

మ॥ లవణోదగ్రమహోగ్రవిగ్రహనిరవ్లానాటవీవిస్ఫుర
ద్దవవైశ్వానరసన్నిభుండు, నతసంతానైకసంతానభూ
భవసంకాశుఁడు, రామచంద్రపదసద్భక్తిప్రమోదాంతరం
గవిలాసుండగు లక్ష్మణావరజు సుజ్ఞానాంబుధిన్ గొల్చెదన్.

సీ॥ కనుఱెప్ప వేసినంతనె కంధి లంఘించి,
నిన్ను గాంచి సువార్త విన్నవించె;
ఘనబలౌద్ధత్యసంకలితుఁ డౌసుగ్రీవు
తోడ సఖ్యము నొనఁగూడఁ జేసెఁ;
బాకాభియాతిజిద్భీకరశక్తిపీ
డితుఁ డైనతమ్ముని బ్రతుకఁ జేసె,
సాంపరాయోదగ్రశర్వరీచరకోటిఁ
బెనుముష్టికోటులఁ బీఁచ మణఁచె;

తే॥గీ॥ ననుచు శ్రీరామభూమీంద్రుఁ డవనిజాత
తోడఁ జెప్పఁగ వినుచు సంతోషి యైన
యమితమతిమంతు, ఘనశాంతు, నతికృతాంతు,
నమలగుణవంతు, హనుమంతు నభినుతింతు.

కం॥ సుగ్రీవుఁడు, దళితారిచ
మూగ్రీవుఁడు, రావణాదిమూర్ఛాకృద్ధ్వా
నగ్రీవుఁడు, శ్రీరామై
కగ్రీవుఁడు మమ్ముఁ బ్రోచుఁ గారుణ్యమునన్.

కం॥ భీషణవైరిచమూవి
ద్వేషణు, హితబంధుమిత్రబృందావన సం

తోషణుఁ, ద్రయ్యంతార్థా
న్వేషణు గుణకలితహృద్విభీషణుఁ గొలుతున్. ౮.

మ॥ దురితోదగ్రనిశాటకోటితుహినిర్ధూత్యుగ్రఝంఝానిల
ద్వరశౌర్యోన్నతశౌర్యధుర్యుఁడు, లసద్వాలాగ్రవిక్షేపదు
ర్భరపాతోడుచయుండు, రామపదసద్భక్తిప్రమోదుండు, సో
హరివాహిన్యధిరాజు నంగదుని నే నాసక్తితోఁ గొల్చెదన్. ౯.

మ॥ ఘనసంఛన్నకుహూనిశోపమలసద్గాత్రుండు, క్ష్వేళాట్టహా
సనిశాటాధిపకామినీనికరభాస్వద్భ్రూణనిర్భేదనుం,
డినవంశార్ణవసోమరామచరణాబ్జేందిందిరప్రాయుఁ, డ
య్యనఘప్రాభవుఁ డచ్ఛభల్లపతి మాకైశ్వర్యమిచ్చున్ గృపన్. ౧౦

మ॥ తనఫాలాక్షిబృహన్మరీచిమహితద్రాఘిష్ఠకీలావళిచే
తను భక్తవ్రజకిల్బిషౌఘమును నిర్దగ్ధంబుఁ గావించి పా
వనులన్ జేసినకీర్తిభూతికలనన్ వర్ష్మంబు వ్యాపించెనో
యన దేహద్యుతి మించుశంకరుఁడు మా కైశ్వర్యమిచ్చున్ గృపన్. ౧౧

సీ॥ ఏమాత హైమాద్రిజామాతసామేన
సామేన లియ్యమై సంతసించె;
నేకాంత విభునిచే నేకాంత మగుమంత్ర
మంత్రార్థసారభూమంబుఁ దెలిసె;
నేతల్లి మహితసాధ్వీతల్లజం బని
సర్వసర్వంసహాస్తవముఁ గాంచె;
నేరామ సుమనోమనోరాము శ్రీరాము
సన్నామ మేప్రొద్దు సన్నుతించె;

తే॥గీ॥ నీదృశామలగుణగేయ, మృడునిజాయ,
మహితమేచకరుచికాయ, మానసహాయ,
దళితరిపుమాయ, సతతకల్పతరునికాయ,
సర్వమంగళ మాకు నైశ్వర్య మొసఁగు. ౧౨.

ఉ॥ ఎన్నఁడు లేనివింత యిది యే మొకొ శౌరికి నాభిపద్మమం
దున్నతిఁ జిన్నిబాలుఁ డొకఁ డుద్భవ మందెను, వీనిఁ జూచినన్
గన్నులపండు వయ్యె నని కాండజవాసిని గారవింపఁగా
సన్నుతి కెక్కుకర్బురపిచండునిఁ గొల్చెద నిష్టసిద్ధికై. ౧౩.

ఉ॥ నేమముతోడఁ గొల్చెద వినిర్మలవిగ్రహనిర్జితాబ్ధిరు
ట్సామజ, సామజారి, సురసాలకిసాల, విశాలచంద్రికా,
హైమనగేంద్ర, చంద్ర, శర, హార, సరీసృపరాజ, సీర వా
గ్భామను మత్కవిత్వము విభాసుర మొందఁగఁ జేయ నిత్యమున్. ౧౪.

చ॥ జనకభుజద్వయాగ్రములఁ జక్కఁగ నిల్చి తదుత్తమాంగమం
దునఁ గలవాహినీవిమలతోయములన్ దననీడఁ గాంచి నా
యనుజును మీఁదఁ బెట్టుకొనె నప్ప యటంచును దల్లితోడఁ జె
ప్పిన నగి బుజ్జగింపఁగను బ్రేమఁ జెలంగుగణేశుఁ గొల్చెదన్. ౧౫.

గురుస్తుతి.

ఉ॥ శ్రీమహిళేశపాదసరసీరుహభక్తుఁడు శేషయార్యుఁడున్
రామషడక్షరీమనుపరాయణధుర్యునిఁ జేసి మిక్కిలిన్,
బ్రేమఁ గవిత్వమున్ భువినిఁ బెద్దలు మెచ్చ రచింపఁ జేసె న
న్నామహనీయమూర్తికి నంజలి మోడ్చెద నిష్టసిద్ధికై. ౧౬.

సుకవి స్తుతి.

సీ॥ రాజితాదిమకావ్యరచనావిలాసభా
సురుఁ డైనప్రాచేతసుని నుతించి,
భారతామ్నాదిపౌరాణకల్పనా
సురుచిరుఁ డైనవ్యాసునిఁ దలంచి,
వేదాంతశాస్త్రసంవేది ఘంటాంశసం
జాతు దేశికవర్యు సరసు నెంచి,
లాలితనాటకాలంకారనైపుణ్య
ఘనుఁ డైనకాళిదాసునకు మ్రొక్కి,

తే॥గీ॥ శబ్దశాసన, శ్రీనాథ, శంభుదాస,
సోమ, భాస్కర, తిక్కనసోమయాజి
ముఖ్యసుకవీశసంతానములకు మోద
మొదవ నంజలిఁ గావించి మదిఁ దలంచి, ౧౭.

కుకవి నింద.

కం॥ దుర్దమకవితానిపుణక
వర్గులఁ బొడఁ గాంచి పిదపఁ బరుషరసను లౌ
దర్దురనిభకుకవుల కల
గర్దప్రాయము మదీయకావ్యము చూడన్. ౧౮.

వ. ఇట్లస్మదీయాభీష్టదేవతావందనంబును, బురాతనకవిస్తోత్రంబును, దుష్కవినిరాకరణంబునుఁ గావించి యమందానందసందోహకందళిత బంధబంధురం బగునొక్కమహాప్రబంధంబు రచియింపం బూని యేతత్కృతి

కన్యకాలలామంబునకు సర్వపురుషోత్తమాన్వేషణంబుఁ గావించి పొడఁ
గానక క్షణోన్మీలితాక్షియుగళుండ నై కూర్కుఁ గను యున్నసమ
యంబున. ౧౯.

భగవత్సాక్షాత్కారము.

సీ॥ తనగాత్రధారాళధారాధరముచెంతఁ
దటిదంకురచ్ఛాయతరుణి మెఱయఁ;
దనభుజార్గళకల్పతరువేష్ట్యమాన స
ద్వల్లీవిధంబు కోదండ మమరఁ;
దనయుత్తమాంగమందున నగాగ్రోదయ
మహితాబ్జహితుభాతి మౌళి దనరఁ;
దనదివ్యముఖమహోత్పలవైరిఁ జంద్రికాఽఽ
వళిరీతిఁ జిఱునవ్వు గులుకు చుండ,

తే॥గీ॥ మణిగణోజ్జ్వలకేయూరమకరకుండ
లాఽఽదిభూషణభూషితుఁ డైనరాజ
ముఖ్యుఁ డొక్కఁడు వేంచేసి మోద మెసఁగ
నెదుట నిలుచుండి కృపతోడ నిట్టు లనియె. ౨౦.

కం॥ స్థిరముగ నలమేల్మంగా
పరిణయము రచించి మాకు భాసురభక్తిన్,
జరణముల సమర్పించిన
నురుతరబహుభాగ్యసుఖము లొదవును నీకున్. ౨౧.

తే॥గీ॥ అనుచు నాసతి యిచ్చినయంతలోన
ధనము దొఱకిననిఱుపేదమనుజుకరణి

నలరి సీతాసమేతుఁ డయ్యనఘుఁ డౌటఁ
దెలిసి నుతియింపఁగా నేను దలఁచి యప్పుడు. ౨౨.

దండకము.

శ్రీమత్సుధాంభోధికన్యాంశసంజాతసీతాసతీదివ్యచేతస్సరోజాతమిత్రా! మహోద్దండచండోద్యదంహఃకదంబప్రవల్లీలవిత్రా! సుమిత్రాతనూజాదిసద్భ్రాతృవాత్సల్యసౌశీల్యనిత్యాభిరామా! రమాకామినీనాథ! తారేయభల్లూకరాడంజనానందనాద్యేకకీశాధిరాజస్యసంస్తూయమానప్రతాపోజ్జ్వలద్దీర్ఘబాహార్గళాత్యంతధామా! హిమాహార్యపుత్రీవరాత్యంతనైర్మల్యజాప్యనామా! హయగ్రీవరక్షశ్చరాధ్యక్షదుర్వారకాఠిన్యశారీరసంహారపాఠీనరాజాత్మవతారా! లసత్క్షీరవారాశిమగ్నస్థిరాధారిణోద్ధారధౌరేయఘోణ్యాధిరాజావతారా! క్షమాయోషిదక్ష్ణోరకక్షాంతచామీకరాక్షప్రదుష్ప్రౌతాఖర్వగర్వాపహారోన్నతస్తబ్ధరోమావతారా! క్షితిస్వర్గపాతాళసంవాసకృచ్చేతసత్రాసదోర్వీర్యదుర్ధర్షహైరణ్యవక్షఃకవాటచ్ఛిదాదారణారంభగంభీరసంరంభసన్నఖవ్రాతదీప్యన్నృహర్యక్షదివ్యావతారా! స్ఫురత్సర్వదిఙ్మండలాంతైకపూర్ణీకృతభ్రాజితోదారదానాతివిఖ్యాతవైరోచనిద్యోతమానోత్తమాంగానుషంగానురంజన్మణీమంజుమంజీరసంజాతసంరావయోగీంద్రహృత్పద్మసంశోభిపాదాబ్జకుబ్జావతారా! సదామందబందీకృతోదగ్రపౌలస్త్యసాహస్రబాహూగ్రసత్కార్తవీర్యార్జునచ్ఛేదనాత్యంతధారాధురారాసముత్తుంగజృంభత్కుఠారోజ్జ్వలజ్జామదగ్న్యస్వరూపావతారా! సద్దర్పదుర్వారదోర్మాహహాద్యష్టదిక్పాలవిద్రావణాక్షుద్రనిర్నిద్రగాదోత్రిపుత్రపనాత్రిగణకుంతకదండాదివల్గిలుంఠనోద్దామరామావతారా! స్ఫుటకంసాభితకంసాతిహింసారిరంసాపరిశంసాసకంసాదిదుర్వంశవంశాటవీదావకీలాకరాభాయమానానుజానూనసాహాయ్యశోలసన్మహోత్తాలతాలాంకముఖ్యావతారా! త్రిపురోత్థామసాధ్వీపవిత్రావ్రతప్రవి

ధ్వంసనాజస్రరాద్ధాంతబుద్ధావతారా! కలిప్రేరితాఘౌఘకర్మవ్రజోపేతదుర్మా నుషాధీశశుష్కావళీతూలజంఝూసమీరాత్కసత్కల్కిభవ్యావతారా! మన స్సంభవానేకకోటీభ్రమానూనలావణ్యసమ్మోహనాకారలోకైకవీరా! మ ణిస్ఫారకోటీరకేయూరహారా! సువర్ణాద్రిధీరా! బుధాళిందమందార! శ్రీరా మచంద్రా! మదీయాపదుర్వీధరవ్రాతదేవేంద్ర! సత్కీర్తిసాంద్రా! నమస్తే; నమస్తే, నమస్తే; నమః. ౨౩.

కం॥ ఆచంద్రార్కస్థాయిగ
నీచంచద్గ్రంథ మొసఁగ నినకులనాథా!
ప్రాచేతసుఁ డొనరించిన
నీచరితముకరణిఁ బ్రోవు నిశ్చలకృపతోన్. ౨౪.

మ॥ అని యీరీతి నుతించినంతనె కృపాయత్తైకచిత్తంబుతో
ఘనగర్జాయితబంధురధ్వనుల నుత్కంఠుండు నై సాదరం
బున నాచంద్రదినేంద్రతారకముగా మోదంబుతో నీకృతిన్
దనరన్ బ్రోచెద నంచుఁ బల్కి యతఁ డంతర్ధానుఁడై నంతటన్. ౨౫.

వ॥ జాగరూకుండనై లేచి నిలుచుండి యమందానందబాష్పాం బుధారాసందోహదిగ్ధగాత్రుండనై మదీయాప్తవిద్వత్ప్రపంచంబునకు నేత త్స్వప్నప్రభావంబు వివరించిన వార లత్యంతసంతుష్టాంతరంగులై యి ట్లనిరి. ౨౬.

కవివంశావతరణము.

ఉ॥ నీమహనీయపూర్వకృతనిర్మలపుణ్యవిశేష మెట్టిదో?
యే మని చెప్ప వచ్చు జగదీశ్వరుఁ డా రఘురాముఁ డస్వసం

భీమహి నీకుఁ గల్గె నిఁక నేమిటఁ దక్కువ? కావ్య మిప్పుడే
ప్రేమ రచింపు శ్రేయము లభించు"న టన్నది భాగ్యమే కదా! ౨౭.

చ|| వినుము నరేంద్రచంద్ర! మును విక్రమధుర్యులు మీకులంబునన్
ఘనతరకీర్తిసంపదలు గల్గి ధరావలయంబు నేలుచున్
వినయము మీఱ దేవగణవిప్రపదాంబుజభక్తియుక్తులై
యనితరభోగభాగ్యమహిమాఢ్యు లనంగఁ జెలంగి రిద్ధరన్. ౨౮.

తే||గీ|| కాన భవదీయసంతతిక్రమము నెల్ల
వినుము వినిపించెదము నీకు విష్ణుమూర్తి
నిండుదుగ్ధాబ్ధిలోనఁ బరుండి సరుల
నొసరఁ గల్పించునిచ్ఛచే నొక్కనాఁడు. ౨౯.

కం|| తనముఖమున భూదేవుల
నను వొందఁగ భుజములందు నచలాఢ్యులన్
ఘను లగు వైశ్యుల నూరుల
నొసరన్ గల్పించి యంబుజోదరుఁ డంతన్. ౩౦.

కం|| నారదముఖసంయమిసన
ధీరులకును సనందనాదివ్యాసులకు
త్సారసములయందును భా
గీరథి శూద్రుల సృజించి కృప ని ట్టనియెన్. ౩౧.

చ|| అమితదురంతకిల్బిషగణాఢ్యుల దల్పఁగఁ జాలునట్టియా
సుమహితజహ్నుసందసిక సోదరు లట్టి కాన మీరు నై
గమముఁ బఠింపకున్న ఘనఘ్రీభాస్వరు లౌదు రైన మ
ద్విమలపదాబ్జభక్తి మది నిస్తుల నొందక యుండఁగాఁ దగున్. ౩౨.

చ॥ అనుచు వచించినంతనె మహాద్భుతహర్షసముద్రమగ్నులై,
యనఘయశోధురంధరులు నైరి తదుజ్జ్వలవంశసంభవుల్
మనునిభకీర్తిమంతు లసమానగుణాఢ్యులు, వారిలోనఁ బెం
పొనరఁగఁ 'దూము' వంశమున నుద్భవమందెను 'సయ్య' నాఖ్యుఁడున్. 33.

సీ॥ లోచనశ్రవణరాడ్గోచరనైచికీ
దివ్యతేజస్స్ఫూర్తి ధిక్కరించి;
రాజరాజితమహాళి రాజహంసావళీ
ప్రథితకాంతిచ్ఛటల్ పరిహసించి,
కాండభృద్గంధర్వకాండవేదండపాం
డిమరమ్యదీప్తిపోడిమి యడంచి,
హైమనభూభృత్సార్వభౌమసౌరద్రుమ
ప్రతిభావిభూతి తిరస్కరించి,
తే॥గీ॥ కాండభాండాంతరము నిండ నిండి వెండి
కొండపై సండ గొని చంద్రమండలంబు
బెండువడఁ గీర్తి వడసె నుద్దండమహిమ,
రిపుదళనహేతి 'యయ్యపురెడ్డి' నృపతి. 34.

శా॥ ఆరాజన్యుఁడు ధాత భారతినిఁ గల్యాణంబు నొప్పైఖరిన్
నారీరత్నము 'జానమాంబికను' విన్నాణంబుగాఁ బెండ్లియై,
ధీరోదాత్తగుణోత్తరప్రథితవిస్తీర్ణప్రభావాఢ్యులౌ
మారాకారకుమారయుగ్మమును సంపన్నంబుగాంచెన్ జగన్. 35.

కం॥ ఆయిద్దరిలో 'వెంకట
రాయుఁడు' జ్యేష్ఠుం డతండు రాడ్వినుతుం డై,

శ్రేయోఽభివృద్ధిఁ గాంచెను;
నాయనయనుజుండు 'బచ్చ'నాఽఖ్యుం డలరన్. ౩౬.

సీ॥ కువలయాధిపుఁ బోలెఁ గువలయాధిపుల ను
ద్దామయశోధురంధరత మించె,
గోపాలవరుఁ బోలె గోపాలవరులను
వరబుధావనవైభవమున మించె;
భూమిభృద్ఘనుఁ బోలె భూమిభృద్ఘనులను
హరిభక్తిపటుధైర్యగరిమ మించె;
ధారుణీశ్వరుఁ బోలె ధారుణీశ్వరులను
క్షమ సర్వమంగళాఽఽసక్తి మించె;

తే॥గీ॥ ననుచుఁ బార్థివనివహంబు వినుతి సేయ
భూమిఁ బాలించుచును మహాభోగ మందె,
రాజమాత్రుండె యారాజరాజమౌళి
భవ్యగుణపాళి బచ్చభూపాలమౌళి. ౩౭.

శా॥ పంచేషుప్రతిమానరూపుఁ డగునాబచ్చాచలాఽధీశుఁడున్,
నాంచారమ్మను బెండ్లి యాడి విలసన్నాగారిశౌర్యోద్ధతో
దంచద్దోర్యుగవిక్రమప్రకటవిఖ్యాతప్రభావాఽఢ్యులన్
గాంచెన్ గాంచనశైలధీరు లగుప్రజ్ఞానంతులన్ ముగ్గురన్. ౩౮.

తే॥గీ॥ వారియందును 'బెదరామ' ధారుణీశుఁ
"డరిధరాఽధీశవేదండవరచయాగ్ర
హరి" య టంచును బార్థివు లభినుతింప,
వసుధఁ బాలించెఁ బురుహూతవైభవమున. ౩౯.

ఉ॥ కూరిమి ముగ్గురందుఁ గడగొట్టు, ధరాసతిపుత్రి బొట్టు, బల్
ధీరతఁ బైఁడిగట్టు, మహీధరుల పాలిటి తేల్పుచట్టు, శృం
గారమునన్ రతీశుతలకట్టు, సుదోర్ధతశత్రుపాళికిన్
దీఱనికుత్తికుట్టు, రవితేజుఁడు 'సింగ'నృపేంద్రుఁ డొప్పెమన్. ౪౦.

క౦॥ మూర్తిత్రితయమునందును
నార్తత్రాణుండు నైనహరిపోలిక స
త్కీర్తిధురంధరుఁ డరిసమ
వర్తియు నగు 'చిన్నరామ' పార్థివుఁ డెసఁగున్. ౪౧.

మ॥ కదనక్షోణిని శత్రుసేనల బలాత్కారంబునన్ మూర్ధముల్
చదియన్ మోది నృపాగ్రణుల్ పొగడఁగా క్ష్మాదేవి కాహారమున్
ముద యొందంగ నొసర్చి రాజ్యము మహాపూజ్యంబుగా నేలె నె
మ్మదిలో నించుక శంక లేక నృపసన్మాన్యుండు విఖ్యాతిగన్. ౪౨.

సీ॥ ద్విజవరచక్రనీడజపంక్తిమిత్రుండు,
విద్వచ్చకోరాళిసద్విధుండు,
హితనీలకంఠసంహతిమేఘబృందంబు,
దీనబుధవ్రాతదేవసురభి,
మార్గణపికజాలమహితవసంతంబు,
శరణాగతకురంగశాద్వలంబు,
విలసదాశ్రితకీరఫలయుక్తవనపాళి,
సామంతనిర్జరసమితివజ్రి,
తే॥గీ॥ యేతదుజ్జ్వలగుణమణిజాతములకు
బరిణె యన మించె ధరణిలోఁ దరణికరణిఁ

గరుణ నిండినవరుణునిశరణ మనఁగఁ
జిన్న రామావనీపాల శేఖరుండు. ౪౩.

తే॥గీ॥ 'నెదిరె' వంశాబ్ధిపరిపూర్ణవిధుఁ డనంగ
నంగభవభంగసేవానుసంగతుండు
నైన హనుమంత రెడ్డిభార్యాఽవతంస
'పాపమాంబకు' 'సంజమ్మ' ప్రభవ మందె. ౪౪.

ఉ॥ ఆమెను బెండ్లి యాడె విబుధాధిపజాలము మేలుమే లనన్
'దూము' కులోజ్జ్వలప్రథితదుర్ధరఘుష్యజపూర్ణరుక్సుధా
ధాముఁడు చిన్నరామవసుధావరుఁ డగ్నిరిఁ బద్మసూతి వా
గ్భామను బెండ్లి యాడుగతి భాసురలీల సుకీర్తిధుర్యుఁ డై. ౪౫.

సీ॥ సకలజనంబుల నొకరీతిఁ జూచిన
జలజవాసిని కొంత సాటి వచ్చు;
మగనిశరీరంబు సగము సేయక యున్న
సర్వమంగళ కొంత సమము వచ్చు;
బహుభాషిణి యటన్న ప్రఖ్యాతి లేకున్న
భారతీసతి కొంత సాటి వచ్చు;
బహునాళ్లు పతిఁ బాసి నహుషునిపురి నుండ
కున్నఁ బౌలోమి నీఁ డన్న వచ్చు

తే॥గీ॥ సర్వసమురాలు, పతిమహోత్సాహవిహీన,
మితముగా మాట లాడును, బతినిఁ బాసి
యుండఁ జాలదు క్షణ మైన సుగుణావ
లంబ యా 'సంజమాంబ' తుల్యలు గలారె. ౪౬.

శా॥ ఆతన్వంగిపతివ్రతయందుఁ దొలిచూ లబ్బంబునన్ విస్ఫుర
చ్చేతస్సంభవమూర్తి పుట్టినగతిన్ జెల్వొంద 'రామమ్మ' వి
ఖ్యాతిన్ సంభవ మందె;నామె వెనుకన్ గంజారిభృత్సత్కృపా
జాతుం డయ్యెను 'రామ,భూరమణుఁ డంచత్కీర్తి విఖ్యాతుఁ డై. ౪౭.

సీ॥ "తిరుమల,శ్రీరంగ"దివ్యయాత్రలఁ జేసెఁ;
దరుతటాకాదిసంతతు లొనర్చె;
నాళువారాదుల నలరి ప్రతిష్ఠించె;
నిరతాన్నదానంబుఁ బరఁగఁ జేసె;
నగ్రజన్ముల 'కగ్రహారంబు' లిప్పించెఁ;
బతిభక్తిచే మహాప్రబల యయ్యెఁ;
ద్విజకోటిచేత సద్యజనముల్ సేయించె;
హరిపదాంబుజభక్తి నిరతి మించెఁ;

తే॥గీ॥ బొసఁగ నత్తింటికిని దాను బుట్టినింటి
కమితసత్కీర్తి ఘటియించె నర్థిలోక
కోటిమందారతరువనవాటి, నైన
భవ్యగుణవల్లి 'రామమాంబా'మతల్లి. ౪౮.

॥ తార్క్ష్యకేతనపదోత్తమపద్మములభక్తి
యుంచినాఁ; డఘలతల్ ద్రెంచినాఁడు;
"తిరుమల,శ్రీరంగ"దివ్యదేశములు సే
వించినాఁ;డసుకీర్తిఁ బెంచినాఁడు;
హితసార్వభౌమసంతతిచేత మన్ననల్
గాంచినాఁ;డహితులఁ ద్రుంచినాఁడు;

ధరణీసురులపాలిసురమహీరుహ మనన్
మించినాఁ;డుర్విఁ బాలించినాఁడు;

తే॥గీ॥ మంచిరూపునఁ బంచేషు నోఁచినాఁడు;
పంచమస్వరమున గాన మంచితముగ
విష్ణుసన్నిధిఁ బాడి మెప్పించినాఁడు;
ఎంచఁ దర మానె?'రామ'భూమీశుమహిమ. ౪౯.

సీ॥ కర్బూరదానసంకలితుఁ డాతండును;
గర్బూరదాససంకలితుఁ డితఁడు;
రాజశేఖరనుతప్రథితుఁ డాతండును;
రాజశేఖరనుతప్రథితుఁ డితఁడు;
శివధర్మవర్ధనశీలుఁ డాతండును;
శివధర్మవర్ధనశీలుఁ డితఁడు;
సలలితలక్షణసహితుఁ డాతండును,
సలలితలక్షణసహితుఁ డితఁడు,

తే॥గీ॥ భేద మింతైనఁ గలదె?యుభయపక్షసన్న
సరసగుణములచే సత్కృతుఁడయి కాక
దాశరథి యైన 'శ్రీరాము' సరణిమునకు
రసికుఁ డైనట్టియా 'భూమి' 'రాము'నకును. ౫౦.

కం॥ వా రిద్దరి కనుఁజూపె నై
ధారుణిసుతవిభునికృప సుదయా దృష్టి
ద్వారముచే నుతిఁ గంటిని
సారగుణోదార! 'రామచంద్ర'నరేంద్రా! ౫౧.

ఉ॥ రాముని కర్పితంబుగ విరాజితదివ్యఘనేతరంగవి
భ్రామణభావుకోచ్ఛ్రయవిభాసురవాక్కుసుమప్రబంధ మన్
దామముఁ గూర్చి భక్తిపరతంత్రమనీషుఁడ నై యొసంగుమీ
యామహితాత్ముఁ డిచ్చును మహాద్భుతసంపద లిష్టసిద్ధిగాన్. ౫౨.

వ॥ అనిన నిటలతటఘటితాంజలిపుటుండ నై యిట్లంటి. ౫౩.

ఉ॥ చిల్కకుఁ దానె మాటఁజిగి జిల్కఁగ నేర్పిన ముద్దుముద్దులుఀ
గుల్కఁగఁ జిల్క వల్కిన నగున్, విబుధోక్తిలసత్సుధాకణం
బొల్కఁగ నారగించి ముద మొప్పఁగఁ గావ్యము నేను నట్టులే
పల్కెద గారవించుఁడి యపారకృపన్ నను విద్వదగ్రణుల్! ౫౪.

కం॥ అనినన్ విని మీవంశజు
లనయం బీరీతి సాత్వికామలమతులే
కనుకన్ నీ వావిధమున
వినయము గలవాఁడ వనఘ! విరచించు కృతిన్. ౫౫.

వ॥ అని యాన తిచ్చువిద్వద్భాసురవాక్సుధాధారాపూర
పూరితపారావారోత్తుంగరంగద్గంభీరాభంగతరంగజాల విశాలడోలికల
నుయ్యెల లూగి మహానందకందళితాంతరంగుండ నై వారలకు బహు
వారంబు సాష్టాంగనమస్కారంబు లాచరించి తదనుమతిఁ బ్రకారంబున,
౫౬.

కృతిసహాయకస్మృతి.

కం॥ భృంగజ్యాంచిత చూపా-
భంగురపాండిత్యకావ్యభాసురగంగా

భంగస్ఫుర"దుక్కల శ్రీ
రంగార్య" సహాయమునను రాజితమతి నై ౧౭

కృతిపతి స్తుతి.

సీ॥ శ్రీధరాకన్యకాచిత్తమానసహంస!
హంసకులాబ్ధితారాధిరాజ!
రాజరాజవిమానరాజాంతరవిహార!
హారకిరీటకేయూరభరణ!
రణధైర్యధౌరేయచణదైత్యసంహార!
హారాయితాహిస్తుతాబ్జపాద!
పాదపసప్తకభేదసదోస్సార!
సారంగదనుజవిశసనదక్ష!

తే॥ గీ॥ ధీరజనచిత్తసారసోదారసూర!
సూరనందనముఖకపిస్తోత్రమహిత!
హితనృపవారితసంతతావృతనికేత!
కేతనోజ్జ్వలసాకేతజాత! రామ! ౧౮

సీ॥ కనదనర్ఘానంతకల్యాణగుణధామ!
రఘుకులాంభోనిధిరమ్యసోమ!
శరనిధీషుధినతీసన్నుతప్రియనామ!
శతకోటిజలజాప్తసదృశధామ!
చటులవిభావరీచరవాహినీభీమ!
పటుశౌర్యనిర్జితపరశురామ!
పృథుతరప్రావృట్కృపీటధరశ్యామ!
నతజనవారితదుష్కృతవిరామ!

తే॥ గీ॥ యమితసౌందర్యవిజితసహస్రకామ!
మానినీకృతపాషాణమానిభామ!
భవ్యసాకేతపురవరదివ్యధామ!
రావణోదగ్రగోత్రసుత్రామ! రామ! ౫౯

షష్ఠ్యంతములు.

కం॥ ఏతాదృశగుణఖనికిని,
వాతాశనచక్రిరాజవరతల్పునకున్,
సీతాఽఽతతచేతఃకం-
జాతామలరామనామమత్స్మరణునకున్, ౬౦

కం॥ పాటచ్చరఖేటకరిపు
పాటనభుజశౌర్యధుర్యపార్థివపతికిన్,
హాటకమయశాటికిని, ని
శాఽటజటాజూటసన్నుతామలధనికిన్, ౬౧

కం॥ దర్వీకరగరోర్వీధృతి
నర్వాపణశౌర్యధుర్యనిపుణౌర్వునకున్,
శార్వాంబకగీర్వల్లభ
పూర్వామరవైరిరాజపూజితనిధికిన్, ౬౨

కం॥ భగ్నేష్వాసధ్వంసా
సర్గళబాహాఽర్గళునకు, సంఖాదనరా
డ్వ్యగ్రామితదుర్గమతర
దుర్గర్వనిరాసశౌర్యదోస్సారునకున్, ౬౩

క॥ రామునకున్, శతరవినిభ
ధామునకున్, నీలనీరదశ్యామునకున్,
సోమస్తుతనామునకున్,
హేమాంబరకలితదేహస్పృహసోమునకున్, ౬౪

కథా ప్రారంభము.

వ॥ అంకితంబుగా నాయొనర్పం బూనిన 'యలమేలుమంగాపరిణయం' బనుమహాప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన. ౬౫

తే॥గీ॥ శౌనకాఽదితాపసలోకసార్వభౌమ
రాజి యొకనాఁడు నైమిశారణ్యమునను,
సత్రయాగంబు సలుపుచుఁ బత్రిరథుని
కథలు విను వేడ్క సూతుమొగంబు సూచి, ౬౬

క॥ సూతా! మేధాజితభవ
సూతా! హరిపాదభక్తిసురుచిరచిత్తో
పేతా! పటుకిల్బిషచయ
జేతా! భగవత్కథావిశేషసమేతా!, ౬౭

మ॥ మును నీ వబ్జసుదర్శనాంచితకరాంభోజాతుచారిత్రముల్
వినిపింపన్ విని సంతసించితిమి; యీవిశ్వంభరామధ్యమం
బున నేతత్కలియందు రాజవరులన్ బుణ్యాత్ము లెవ్వారలో?
వినఁగా వేడుక యయ్యె; వారిచరితల్ విన్పింపు విఖ్యాతిగన్. ౬౮

మ॥ అనుచున్ వేఁడిన, రోమహర్షణి మహోత్సాహాంతరంగుండు నై
వినతాజధ్వజుపాదపద్మములకున్ వేమాఱు స్వాంతంబునం

దు నమస్కారము లాచరించి మునిసందోహంబులఁ జూచి తా
వినయం బొప్పఁగ వారి కిట్టు లనియెఁ విభ్రాజితప్రౌఢిమన్. ౯౯

నారదుండు కైలాసంబున కేగుట

ఉ॥ రాజితరాజవహాళిసురరాజముఖామరులుఁ నుతింప వి
భ్రాజితకాద్రవేయచయరాడ్వలయాంగదహారయుక్తుఁ డై
రాజతశైలమందు నగరాజసుతార్ధశరీరుఁ డై పరి
వ్రాజకలోక మెల్లఁ గొలువన్ గొలు వై యట నుండుసత్తతిన్. ౨౦.

సీ॥ తర్జనీనిర్ఘాతతంత్రీవితానసం
జాతనారాయణశబ్ద మెసఁగ,
సకలాఘపగాపుణ్యజలపూర్ణసౌవర్ణ
నవరత్నయుతకమండలువు సెలఁగ,
దేహావదాతదీధితిచంద్రికాఘవళి
విస్తృతధ్వాంతంబు విరియఁ జేయ,
సలలితకాషాయశాటీస్ఫురత్కాంతి
మిహిరరత్నమునకు మెఱుఁ గొసంగ,

తే॥గీ॥ వీణ వాయింపుచును మహావేగముగను
గగనముననుండి వేంచేసె గరళకంఠు
కొలువుకూటంబునకు మునుల్ గొలుచు చుండ
నారదుండు రుగ్జితశరన్నారదుండు ౨౧.

కం॥ వచ్చినసంయమిఁ గనుఁగొని
మచ్చికతో శంకరుండు మంజులఫణితిన్,

వచ్చితి వెచ్చటనుండియొ
చెచ్చెర నది దెల్పు మయ్య! చిత్తం బలరన్, ౨౨.

మ॥ అనినన్, నారదుఁ డబ్జమాళికిని సాష్టాంగప్రణామంబు లిం
పెనయన్ జేసిన గారవించి, మఱి నీ విన్నాళ్లు లెం దుండితో?
వనజాతాఽసన కేశవుల్ మఱియుఁ దత్పత్నుల్ సుఖం బుండిరే?
వినిపింపం దగు విష్టపంబుల మఱేవింతల్ గనుంగొంటివో? ౨3.

నారదుండు పరమేశ్వరుని స్తుతించుట

వ॥ అనిన నారదుండు, ౨౪.

కం॥ శంబరధరధర! శుంభ
చ్ఛంబరధరకరసరోజ! శశ్వద్ధునీ
శంబరధర! గళరుగ్జిత
శంబరధర! దృక్శుచిహతశంబరమథనా! ౨౫.

కం॥ బుధభీపద త్రిపురాసుర
మథనోత్సవసమయశౌర్యమండితవిలస
ద్విధిశరధిశరధిశయసా
రథిశరధిని శాతబాణరథకృతవసుధా! ౨౬

సీ॥ అలికదృగ్భవలసద్ధవ్యవాహనవిద
గ్ధాంబుజాతాస్త్ర! జోహారు నీకు;
కమలరుడ్ద్వేట్స్ఫురద్రమణీయభవ్యకో
టీరసంకలిత! జోహారు నీకు;
పవనభుక్పరివృఢప్రత్యగ్రలావణ్య
హారకేయూర! జోహారు నీకు;

హిమకుభృద్వ్రతిభిత్సుమహితకన్యామ
హాసతీభర్త!జోహారు నీకు;

తే॥గీ॥ సింధురాణ్మేఖలాఽహార్య శేఖరాఽగ
మాబ్జభవసాగరానంత హైమచేల
రథసఃసుత్తుంగకోదండరథ్యనిచయ
సారథీషుధిజ్యేషు!జోహారు నీకు. ౭౭.

చ॥ హర!ధరరాజచాపధర! హైమధరాధరరాజనందనీ
వర!పరవీరవారహర!వారణదైత్యనివారవీరశం
బర!కరశంబరోద్భవవిభాసుర!శంబరలోచనేట్ప్రియం
కర!శరభిన్నపూస్త్రితయకర్బుర!శంకర!నిన్ను గొల్చెదన్. ౭౮.

తే॥గీ॥ అనుచు నుతియించి యిటులు న న్నడుగ నేల?
కమలభవకేశవులు నీవె కావె? దేవ!
దేవదేవేశ!శంకర!దివ్యమూర్తి!
శివ!మహాదేవ!నే నేమి చెప్పఁ గలను? ౭౯.

ఉ॥ ఐన మహానుభావ!విను మబ్జభవాండము నెల్ల నీకృపన్
నేను జరించి దైత్యహారు నీరజనాభు రమేశుఁ గేశవున్
దీనశరణ్యు నిత్యు ఘనతేజునిఁ జూడ వికుంఠధామమున్
గానము సేయుచున్ జనితిఁ గాని యతం డట లేఁడు శంకరా! ౮౦.

కం॥ ఇచ్చట లేఁ డచ్యుతుఁ డని
యచ్చట నే జనుల నడుగ నంతట వా "రా
ముచ్చట యేమో!హరి తా
నెచ్చటి కేగెనొ!యెఱుంగ మే" మని రీశా! ౮౧.

సీ॥ గరుడవిష్వక్సేనకాద్రవేయాధిరా
జన్యప్రముఖభక్తజనము లెల్ల,
భార్గవీసహితుఁడై భగవంతుఁ డెచటికో
మసలను పంచించి చనె ని దేమొ!
"యెన్ని భంగుల మిమ్ము నెడఁ బాయ"నను వాఁడు
నేఁ డేలకో విడ నాడి పోయె!,
స్వామికార్యంబున నే మైన నేరంబు
గావించితి మొ! యేమి కారణంబొ!,

తే॥గీ॥ లేక గజరాజువలెనె భూలోకమందు
భక్తు లెవ రైన విష్ణు నాసక్తితోడఁ
బ్రేమ రక్షింప రమ్మని పిలువఁ దడవె
పోయెఁ గాఁబోలు నని వారు పోయి రభవ! ౮౧.

వ॥ కావున వైకుంఠంబున దాసవాకుళికంఠులుం నా వార్యధైర్యశౌర్యధుర్యుం డగు శ్రీమన్నారాయణుండును లేఁడు గావున జలధ్వజామరుచ్ఛలితదీపకళికవోలె మదీయస్వాంతంబు చలియించు చున్నయది; తద్వృత్తాంతం బరయుటకై భవత్సన్నిధానంబున కేతెంచితి నని నారదుండు మఱియు ని ట్లనియె. ౮౨.

కం॥ "భువి హరిరూపము శివుఁడనఁ
శివరూపము హరియు నెట సిద్ధం" బనుచున్,
వివరింప వె! శ్రుతిమాతయు
భవ! భేదము మీకుఁ గలదె! పరికింపంగన్. ౮౩.

కం॥ శంకర! నతరాక్షససుర
శంకర! సమదోగ్రసామజనిశాటాటవినా
శంకర! తెల్పవె! మాకుఁ
శంకరహితముగను మాపశంకర! దయతోఁ. ౮౫

తే॥గీ॥ అనుచు వేఁడినసురవరానివినుతి మెచ్చి
పరమశివుఁ డనె హరిమాయ లరయ వశమె.
యైన వివరింతుఁ దెలిసినయంత నీకు
సావధానుండ వై విను సంయమీంద్ర! ౮౬

పుర వర్ణనము.

ఉ॥ మానవతీపురంబు విధుమండలచుంబితగోపురంబు, శ్రీ
మానవతీలలామ కసమానము నై తగుకాపురంబు, బ్రహ్మ
మానినిపాదపద్మవలమానవిభాసురనూపురం బనన్
మానవనాథపుంగవసమన్వితమై చెలువొందు ధాత్రిలోన్ ౮౭

సీ॥ రమ్యాచిరత్నసద్రత్నచిత్రకృతో
త్తాలసాలోత్కీర్ణతారకంబు,
చంద్రశాలానటచ్చంద్రాననాగాన
వివశితగంధర్వయువతిచయము,
సౌధోపరిస్ఫురచ్ఛాతకుంభోదగ్ర
కుంభశుంభితరవిజృంభితంబు,
సద్ధ్వజాగ్రనిబద్ధశాటికోద్భవవాత
శమితామరీరతిశ్రాంతిభరము,

తే॥గీ॥ నవనిధానాఢ్యసద్మోజ్జ్వలభవన మగుచు
ధనదువీటికి సమ మని యనఁగ వచ్చుఁ
బృథులవైభవవిహసితభిదురపాణి
దివ్యనగరంబు మానవతీపురంబు. ౮౭

తే॥గీ॥ స్వర్ణకలధౌతమయచిత్రవప్రభిత్తి
చయముతో నొప్పునప్పురిసౌధరాజి
హేమభూధరరజతనగేంద్రయుగము
పురముఁ గన వచ్చి నిల్చినకరణి నలరు. ౮౮

అగడ్త

కం॥ అప్పురిపరిఖాగాధతఁ
జెప్పిన బలిచక్రి నుప్పుఁగ నొప్పిన
దప్పిన గప్పిన శేషునకుఁ
చెప్పఁగ వలెఁ గాని యితరులు చెప్పఁగలరె? ౮౯

విప్రులు

కం॥ వేదోగ్రార్థధనన
మేధాపాథోధు లచటి మేటివిప్రుల్,
సాధారణు లని ధాటిని
సాధూత్తమ! వారి నుతఁగ శక్యులు గలరే? ౯౦

రాజులు

(రాజ, సూర్య, చంద్ర, మాండలికవర్ణనము)

సీ॥ కమలాకరానందకరమహోనిష్ఠతో ప్రథ
వాంఛితసంపద నందఁజేయుచు,

భాసురానంతసత్పదవీవిహారవై
చక్షుణ్యమహిమచే నంతసించి,
నలలితద్విజచక్రసన్మానితప్రభూ
తాస్తోకవిఖ్యాతి నలరుచుండి,
కీర్తిసంతానసంవర్తనభోగవి
స్ఫురణప్రభాభూతిఁ బొల్పు మీఱి,

తే॥గీ॥ రాజహంససమానవిరాజమాన
రాజహంసగణంబు తదభ్రమ్యనగర
రాజమార్గంబులన్ వలరాజు లనఁగ
సంచరించుచు నుందురు సరభసమున. ౯౧.

వైశ్యులు

కం॥ దక్షత నరయక యాదిమ
భిక్షునికడ ధనము దాచఁ బెట్టుచు నతనిన్
రక్షింపు మనుచుఁ గొల్చెడు
యక్షేశునిభాగ్య మెంత!యందురు వైశ్యుల్. ౯౨.

శూద్రులు

కం॥ హాలవిద్యాకౌశలదృఢ
బలభద్రవినిర్జితైకబలభద్రులు శ్రీ
లలనామణివరభక్తిన్
జెలఁగుదు రప్పీట శూద్రశేఖరు లెలమిన్. ౯3.

రథములు

కం॥ తుంగధ్వజశాఖాపట
రంగత్పత్రములు గల్గి రథసంచయముల్
జంగమహరిచందనముల
భంగినిఁ దనరారుఁ బురి నభంగురమహిమన్. ౯౪.

గజములు.

మ॥ స్ఫురదుత్తుంగచరన్మహీధ్రనికరంబున్ బోలునున్మత్తభీ
కరశుండాలసమూహ మప్పురమునన్ గన్పట్టు, వర్షాగమో
త్కరధారాధరబంధురధ్వనుల నుద్ఘాటించునిస్తంద్రని
ష్ఠురఘీంకారములన్ నృపారిహృదయక్షోభంబుఁ గావింపుచున్. ౯౫.

హయములు.

క॥ ఆజానేయము లరుణుని
వాజిసమూహముల, గంధవహుఁ జెక్కడుబల్
తేజీల నపహసించు; వి
రాజితరంహమున నప్పురవతంసమునన్. ౯౬.

వీరభటులు

కం॥ భటులున్ రిపుకోటికి యమ
భటులున్ మహనీయశౌర్యబాహుబలమహో
నటులున్ జటులాస్త్రోత్కా
ర్భటులున్ నిజరాజకార్యపటు లుద్భటులున్. ౯౭

పుష్పలావికలు.

సీ॥ అండజయాన! నీదండఁ గోరితి నన;
తగినంతవెల యిచ్చి దండఁ గొనుము?
బటువు లౌయీపూలబంతు లెంతటి వన్న;
వలసినఁ గొల లేనివిలువ లివ్వి;
హార మిం పవుఁ, బుష్పహార మొత్తు మటన్న;
నిచ్చ గల్గినఁ బైక మిచ్చి చూడు;
పరువ మెప్పుడు? దీని తెఱఁగుఁల్పు మటన్న,
రాత్రిజామున మహారమ్య మగును,
తే॥ గీ॥ ననుచు నర్మోక్తులను బువ్వు లమ్ముచెలులు
విటమనోభేదిమన్మథోత్కటశరోరు
భారములఁ బూనుమదమత్తభద్రగజము
లనఁగ నలరుదు రవ్వీట నతులగతులు. ౯౮

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ॥ భాస్కరవంశసాగరశుభచ్ఛవిరాజివిరాజమానస
న్మస్కరిలోకసంచయసుమానసవాసనవాసనైకసా
పస్కరదేవచక్రపరిపాలనధీరసధీరకోకశో
జస్కరకోటిభాస్కరవిశాలసుధానసుధామనుస్మరా! ౯౯

మాలిని॥ జలనిధిమదశోషా! జానకీస్వాంతతోషా!
సలలితశుచిపూషా! సంయమిస్తైకవేషా!
విలసితనుతభాషా! విచ్యుతాశేషదోషా!
బలరిపుమణిభూషా! భవ్యపర్యంకశేషా! ౧౦౦

ఇది శ్రీమద్రామచంద్రపదారవిందమకరందరసాస్వాదన

'తూము' వంశపయఃపారావారరాకాసుధాకర రామ

క్ష్మాపాలసుపుత్రపవిత్రచరిత్రాష్టసాగ్రంథి

గీర్వాణచణ రామచంద్రావనీపాలవిర

చిత శ్రీమదలమేలుమంగా

పరిణయంబను మహా

ప్రబంధంబు

నందు

ప్రథమాశ్వాసము.

ఓం

ద్వితీయాశ్వాసము.

కం॥ శ్రీసీతాహృదయాంబుజ
భాసురభసలోపమానభవ్యశరీరా!
వాసవముఖసురసన్నుత
దాసజనాంభోధిసోమ! దశరథరామా!

తే॥గీ॥ అవధరింపుము! యాపురి కధిపుఁ డెవ్వఁ
డనుచు వివరించె నారదమునికి భవుఁడు,
తెలియ నది మాకు వివరించు ధీసమేత!
సూత! మేధావిజితవారిజాతజాత!

కం॥ అనుచుఁ శౌనకుఁ డడిగినఁ
గనుఁగొని సూతుండు పారికాంక్షీశ్వరులతోఁ
గనకకుభృల్లోకాదండుఁడు
వినిపించిన తెఱఁగు మీరు వినుఁ డని పలికెన్.

సీ॥ ఆజానుదీర్ఘబాహార్గళయుగళుండు,
ముఃఖవిసర్జితశరత్పూర్ణవిధుఁడు,
వితతవిస్ఫుటలసచ్ఛతపత్రనేత్రుండు,
రమణీయకుందకోరకరదుండు,
దక్షిణావర్తసుందరతరగ్రీవుండు,
హర్యక్షరాజమధ్యస్థలుండు,
సురధునీసైకతస్ఫురదురుజఘనుండు,
కందర్పతూణజంఘాద్వయుండు,

తే॥గీ॥ రాజ, నలరాజ, రతిరాజ, రాజరాజ-
తనయు, సురరాజనందనోత్కరవిరాజ
మానలావణ్యవిహసనసమహితసుంద
రాంగవిభవుండు తూమురామావనిపుఁడు, ౪

సీ॥ రాజితానంతసామ్రాజ్యభోగమువాఁడు,
ప్రద్యుమ్నభవ్యరూపంబువాఁడు,
సతతధర్మప్రౌఢి నతిశయించినవాఁడు,
బహుశాస్త్రనిపుణుఁడై పరఁగువాఁడు,
పరదానకృతనిరంతరచింత గలవాఁడు,
లలితాభిరామాఽఖ్యఁ జెలఁగువాఁడు,
విలసితాఽశాజయకలితశౌర్యమువాఁడు,
భద్రసంతానసంపత్తివాఁడు,

తే॥గీ॥ అచ్యుతానర్ఘ్యపదభక్తి నలరువాఁడు,
రమ్యసాకేత మేలు శ్రీరాముపగిది,
దివ్యతర మైన 'మానవతీ'పురంబు
నేలుచును దూమురామభూపాలుఁ డలరు. ౫

కం॥ నీతో డాయనగాసము
నీతోడనె సమయము వచ్చు నిశ్చయము సుమీ!
నాతోడ నైన సమమే
నీతోడ నబద్ధ మాడ నిర్మలచరితా! ౬

శా॥ ఆరాజాగ్రణి సేయుగాసమున సత్యానందచేతస్కుఁడై
తారామార్గమునన్ విమానచరకాంతారత్నముల్ సొక్కి యా

రారా! గానము లిట్టు లుండ వలదా! తూకిన్న రీగానముల్
మారా! దీనికి నంచు నెంచుదురు పల్కా రంత విభ్రాంతు లై. ౭

తే॥గీ॥ రామభూపాలకుఁడు సేయురాగమహిమ
శంఖనిర్గతవైణికస్వనము గనుకఁ
జిత్ర మై తోఁచె; ధరణిలో శిఖి,తురంగ,
గజ, పిక, క్రౌంచ, ధే, న్వజాగణము సాక్కె. ౮

సీ॥ కల నైనఁ బరకామినులగోష్ఠిఁ దలఁపఁడు;
గురుభక్తి నిరతంబు మఱవ కుండు;
మఱచియే నసృతంపుమాట నోటికి రాదు;
హితులపైఁ గోప మేయెడను లేదు;
శాత్రవుం డైనను శర ణన్న రక్షించుఁ;
బక్షపాతము లేక ప్రజలఁ బ్రోచుఁ;
బృథ్వీసురులఁ గన్న భృత్యునివలె నుండుఁ;
గరుణ గల్గినవాఁడు;కపటి గాఁడు,

తే॥గీ॥ సకలరాజాధిరాజసంస్తవ్యదివ్య
నిస్తులాస్తోకకీర్తిప్రశస్తుఁ డైన
రామపూభూపాలుసద్గుణరాజివినుతి
సలుప నెవ్వఁడివశ మయ్య! సంయమీంద్ర! ౯

కం॥ చందురునెద గందఁగ హరి
చందన మాకులపడంగ సౌరద్వీపముల్
మందగతి నొందఁ జేసెను
సుందరుఁ డగురామభూపునుబంచియశముల్ ౧౦

తే॥గీ॥ భూమిలోపల నాపుణ్యపురుషునట్టి
దర్శనంబు ఘటించినదన్యతరుల
పుణ్యమింతని గణుతించి పొగడ వశమె?
బ్రహ్మకైనను ద్విసహస్రరసనుకైన ౧౧

కం॥ కృష్ణా! యని మాటాడును;
గృష్ణా! యని యెవరి నైనఁ గృపతోఁ బిలుచున్;
గృష్ణా! యని నవ్వును; హరి!
కృష్ణా! యను నుమ్మి! మదినిఁ గేవలభక్తిన్ ౧౨

కం॥ 'హరి! హరి!' యనునుచ్చాక్యము
మఱవఁడు కల నైనఁ గాని మహాసిద్ధుఁ! భూ
వలయమహిని నెంతో పిల్చును
హరి! హరి! హరి! యనుచునిభక్తి హరికే లాలియున్ ౧౩

చ॥ చిన్నతనాన నైన సరసీరుహనాభ! నమో! కృష్ణ! యనా
పన్నగరాజతల్ప! నను బ్రోవుము! శౌరి! ముకుంద! రంగ! యనుం
చున్నజనార్దనా! యని పల్కులుఁ గీర్తన సేయుఁ గాని తాం
నెన్నఁడు నాడఁ బోఁడు నిరాగుణాలస్వల్పులతోడ నారదా! ౧౪

చ॥ ప్రతిదిన మిష్టదంబుగ స్వయాలయమందున భక్తి యొప్పఁ
యతికులముకుంబునకు హరినామజపమ్ములు మరి నిత్య రాజ్యముల్
సతిసుతసోదరాదిజనసంఘములందున నల్లు నిత్యమున్
సతతము నల్లు చుండు మునిచంద్ర! మహోన్నత గీంద్రమాత్రుఁ డై ౧౫

వ॥ మఱియు నిత్యంబును నారాయణస్తోత్రంబును నిజపదారవిందా
రంద ధ్యానానంద పరవశ్యంబును నుండుచు గోవిందుండు దెలిసి ప్రహ్లాదాంబరీ

షాజ్ఞనశుకశౌనకవ్యాసపరాశరాదిపరమభాగవతశిఖామణులతోఁడ స
మానుం డైన యుత్తమశ్లోకుం డని యతనికిఁ దనదర్శనం బొసంగి యుప్పర
మపవిత్రునిచేత సపర్యలు గైకొన వలయు నని మనంబున విచారించి
యున్న సమయంబున సింధురాజకన్యాలలామంబు నిజనాథుం డగుపురుషో
త్తము నుపలక్షించి యి ట్లనియె. ౧౬

క౦॥ ఏతత్కలియుగమందున,
భూతలమున సకలజనులు పుణ్యవిహీనుల్,
పాతకు, లఘయుక్తులు నాఁ
జేతను లేరీతి నిన్ను జేరెద? రనఘా! ౧౭

శా॥ స్వామీ! నిన్ను జనావనుం డని జనుల్ వర్ణింతు రెల్లప్పు; డే
నామాటల్ విని సంతసింపుదుఁ గదా! యశ్రాంత మాత్మేశ్వరా!
నామా టించుక చిత్తగించి భువి నీనామంబు సార్థంబు గాఁ
బ్రేమన్ వారలఁ బ్రోవఁగాఁ దగును గుంభిస్వామిసంరక్షకా! ౧౮

వ॥ అనినన్ బురుషోత్తముం డి ట్లనియె ౧౯

క౦॥ బాలిక! బహుకిల్బిషజం
బాలకదంబమున మునుఁగుపాపపుజనులన్.
బాలింపఁ దగునె? విధుశా
బాలిక! యిది తెలియ వలదె? యలఘుమనీషన్ ౨౦

ఉ॥ నా విని పద్మగేహిని జనార్దన! నీ విటు లాడఁ జెల్లునా?
దేవరచిత్త; మీజనులది క్కిఁక నెవ్వరు? మీరు గాక; నా
భావముఁ జూత మం చిటులఁ బల్కెద రింతియె కాని; దీనులన్
బ్రోవక మీకు దీనజనపోషణకీర్తి యిఁ కెట్లు నిల్చెడిన్ ౨౧

చ|| అనిన మురాంతకుండు "వికచాంబుజనేత్ర! పురాకృతంబు లే
జనులు భుజింప కూరక యె సత్పద మెవ్విధిఁ జేర వచ్చు; నా
రనిశముఁ జేయు చుండెదను హాద్భుతపాపము లింక నేరి కా
ననుభవ మొందఁగా; భువి ననస్వ్యలు రక్షణపాత్రు లౌదు రే?" ౨౨

వ|| అనిన రమాదేవి యి ట్లనియె ౨౩

తే||గీ|| 'పతితపావన' బిరుదాంకవితతకీర్తి
గలుగుమహనీయమూర్తివి కమలనాథ!
పతితజనముల రక్షించి భద్రముగను
గీర్తి దక్కించు ఫణిచక్రవర్తిశయన! ౨౪

వ|| అనినరమాదేవిపలుకు లాకర్ణించి శ్రీమన్నారాయణుండును భక్తవత్స లుండు గావున నిజభక్తుం డగురామభూపాలునకుఁ దనదర్శనం బొసంగు టకై భూలోకంబున కరుగం దలంచి 'నన్ను బరుషవాక్యంబు లాడెద' వని నెపంబుఁ గల్పించుకొని కోపంబున క్షీరపారావారకన్యకామణి యగు నిందిరాదేవిముఖారవిందం బవలోకించి యి ట్లనియె. ౨౫

కం|| మగువా! న న్నిటు లాడఁ
దగవా? యిఁక నిందు నుండఁ దగ దని హాని తా
జిగిబంగరుదుప్పటిఁ జ
క్కఁగఁ దాలిచి పాన్పు డిగ్గి కడుకోపమునన్. ౨౬

మ|| చనె వైకుంఠముఁ బాసి కేశవుఁడు చంచత్పాదుకాధీశ్వరా
వనకార్యార్థముఁ బోవునట్టులె, లసద్వాతూలవిభ్రాజితై
కనిరాఘాటమహావిలంబితగతిన్ గంజాక్షి కంజాతగే
హిని నాథా!నను బాసి పోవఁ దగ దం చెంతేనిఁ బ్రార్థించినన్. ౨౭

మ॥ పురిలో నెవ్వరుఁ జూడకుండ హరి [illegible] వి
స్ఫురదత్యంతద[illegible] [illegible]
ధరణీభాగమునందుఁ గల్గుజన[illegible] ప్రోవంగాఁ
బరమోత్సాహమనీషఁ [illegible] చనె [illegible]. ౨౮

చ॥ చని చని కాంచె ముంగట [illegible]
ఘనతరచంద్రకాంత[illegible]కాంతి, [illegible]
పెనసి నగాగ్రమందుఁ బ్రకాశించెన యున్నవిధాన [illegible]
జనగిరిరాజ మంతటను [illegible]. ౨౯

సీ॥ పటుతరోద్ధతధైర్యభర మున్న దిగ నాఁడి
యాదిభిక్షునిముష్టి నణఁగ కున్న;
గలశపాథోధిలోఁ గవ్వంబువిధమునఁ
బలుమారుఁ దిరుగుచు వడక యున్న;
రాక్షసాధిపుచేత నక్షీణగరిమంబు
వదలక మొదలే మి కదల కున్న,
నొకపాటి విప్రాజ్ఞ నకలంకవిస్ఫుర
ద్బలము దూలుచు నేలఁ బడక యున్న;

తే॥గీ॥ నమరశైలంబు, మందరాహార్యవరాళి,
రజతశైలంబు, వింధ్యాద్రిరాజమున్న,
సాటి యన వచ్చు నంజనాచలముతోడ
ననుచు నికటంబునకు వచ్చె నచ్యుతుండు. 30

తే॥గీ॥ వచ్చి యచ్చటిశృంగారవనము చెంతఁ
గాంచె విస్ఫుటకాంచనకమలషండ

మండితాభంగభంగసత్కాండపూర
భూరిపద్మాకరము దేవపూజ్య! యొసఁగు. 3౧

కం॥ ఆసరసీనికటంబున
భాసురసహకార, పనస, పాటల, విలస
త్కేసరకుంజాంతమున సు
ఖాసీనుం [illegible] తలంచె నంబుజనేత్రున్. 3౨

సీ॥ కలకంఠనికరసత్కలకంఠ గానముల్
కలకంఠి [illegible] మేమొ!;
కనకపుష్పస్పష్ట [illegible] గాంచి
కనకాంగి మేని [illegible] యేమొ!;
కాదంబవిస్ఫార [illegible] మానసముల్
కాదంబ [illegible] యేమొ!;
శుకకులాంగన [illegible]
[illegible] యొ!;

తే॥గీ॥ యంచు [illegible]
కాంచనాంగి [illegible],
పంచబాణుని [illegible]
గించి [illegible]. 33

ఉ॥ హా రమ! [illegible]! [illegible]
నేరమొ? నన్ను [illegible]
న్నారమొ? దీని [illegible]? [illegible]
స్తారమొ? [illegible]! [illegible]! 3౪

కం|| అని తన చెంతనె యొక శుక
మును గన్గొని వినయమునను బ్రొక్కుచు శుకమా!
వనజాలయ యెం దున్నను
జని తోడ్కొని రమ్ము పొమ్ము సదమలకృపతోన్. ౩౫

కం|| సహకారుల ఫలభంగము
మహిలో నొసరించువాఁడు మఱియొకరికిఁ దా
సహకారం బొనరించునె?
యహహా! నీగుణముఁ దెలియ కంటిని శుకమా! ౩౬

కం|| మొక మెత్తి సేయ నేటికి?
శుకమా! మొకమోట లేక సూనాస్త్రునిసా
యకబాధ కోర్వఁ జాలక
యకలంకాబ్జాస్యఁ దెమ్ము టన్నందులకే! ౩౭

కం|| ఇట నుండఁ దగదు మారుని
పటుతరబలచయము గలదు; పర్వతగుహలో
నెట నైన నుందు నని హరి
యటఁ జని శైలాధిరోహ మారంభించెన్. ౩౮

శా|| శృంగాభంగపతజ్ఝరీతటసటచ్ఛృంగారగాంగేయరు
గ్రంగత్పత్రవిభాసురాంచలకనత్కాదంబకాదంబినీ
తుంగాగ్రమ్రేడితరావసాధ్వసచలద్రోలంబఝంకారస
త్సంగీతంబుల నాలకించుచుఁ జనెన్ సోపానమార్గంబునన్. ౩౯

సీ|| గాత్రోల్లసద్ఘనాఘనదీప్తిఁ గాంచి బ
ర్హిసమూహముల్ పురిఁ గెత్తి యాడఁ;

జరణారుణాక్రాంతసానుసానుశిలల్
పద్మరాగాయితప్రభల నెసఁగ,
నకలంకముఖసరోజారాతి నీక్షించి
మునిచకోరాళి సమ్మోద మందఁ,
దతనితంబాఽవృతోత్కటపీతకౌశేయ
కనకాభ మొగ మొల్లఁ గప్పుకొనఁగ,

తే॥గీ॥ గండ, భేరుండ, వేదండ, పుండరీక
కాండసంచారవిలస దాఖండలాతి
చండదోర్దండమండితోద్దండభిదుర
ఖండితోదగ్రసానువుఁ గాంచి చనుచు. ౮౦

సీ॥ భీకరాదభ్రదర్వీకరోజ్జ్వలఫణా
మణిగణదీపికల్ మెఱుచుచోట,
భిల్లసాధ్వీహస్తభల్లనిర్భిన్నమ
స్కరగళన్ముక్తాఽఽళి గల్గుచోటఁ;
జంద్రాఽతపక్రాంతచంద్రోపలస్రవ
ఝ్ఝరవారితుంపురుల్ దొరఁగుచోట;
మల్లికాతల్లజోత్ఫుల్లసూనవితాన
వరమరందరసంబు గురియుచోటఁ;

తే॥గీ॥ కీరపిక శారికోదార వారహారి
భూరిసారంగనికరఝంకారసార
చారువిస్తారగానముల్ మీఱుచోట;
నొక్కగుహ గాంచె శౌరి మహోన్నతముగ. ౮౧

ఉ॥ ఆమహనీయదివ్యగుహ యందుఁ బ్రనిద్రిత శాంతభావసౌ
ద్దామమరీచులన్ గొరక దైవశిఖామణియాసమోదమా!
యీమహనీయదివ్యగుహ యట్టుల నిద్రిత శాంతభావసౌ
ద్దామమరీచులన్ గొరక దైవశిఖామణివాస యోగ్యమా, ౪౨

కం॥ ఆఘనతరగిరిగుహలో
మేఘాంచితదివ్యగాత్ర మేచకరుచి, భ
క్తౌఘౌఘప్రధ్వంసుఁ, డ
మోఘస్వర్ణాంబరుండు ముసముసఁ జొచ్చెన్. ౪౩

వ॥ ఆసమయంబున ౪౪

కం॥ అజముల మేఁపుచు నిద్దరు
వ్రజతిలకులు వారినిఁ జూచి వసుధారమణీ
వ్రజనికరుతోఁ దెలుపన్.
నిజశక్తిన్ వారు సనిరి నిజపురమునకున్. ౪౫

కం॥ అని శంభుఁడు సెప్పిన విని
మునివరుఁ డిట్లనియె "దేవ! మురరిపుఁడు రమా
వనితను వైకుంఠంబున
నునిచిన నాఁ దేవి యెంటి నుండెనొ? చెపుమా!". ౪౬

వ॥ అనిన శంభుం డిట్లనియె. ౪౭

చ॥ తనపయి లేనిపోని దొకతప్పు ఘటించి ఖగాధిరాజవా
హనుఁడు మహోగ్రకోపమున హా! యెట కేగెనో? యంచు సింధురా
వనజదళాక్షి దర్పకనవప్రదరాజ్ఞికిఁ జిక్కి సొక్కఁగా
ఘననిభ వేణి వేత్రధర కాంత మొదల్గలచోట లక్ష్మికిన్. ౪౮

కం॥ అమ్మా! నీ విటు లఘుగ్రిలు
గ్రమ్మఁగ మాటాడ వేమికారణమో? ము౦
యమ్మా! నిను బ్రీతిమాటెద
మమ్మా! మాతోడఁ దెల్పు మమ్మా! యమ్మా!. ౪౯

మ॥ అనుచున్ సూత్రవతీసఖీమణియు సయ్యంగ్రోజసంకాశలం
చననేత్రాంతరనిర్గతాశ్రుకణముల్ సంవ్యాప్తచేలాంచలం
బునఁ బోనొత్తి "యి దేల? నమ్మ! యిటులన్ బాధింప? చింతింపఁగా
జనునే? శౌరియు లేఁ; డతండు నను నేఁడక్కున్? దగిన దెల్పుమా!" ౫౦

వ॥ అనిన రమాదేవి యిట్లనియె. ౫౧

సీ॥ వినరమ్మ! చెలులార! వనజనాభునకు నే
మనవిగా నే నన్నమాట విన్నంత,
మనుజు లెల్లరు మందమతులు దుష్కర్ములు
ఘోరపాపనులు సద్బుద్ధిహీనులును,
దురభిమానులు పరదూషణాసక్తులు
లనృతవాదులు కాంక్షితార్థభ్రష్టులును,
పరధనాపహర్తలు గురుభక్తిహీనులు
ధరణీసురాహితకరులు మరియు

తే॥ గీ॥ వీర లేరీతి నీపాదసారసముల
సన్నిధికిఁ జేరఁగా వచ్చు? సరసిజాక్ష!
పతితపావనకీర్తి నీపట్టుఁ గలదు
వంచనము లేక వారి రక్షించు మనఘ!. ౫౨

మ॥ అని నే బల్కి [illegible] లోన [illegible] [illegible]
"పనితా! [illegible]"
దని, నన్ "[illegible]!
యనుచున్ [illegible] ననెన్. ౫౩

ఉ॥ అప్పటినుండి [illegible] మేము [illegible] నా
యప్ప! [illegible]
కెప్పటియట్ల [illegible]; [illegible]
గప్పను [illegible]; [illegible]! మేము [illegible]. ౫౪

మ॥ సఖులారా! [illegible] నిలువన [illegible]! [illegible]
నిఖిలా [illegible] యున్న [illegible]; [illegible] నా
మఖిపి [illegible] సంపుంబు [illegible]
య్యాఖిలా [illegible], నేనా! [illegible]!. ౫౫

శా॥ ఆలావణ్యము [illegible]
లాలిత్యంబును [illegible] నా [illegible]
హేలాపా [illegible] నా
బాలారత్నములార! చూడక [illegible]! [illegible]. ౫౬

తే॥ గీ॥ వినఁ జెలులార! ధరణిలో నరసి చూడ
మనుచు దిగ్గున లేచి [illegible] ములు
గడచి [illegible]
నెడలెఁ దన వెంటఁ బడఁతులు నడిచి [illegible] ౫౭

శా॥ గంధేభేంద్ర [illegible] చనువాఁ [illegible]
గంధో [illegible]

ధ్వంసహాకా-దనుజాతతుల తతుల నిస్త్రింశాగ్రిహార్యతతుల్
గంధర్వ్యాణాంగనస్తుతి శ్రీచయముల్ గన్పించఁగా నత్తఱిన్. ౫౦

సీ॥ సారంగవరదుఁ డిచ్చోడఁ దెల్పుఁ డటంచు,
సారంగములఁ జెంతఁ జేరఁ బోవుఁ;
బున్నాగశయనుఁ డెం దున్నాఁడు? చెప్పుఁ డంచుఁ,
బున్నాగగణములఁ బొంత కేగుఁ;
బుంసింహరూపునిఁ బొలుపుఁ జూపుఁ డటంచుఁ,
బుంసింహములఁ జూచి పొగడఁ జనును;
సౌకర్యవేషుఁడు చనెనె చొప్పిది యంచు,
సౌకర్యనివహంబుచక్కిఁ గదుగు;

తే॥ గీ॥ శంబరద్వేషిజనకుఁ డేసదనమందుఁ
గలుగు నని శంబరారిహితావళినిఁ బలుకు;
మేర లేనట్టివెతలచే సారసాక్షి
పృథులమృగముల నడుగును బెదరి చనఁగ. ౫౧

సీ॥ ఘనసారలతలార! చూచినఁ జెప్పరే!
ఘనసారరుచిదేహకాంతివాని,
సురసాలతరులార! కనుఁగొన్నఁ జెప్పరే!
సురసాలసుమదామగరిమవాని,
కాంచనలతలార! కాంచినఁ జెప్పరే!
కాంచనాంశుకసజ్జఘనమువాని;
బున్నాగతరులార! పొడఁగన్నఁ జెప్పరే!
పున్నాగవరదుఁడై యున్నవాని;

[illegible] ! [illegible] ! [illegible]
[illegible] ? [illegible]
[illegible]
[illegible] ౬౦

గ్రీష్మర్తు వర్ణనము.

కం॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ప్రాప్తించె జగమ్మునన్. ౬౧

సీ॥ [illegible]
[illegible],
[illegible],
బహునిర్ఝరానేకపల్వలచయము,
సమగంధసహారమహోజ్జ్వలసకృష్ణమునిక,
సంక్షోభితాఖిలజ్వాలాతలంబు,
శోషితాశేషసదోషధివారితంబు,
కాసారజీవనగారినివిహ్వాప్తి,
తే॥ గీ॥ ద్యైనమానాభిసంవృద్ధిభాసకరము,
ఘనతరసలిలోద్భవాస్తోక కారణంబు,
సకలజనతాపకరము నై జగతియందు
భీష్మరూపక మగుచు నాగ్రీష్మ మలరె. ౬౨

శా॥ ఆవేళన్ సరసీసమీపతలయ సఖీశ్యామాంగి వెన్వెంట రా
దేవోత్తంసశిఖామణిన్ వెదకుచోఁ ద్విట్ఛామరుగ్వ్యాప్తిచేఁ
దోషీవన్ బోవఁగ లేక యొక్కలతికాకుంజాగ్రవేదీస్థలిన్
భావోద్భూతవిషాదవేదనల నీపచ్ఛాయ నున్నంతటన్. ౬౩

వర్షర్తు వర్ణనము

కం॥ కర్షకజనహర్షక మై
వర్షాకాలంబు వచ్చె వన్యోత్కర్షో
త్కర్షంబుగఁ జాతకఖగ
హర్షంబుగ సకలజంతుతాపం బాఱన్. ౬౪

సీ॥ మహనీయగర్జలు మర్దళధ్వానములుగా,
దర్దురారావముల్ తాళములుగ,
ఝంచరీకస్వనుల్ సరసగానములుగా,
[illegible] లుపాంగములుగ,
గలితశంపాలతల్ కరదీపికలు గాఁగ,
భవ్యమేఘములు నేపథ్యములుగ,
గంకణధ్వానముల్ కింకిణీస్వనములుగా,
[illegible] మహాంబువులు [illegible]లుగాఁగ,

తే॥ గీ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
నాట్య [illegible]. ౬౫

సీ॥ అది కేశవుని గాత్ర[illegible]! [illegible], [illegible]
[illegible];
అది విష్ణుకర శంఖ[illegible]! [illegible], [illegible]
[illegible];
అది మాంధ[illegible]! కాదు, [illegible]
[illegible];
అది శౌరివాగ్బింబ[illegible]! కాదు, [illegible]
గంభీరజలనరగర్జ గాదు,

తే॥ గీ॥ యెంత భ్రమసితి నిపుడు నే స్వాంతమందుఁ
గాంతుఁ డేమి యటంచు నో కాంతలార!
కంతుఁ డాసరించుమాయ లీకాంతు లనుచుఁ
జింత సేయుచు నిందిరాకాంత ననఁగ. ౬౬

శరదృతు వర్ణనము

కం॥ శరదాగమ మే తెంచెను
సరసీరుహమండతపము సఫలతఁ బొందన్,
బరమేష్ఠ్యశ్వము లలరఁగ
హరిణాంకగభస్తినివహ మతిధవళము గాన్. ౬౭

సీ॥ బిడ్డ గావున నబ్ధి పేర్మితో లక్ష్మికిఁ
బంపినముత్యాలజంపు లనఁగఁ;
దల్లి కాల్నడఁ బోవఁ దగ దంచు విధి పంప
నభ్రవీధిని వచ్చుహంస లనఁగ;

పొరపాని యడపులఁ దిరుగఁగాఁ గని యిందుఁ
డమగులఁ బరిపించుమడుగు లసఁగ;
గగనభారతి రమాకాంతకు నీడగా
నిడినట్టివెలిపట్టుగొడుగు లసఁగ,

తే॥ గీ॥ సప్తజాతకు సమృతాశనాబ్జపాణు
లంబరంబున నిలుచుండి యాలర వీచు
చామరంబులో! యన నొప్ప శారదాగ
మాచ్ఛధారాధరాఽపఙ్క్తి యడుగు గాఁగ. ౬౮

కం॥ ఆశరదాగము వేళల
నాశరహాసు వదకీ యాలసి యబ్జాఽకిర మం
దాశరశరయు కసి వయు
నా లశరజాఽసనలు గొలువ నప్పుడు నిలిచెన్. ౬౯

చ॥ పరిశరదాగమంబునప్పన పృష్పాలసరాజ్యభోగ మే
నూనపడి నాకరిఖంతు నసు యుగరిహాసుఽగనురాజనూతి దా
సుగుణగ [illegible] దొరఁగించి వేగమే
తలఁచుసఁ బోయునో! యనుసుగుణులు శారదకాల మేగెన్. ౭౦

హేమంత వర్ణనము.

కం॥ అంతట హేమంతము [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౭౧

తే॥ గీ॥ అస్తమయమునందు సంధ్యయును బసిఁడి వేగఁ
జలధరము నెఱచాయ కేగు,
సగ్గి వృద్ధజనులయందుఁ గుంపట్లలో
సరగఁ గఁ జలికి గాచి యుసంగె నొప్పు. ౨౨

ఉ॥ ఆసమయంబునందు శిశిరాగమ ప్రమద, రమానఘటాన త
ద్వ్యాసముఁ బాసి కేశవుఁడు వచ్చినజాడను వచ్చి వచ్చి త
న్మాసయుగాంతవేళ కనమానసఖీకువలాధరాఖ్యమ్ముఖుండ్
వేసట లేక తోడఁ జన వేగమె యుంజనశైలమంతటన్. ౨౩

మ॥ కని చేరం జని యందు ముందు ఘనసక్రీధ్వంసుఁ డున్నట్టియుం
వనజాతాఽకర మారమ హమణి చెల్వం బొప్పఁగాఁ జూచి యుం
వనసౌరభ్యము లీవనప్రియశుకవ్రాతంబు లింపొందఁగాఁ
గనిపించెన్ మన మిందె యుండ మని సంకల్పించి యున్నంతటన్. ౨౪

సీ॥ నటదష్టనాపాంగపటుకాంచ లఘ్వోష్ఠి
జాతవాతాఽశనసర్పచయము;
స్తంబేరమస్తనంధయగండకండూతి
హారణనఖాగ్రహార్యత్కుగణము;
సారంగశాబకసముదాయచుంబన
దుర్భరోదగ్రశాద్వాలషితతి;
చాంపేయసుమరసాఽస్వాదనాఽస్తోకసైక
తుందిలపుష్పలిడ్బృందములును,

తే॥ గీ॥ గోచరం బైన నిందిరాకువలయాక్షి
చూచి యిది యేమిచిత్రమో! సుదతులార!

భాసురరంగ ప్రసంగయుగ మహాపర్వతమున
నీరజాక్షునంపు గిలఁ దంచు నిశ్చయించె. ౨౫

వసంత వర్ణనము.

చ॥ అలరె వసంత మంతట లతాంతశిలీముఖకుంతజాలకో
త్కలితవనాంతకాంతమగు కింశుకకుంజవిశాంతకాముకీ
లలితరతాంతఘర్మసలిలప్రజసంతతవారిదోజ్జ్వల
న్మలయసమీరకీరపికమాఘసురాగవిహారహృద్యమై. ౨౬

చ॥ వినిమిటి వచ్చె నంచు మురిపెంబు మనంబున నందుడెందుఁగా
వనవనజాక్షి [illegible] ప్రభూమి [illegible] రంగి తానై
తనరఁగ నటన్న చందమున ధారుణి [illegible] మొప్ప నల్లెడన్
వినుతనుమారకీటక [illegible] శోభిరామమై. ౨౭

వ॥ మాతృయము [illegible]
[illegible] ఐ, [illegible] మాఘసమాసవ్యాపకాభిరామంబై, [illegible]
[illegible] ఐ, [illegible] భాతి [illegible]
[illegible] ఐ, [illegible]
[illegible] ఐ, [illegible] ఐ,
[illegible] ఐ, [illegible]
[illegible] ఐ,
[illegible] ఐ, [illegible]
[illegible] ఐ, [illegible]
[illegible] ఐ, [illegible]
[illegible] ఐ, [illegible] ఐ, [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

సీ॥ సుమన[illegible] [illegible]భాగరముఁ గాం[illegible],
ధర[illegible] [illegible]యుంబు దనరు చుం[illegible];
సవస[illegible] [illegible] [illegible] గ[illegible];
[illegible] [illegible] సయ్యె;
[illegible] [illegible] చెలు వొం[illegible];
[illegible] [illegible]సంపత్తి గ[illegible];
సురభి యు[illegible] [illegible] [illegible] [illegible];
[illegible]సంపత్తి బహు[illegible] మయ్యెఁ;

తే॥ గీ॥ [illegible] సయ్యె,
[illegible]! [illegible]! [illegible]!
[illegible]
[illegible]

మ॥ అనిస[illegible]
[illegible]!
[illegible]
[illegible]

చ॥ [illegible]
[illegible]

[illegible] ౮౧

పురస్త్రీ సమాగమము.

క॥ అదె విను చెలియా! మదనుం
డదయుం డై వచ్చె నేమొ! యహహా! [illegible]
మొద యదరంగఁ జెలంగెన్ ద
న్మదయుత బలనికర సింహనాదార్భటులన్. ౮౨

సీ॥ కోప మెప్పుడు ముక్కు కొన నుండు ఘోటక
ముక్కి స్వబలముకం [illegible] [illegible];
గమనశక్తి మేమున? గంట్టమూఁకినిఁ బూని
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౮3

[illegible]
[illegible]

గానముచే [illegible] నెసఁగు [illegible] సద్గుణముల్ [illegible]
కాముకశరాగ్నిలోన [illegible] నిక్క [illegible] నుండెను. ౭౪

మ॥ సరసీజాక్షిశిలాతలంబున [illegible]
దనుజాంభోనిధిహారిపల్లవము [illegible]
హరి కే నెంతటిదాన [illegible]! [illegible]! హా! యంచు [illegible]
స్మరఘంటాహతమహోగ్రకామినికి [illegible]. ౭౫

మ॥ తల యూచున్; నగుఁ; గన్ను మూయుఁ; దెఱచున్; దబ్బిబ్బు నొందు [illegible];
మే నలయున్ సోలు; బిరాన లేచు; జలదశ్యామాభిరామాంగునిన్
దలఁచున్; జెక్కిటఁ జేయి సేర్చు; మది సంతాపంబు గల్గింపఁ గ
న్నుల నీరున్ దొరఁగించుచున్ [illegible] నుండెను. ౭౬

సాయంకాల వర్ణనము.

చ॥ అపు డహిమాంశుఁ డస్తగిరి సంశ్రితుఁ [illegible]
చపలమృగాక్షి మన్మథనిశాతశరాగ్నికిఁ దాళఁ జాల కే
ట్లపగతమోద యై పొరలునో రటమంచెయుఁ [illegible]
నపరదిశానగేంద్రమున కావలి నిక్కి [illegible] కేగునో! యనన్. ౭౭

సీ॥ చరమసర్వంసహాధరశిఖాగ్రంబునఁ
బుష్పితకింశుకభూజ మనఁగ;
నపరదిగ్బాలాతలపనాకటీతటో
ద్భాసురకౌసుంభపట మనంగ,
నమరేంద్రమర్దితచటులసభోగ్రనాగ
తనునిర్గళద్రక్తధార లనఁగ,

సూనబాణగానప్రియాణాదేశ్యగతి

కిరదపటుతానగానస్ఫురణ లసంగ,

తే॥ గీ॥ గాలమూర్ఛరమత్తమధుపాలజృంభ

దమితకుంభస్థలాంతరదమనాలఘుస్ఫురణ

మస్ఫురారమణీయమణీధళిమహిమ యమరఁగ

సాంఖ్యరాగంబు వసంతనిస్తంభగతము. ౮౮

చ॥ సమయశ్రుతిభ్రమచ్ఛవి సాంఖ్యమహాజ్ఞలరాగమహిమ్నపై

సమరఁగఁ జేలగింప లఘు సూకిన మగ్నజనమంగళంబునన్

బ్రిమద మిసంగ వేఁచిన సమారముగా నవి చిత్తనో! యమనన్

గ్రమమునఁ జేకటుల్ బోసి గత్యాసఁ జాతులు నుత్తనల్లపన్. ౮౯

సీ॥ సారసపక్షోదగ్రిమస్ఫురదమ్లతానస

ప్రస్ఫుటస్ఫూర్తిభాగ్రిమగాన మసంగఁ,

బ్రావీదిశాలగతాభాసనసాహిత్య

కలితగాంకృతిగతుమసం బసంగఁ,

గీగానసీరాగధాయిశ్రీస్వ

భాసార ధ్వనితోపక్రమ మసంగఁ,

ఘణదారిత్యమానానన్దకానన్దసంగి

మాండలిమాధురీపుంజ మనసంగఁ,

తే॥ గీ॥ బాండురగమ్యభూషణసుమధురము

కాంచనస్ఫురమానమణిమండితాలయ

ఘంటికానాదభూషితాంచితము

మండలాన బ్రహ్మ గానసమ్మోదమిము. ౯౦

ఉ॥ దారచయంబు [illegible] [illegible]
సారసశాత్రివుండు [illegible]
దీఅనిసిగ్గు [illegible] జగతీజను [illegible]! [illegible]
ధారుణి వెన్నెలన్ నిగిడి [illegible] ౯౧

చ॥ కదళిసుమచ్ఛదాచ్ఛచషకంబుల నిండి [illegible]
ముద మొదవంగఁ గ్రోలి [illegible] చకోర [illegible]
మదమున నుల్లసిల్లి సుమమార్గణయుద్ధసముద్ధతంబు [illegible]
మెద లెద లంటఁగా [illegible] జనించు [illegible] ౯౨

సీ॥ తగని తాపముఁ బెంచుతొగ [illegible] నిందించు;
నిందించి కన్నుల నీరు నించుఁ;
జలచంచుసంచయ మలరించు [illegible]
లలు గాంచుఁ; గాంచి [illegible];
దను ముంచుకొను [illegible]
గనిపించుఁ; [illegible]
జతి యంచుఁ [illegible]
[illegible]

తే॥ గీ॥ నించువిల్తుండు [illegible]
లెంచి [illegible]
[illegible]! [illegible]
[illegible] ౯౩

మ॥ తొగ [illegible]
జగతిన్ రాలఁ [illegible]

[illegible]

[illegible] వ్యాపించినట. ౯౪

కం॥ ఆ వన్నెలలో సింగపు
భావజసంతాపతప్త భామలు గల [illegible]
జీవనజాతారినిఁ గని
జీవంజీవారి యనుచుఁ జెలితో ననినన్ ౯౫

తే॥ గీ॥ వేశ్య [illegible] కాంత విని [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] నేమి సేతు? ననుచు. ౯౬

కం॥ చూడవమ్మా! [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౯౭

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] వసన్, ౯౮

[illegible]
[illegible]

నేరీతి నోర్వ నచ్చును?
మే లౌరా? యనుచు నీవ [illegible]గోపీ! ౯౯

క॥ అంకముగా మును పీ గణుక
రం కుండఁగ గురుసతిని రమియించినవాఁ
రం కౌక్కటి గలిగను; నీ
కింకా రం కేల సతుల నేఁచఁ గళంకీ! ౧౦౦

చ॥ జగతిఁ గలట్టిపద్మములసంపదఁ జూఱలు పుచ్చుదొంగ వం
చుఁ గద! యినుండు నీఘనవసుప్రకరంబు హరించి యుగ్రుఁ డై
పగలఁ గలంపఁ బూని నిను బట్టఁగ నం చని నేఁడు సల్పఁగా
నగపడ కభ్రవీథి నిశలందుఁ జరించెద వౌర! చంద్రమా! ౧౦౧

మన్మథ దూషణము.

క॥ అంతట నిల్వక పట్టుకొన
చింతాసంతాపతప్తచిత్తుండగుచుఁ
కంతుని నుద్దేశించి పు
రంతామర్షంబుతోడ రమణుఁ [illegible]. ౧౦౨

క॥ ఓరీ! మారా! యేరా!
మేరా? యీరీతి నేఁచ; [illegible]
గారాబ మాఱు; తల్లికి
నేరం బొనరించువాఁడు నీ [illegible] రా? ౧౦౩

సీ॥ మహిమాతిశర్మగుణంబు [illegible];
బహుతరాశ్వము [illegible];

మే తైన బాణముల్ మేదినిపై వ్రాలె;
సంద మహాస్యందనం బగ్నిఁ గలిసె;
ఘనుఁడైన చెలికాఁడు కాంతారములఁ దూఱె;
మేనమామ మగువాఁడు మింటఁ గలిసె;
సధికమహాకేతనం బబ్ధినీటను గూలె;
బలము తల్లిని దండ్రిఁ బాసి చనియె;

తే|| గీ|| భర్గదృగ్జాతదుర్గమాసర్గశాగ్ని
సర్గతాత్యుగ్ర కీలాప్రవర్గములను
గూలి యేరీతి బ్రతికితో? మేలుమేలు!
విమలసుమచాప! విస్ఫుటకమలరూప! ౧౦౪

సీ|| ఒకటికి రెండు వర్ధిలించు యోధు లుందురు గాని,
రెండు పదుము నేయుకోదండి గలఁడె!
క్రూరనారాచ భృద్భూభుజు లుందురు గాని,
వారిజనారాచధారి గలఁడె!
వృషవాహనసుపర్వవృషులు నుందురు గాని,
పరభృతోభటచయప్రభువు గలఁడె!
విలసితవయసంకలితు లుందురు గాని,
ఘనతరాంగవిహీనజనుఁడు గలఁడె!

తే|| గీ|| యిట్లు వింతలు పెక్కు నీపట్లఁ గల్గె;
ధర వియోగుల నేఁచఁ దడిశ్వరశాలి?
భళిర! విపరీతశౌర్యసంకలితధీర!
శుకకులాధ్యక్షకటకమాశా! సూనబాణ! ౧౦

చ|| హరనిటలాంబకోద్గతమహాగ్నిశిఖాలికి రాజకీలలన్
దొరలి శరీరమున్ విడిచి తొల్లి త్వదీయబలంబు నూడికించు ఘనాత్మ స్మరా
తిరిగి 'యనంగ' నామమును దేహము నొందక; నే మనంబున నన్,
గరితల నేచ హేతువు వగన్ రతిమంగళసూత్రశక్తి చేతనో. ౧౦౪

చ|| అనిలుని బ్రాణసమహితుఁ డంచు మనంబున నమ్మినావు గా!
నిను బొలియించునాఁడు హరనేత్రకృశానుని రాజకీలలన్
బనివడి తోడు రాయి నిను భస్మము సేసినవాని కిప్పు నీ
యనువున నమ్మినావొ? వనజాంబక! నీ మది యెట్టి నమ్మకమో! ౧౦౫

సీ|| వీఁడె కా! నీమహాబాహుబీర్గసంబు
తోడిఁబడఁ బుడమిలో నడఁగఁ జేసె;
వీఁడె కా! నీ శాతవిశిఖసందోహంబుఁ
జెల రేఁగి మంటలోఁ గలిపి వేసె;
వీఁడె కా! నిను గూర్చి వృషభధ్వజునకంటి
మంటలో బూది నిన్ను నడియఁ జేసె;
వీఁడె కా! నిను మామునిమనఃకాసార
భూతముఁ బూది యతని బొలియఁ జేసె;
తే|| గీ|| వీఁడు హితశాత్రవుఁడు నీకు వీని నమ్మి
యాస్య దల్లను గ్రూరు తాపన్నగముల
నోటిఫలముల కాశించు పాటి యగును;
దెలిసి వర్తించు మింక నైన జలజబాణా! ౧౦౬

చ|| చెలఁగి హాయంబు కామ్మకముఁ జేర్చె; భటాళికి కృపాణజాలముల్
గగనవ బ్రమింగ; వసాద్వ విశిఖవ్రజనాదముఁ దీర్చె, మామ నిన్

జాలియుఁగఁ జేయుమై యొలపు వ్వాయి మించె, విసిగ్గతాంగ! యే
చెలువునఁ గూర్చుకొంటివా! విశేషముగా గృహకృత్యవైఖలన్. ౧౦౯

తే॥ గీ॥ అంతలో స్త్రావతి సూచి కాంత! యింత
రంతు సేయంగఁ దగునఁటే! కాంతలకును;
జింత సేయకు; వచ్చు నీకాంతుఁ డనిన;
మారు దూఱక వేసాగి యూరకుండె. ౧౧౦

ఆశ్వాసాంతము.

కం॥ అరుణాంతర్గతశరణా!
శరణాఽగతభక్తజాతసాక్షాత్కరణా!
కరుణాలసదాచరణా!
చరణాబ్జవిలక్షణకసదమలాచరణా! ౧౧౧

భుజంగప్రయాతము.

బలాద్విడ్ద్విగోధశ్రేష్ఠమహాసగీరా!
దశగ్రీవముఖ్యకోదండఘాతప్రచారా!
చలన్నీరదాసర్పచంచచ్ఛరీరా!
శిలాకామినీశృద్ధ్వశేషానతారా! ౧౧౨

ఇది శ్రీరామచంద్రపదారవిందమరందరసాఽస్వాదనతుందిలేందింది
రాఽయమానానసమానతూముమపశ్శ్రీగపారావారరాకా
సుధాకర రామబ్రహ్మపాలసుపుత్రపవిత్రచరిత్రాక్షి
ణాంప్రగీర్వాణచణరామచంద్రానసీపా
లవిరచితశ్రీమదలమేలుమంగాప
రిణయంబనుమహాప్ర
బంధంబునందు
ద్వితీయాఽశ్వాసము

తృతీయాశ్వాసము.

క॥ శ్రీమద్భూమిసుతాముఖ
సోమానందితనేత్రసుభగచకోరా!
భీమోద్ధతభృగుకులభవ
రామామితమదవిరామ! రఘుకులరామా! ౧

తే॥ గీ॥ అవధరింపుము శంకరుం డవ్వలికథ
నారదున కేమి సెప్పె విస్తారముగను,
దాని వివరింపవే! యని శౌనకుండు
యడిగినన్ సూతుఁ డతనితో ననియె నిట్లు. ౨

ఉ॥ తూరుపుఁ దెల్పు మించె; భువిఁ దోయజముల్ వికసించెఁ; బుష్పని
ర్ద్వారము ఝుంకరించె; ఖగవర్గము హాళి గ్రమించెఁ; గమ్మని
మారుత మేగుదెంచె; విలు మన్మథుఁ డెక్కు ఘటించెఁ; గైరవ
శ్రీరమ మోము వాంచెను; నశించె నిశారమ వేగుజామునన్. ౩

మ॥ మొకమోటైనను లేక పద్మినుల నిర్మోహంబుచే నేఁచు నో
ప్రకటంబైన నినుండు వచ్చె నదిగో ప్రాగద్రిపైఁ జూడు మో
యి! కలంకీ! యిఁక వేగమే జరుగు సుమ్మీ! యన్న చందంబునన్
గృకవాకుప్రకరంబు వేశ్మములచక్కిన్ నిల్చి కొక్కో! యనెన్. ౪

సీ॥ గగనరమాధీశఘనభుజార్గళయుగ్మ
కలితోరుశంఖచక్రంబు లనఁగ,

[illegible]

తే|| గీ|| [illegible]
కాలికాంతారముల [illegible]
గములబొట్టును [illegible]
గములరిపుమిత్ర [illegible]. ౫

కం|| పద్మాక్షు [illegible]
పద్మ [illegible]
[illegible]!
పద్మాక్షు [illegible]. ౬.

కం|| అనుచు [illegible]
[illegible] "[illegible]
[illegible]
[illegible]" [illegible]? [illegible]. ౭

కం|| మానవ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. ౮

సీ॥ సామంతభూపాలసముదాయ మొకవంక,
నొకవంక రణధీరయోధవరులు,
బహుశాస్త్రవిజ్ఞానపండితు లొకవంక,
నొకవంక సరసగాయకచయంబు,
కార్యదీక్షాఽమాత్యవర్గాళి గొలువంగ,
నొకవంక సకళంకసుకవిజనులు,
వారవిలాసినీవారంబు లొకవంక,
నొకవంక మాగధప్రకరములును,

తే॥ గీ॥ నందుకొలువున నుండ నాఖండలుండు
ధర సుధర్మాంతరస్థుఁ డైనట్లు దోఁప
తూమురామావనీపాలుఁ దొయ్యజాని
కొలువుకూటంబుఁ జొచ్చి రాగొల్లవారు.

కం॥ అరుదెంచినగొల్లలు దా
మిరువురు దండంబు వెట్టి యెలిసినాఁ డా
దరమున నెఱిఁగునఁ జూపఁగఁ
దఱచుగఁ గాస్కలు నొసఁగి ధరణీశ్వరుతోన్. ౧౦

తే॥ గీ॥ సామి! యీయూరియుత్తరభూమి కైన
కూఁతపెట్టునఁ గాటుకకొండ గలదు,
దాన మేఁకల మేపవారానికొఁసఁ
బోయి కంటిని; మనసు కబ్బురము దోఁచె. ౧౧

కం॥ అన నాముచ్చట యేమో?
వినిపించర! గొల్లవాఁడ! వేగిర మనుచున్

జన[illegible] నత్య [illegible]
[illegible] ౧౧

సీ॥ బాల[illegible] గెల[illegible] గెలవా[illegible],
సం[illegible]వాలెను,
ఎల్ల[illegible]వాలెను,
ఎదిరి[illegible]వాలెను,
జల[illegible] గెలవాలెను,
వలి[illegible]వాలెను,
[illegible] దాపున[illegible] గెలవాలెను,
నక్క[illegible]సాయవాలెను,

తే॥ గీ॥ ఎవ్వండో కాని [illegible]
కాల్లవాకిళ్లు [illegible]
నల్ల[illegible]
[illegible]! ౧౩

కం॥ [illegible] జాబిలు[illegible]
[illegible]
[illegible]?
[illegible]. ౧౪

కం॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
జనము [illegible]! ౧౫

తే॥ గీ॥ ఐన మన మేగి చూతమె యయ్యది నిజంబొ?
లేక మిథ్యయొ? యిది గట్టి గాక యున్న
జనులు నవ్వుదు రింక నిజంబు దెల్పుఁ
డనుచు గొల్లల నడుగుఁడి!" యనిన వారు. ౧౬.

తే॥ గీ॥ ఉన్న దున్నటు మీ రంతఁ గన్న దెల్లఁ
గల్ల లాడక తెల్పుఁడో గొల్లలార!
రాజు నూడఁగ మీవెంట రాఁ గలండు.
ననుచు నడిగిన నాభీరుఁ డనిరి యిట్టులు. ౧౭

తే॥ గీ॥ అబ్బతో డబ్బ! దబ్బరా లేదు; నిబ్బ
రముగఁ జూస్తిమి; మీ రింక రాండి సూతాం;
దర్లపసికెలు మేసెటిగొర్లనడుమ
కెల్లి వచ్చెను పనుపడి స్నపస్తె వాఁడు. ౧౮

చ॥ అనిన నమాత్యవర్గము నృపాగ్రణి కిట్లను "రాజరాజ శేఖరుఁడ!
ఘనశుభగాత్రు నిక్కముగఁ గన్గొనఁ" యనుచు పల్కె మున్న వా
రనిమిషరాజభోగినఖశాంచితోన్నభవ! యున్న భంగులన్ మన
మటు వోయి చూడ నెనుమానము వోవుఁ దటంచుఁ బల్కఁగన్. ౧౯

కం॥ ముందర నిలిచిన సేవక
బృందముఁ గని పిల్వఁ బనిచెఁ బృథ్వీశ్వరుఁడుం
గ్రందనుఁడు గజతురంగ
స్యందనపరివాహవీరసైనికపంక్తుల్. ౨౦

కం॥ సిద్ధాంతులఁ గన్గొని పరి
శుద్ధదినం బడుగ 'సప్తమి' యని చెప్పన్.

శుద్ధాంతమునకుఁ జని స
న్నద్ధోద్ధతకవచచాపనారాచుం డై. ౨౧

కం॥ జననికి దండం బిడి పని
విని యెద నని జనవిభుండు వేఁడుకొనిన నా
యన! నీవు పోయి రమ్మా!
చనుకార్యము సఫల మగును సర్వేశుకృపన్. ౨౨

మ॥ అని దీవించిన సంభ్రమించి జనయిత్ర్యాజ్ఞానుసారంబుగాఁ
జను-చో "భూసురవర్యపాళికి నమస్కారంబుఁ గావించినా"
నన నాభూమ్యమృతాశనవ్రజము దీర్ఘాఽయుష్య మౌఁ గాక నీ
వెనుకన్ వత్తుము మమ్ముఁ దోడ్కొనుచుఁ బోవే! రాజచూడామణీ! ౨౩

చ॥ అన విని వారికిన్ దగినయానఃములన్ నియమించి విస్ఫుర
ద్ఘనమణిచిత్రకాంచనవికారకసచ్ఛిబికాఽధిరూఢుఁ డై
వినుతయశోధురంధరుఁడు వీధుల నేఁగఁగఁ బౌరకన్యకా
జనులు నృపాలుమీఁద నెగఁ జల్లిరి లాజసుమాక్షతాఽవళుల్. ౨౪

వ॥ ఆసమయంబున ౨౫

సీ॥ "ధరఁ గీర్తిమంతు లీదొరతోడ సాటి యే
దొరలు లే"రనుచు భూసురులు వొగడ
"నల రాజు వలరాజు నలరాజు నీరాజు
సాటి రా" రని వారసతులు వల్క;
"వహ్వా రె బాహు సవారీ షుజాయత్కి
హోలు దే"ఖనుచుఁ బఠాను లనఁగ;

"దానదురీణ! మదస్వద్విదారణా
చణా!" యని [illegible]

తే॥ గీ॥ గాఢ [illegible]
దస్యురాజ [illegible]
బూర్వ [illegible]
వెడలె నిజయ [illegible]

కం॥ అతిసత్వరగతి [illegible]
పతి వోవుచు నచట [illegible]
ప్రతతుల మృగ [illegible]
తతులఁ గనుఁగొంచుఁ [illegible] .

కం॥ తనవెంబడిగా వచ్చిన
జను లందఱ నంటే యుంచి [illegible]
జనగిరిపై కొంకఁడే [illegible]
జని యొకగహ్వరముఁ గాంచె [illegible] .

కం॥ ఆగొల్లవారు చెప్పిన
దీగహ్వర మేమొ! చూతె [illegible]
నేగి వసుమతీవల్లభ
నాగారి గుహాఽంతరంబునను దనయెదుటన్ .

సీ॥ భక్తకోటికి నింతబంటి 'విరజ'యని
కటిఁ జూపె నన వామకర [illegible];
నిఁక లేదు వైకుంఠ మిది నిక్క మని [illegible]

ననఁగ దక్షిణహస్తమును జెలంగ;
దీనఁ గిల్బిషలతల్ దెగ వేయఁ బూనెనో!
యనువిధంబున నహాస్త్ర మమర;
నార్తరక్షణకీర్తి మూర్తిమంతముఁ జేసి
ధరియించె ననురీతి దరము దనర;

తే॥ గీ॥ మకరకుండల కేయూరమకుటకటక
ఘనవిభూషిత సంహాసంహాసనకలితుఁ
డీశ్వరుం డగు శ్రీవేంకటేశదేవు
నగవిభుండు గాంచెఁ గన్నులారనప్పు డీవ. ౩౦

చ॥ హరితనువారిదోదయమునందుఁ గృపారసవర్షధారలున్
గురియ నృపాలబాష్పజలకుల్యలచేఁ బులకల్ దనూరసం
కురములునై ననుం దృజనగోపచయంబున మాచరించుచున్
బరిమితి లేనిముత్పలము పండెను; భాగ్యము చెప్పశక్యమే! ౩౧

కం॥ శ్రీరామాభాగ్యాంఘ్రిద్వయ
సారసముల కథును నృపతి సద్భక్తి నను
స్కారము సేసిన, నొప్పను
ధారుణి సద్భక్తి మూర్తి ధరియించె ననన్. ౩౨

కం॥ నిటాలతటన్యస్తాంజలి
ఘటముం దాల్చి ఘటిత భక్తిహృదయభువనజకలితో
త్కటముం దాల్చి నశ్వేశ్వరుఁ డం
తట నిటుల నరేశ్వరుండు స్తవ మనుసరించెన్. ౩

చూర్ణిక.

శ్రీమదరవిందమందిరాసుందరీకందుకాయమానసుందరప్రశస్తనిస్తుల నిస్తల స్తన స్తబకవిన్యస్తాస్తోకకస్తూరీపంకాంకితవక్షస్స్థల! సద్యోవినోద్యోతమానవైశద్యానవద్య ఖద్యోతాంచితాఖర్వపూర్వోర్వీభృచ్ఛిఖరాయమాణచిరత్నరత్నప్రభాభాసమానాసమానకాంచనాంచనస్వర్ణకటకఘటితోత్తమాంగ! భుజాంచలసంభృతసుదర్శనాబ్జమిత్రాబ్జసంవిధానసంతతవ్యాకోచలోచనమహోత్పలవిరాజితముఖరాజీవ! నిజభుజాంతరాళమహేంద్రశిలాసాంద్రచంద్రశాలాఽఽరోహణావరోహణార్థాంభోధిజావిరచితప్రక్షేపపదాచరితత్రివళీమండితపిచండ! తటిత్పటలాఽఽయితకటీతటసంఘటితహాటకమయశాటికోదంచద్ఘనఘనాఘనోపమానాపఘనత్రయీసీమంతినీసీమంతసీమాంతబంధురసిందూరసందానితపాదారవింద! భక్తజనబృందమందిరాళిందానందసౌందర్యమందార! దీనకిల్బిషోద్ధతధ్వాంతప్రధ్వంసనసముద్ధమార్క! నమస్తే నమస్తే నమః. 3౮

సీ॥ శ్రీరమణాయ, సరీసృపశాయినే,
నారాయణాయ, సనాతనాయ,
విష్ణవే, కృష్ణాయ, విహగతురంగాయ,
శార్ఙ్గిణే, వరదాయ, శాశ్వతాయ,
చక్రాబ్జపాణయే, సకలసంహారాయ,
హరయే, శుభాంగాయ, హరనుతాయ,
సరసఖాయ, జనార్దనాయ, పీతాంబర
ధారిణే, దైత్యవిధ్వంసనాయ,

తే॥గీ॥ భక్తపోషాయ, భవతమోభాస్కరాయ,
మథితకలుషాయ, మన్మథమన్మథాయ,
మురహరాయ, ముకుందాయ, మోక్షదాయ,
దేవపూజితదివ్యపదే, నమో ఽస్తు. 35

ఉ॥ తోయదమేచకాయ, నతదుష్కృతతూలసమీరణాయ, కృ
ష్ణాయ, గదాగ్రజాయ, సభసాగమరాట్పురగాయ, పద్మనే
త్రాయ, బలానుజాయ, సురరాజముఖామరసన్నుతాయ, ని
త్యాయ, నిరంజనాయ, నిగమాంతశిఖామణయే, నమో ఽస్తు తే 36

కం॥ రంకువు గలశశిరశ్మిశ్రీల
సంకలితము నీముఖంబునకుఁ బోలక తాఁ
శంకన్ బహుళక్షయమున
బింకము దిగనాడి సమసె వేంకటరమణా! 37

కం॥ భవనీయదివ్యముఖనం
భవలలితశ్మశ్రుచయము పంకేరుహాశం
భవకేతనమున కెన యగు,
వివరోన్నతజవనతురగ! వేంకటరమణా! 38

కం॥ వనజేక్షుశరాఽస్త్రము
లెన నీకనుబొమలతోడ నెటు లగు, గనుపుల్
గనుపులుగా గిరకల నొదిఁ
విసం ... విరస మౌను వేంకటరమణా! 39

కం॥ మధుసూదనప్రియాం బగు
మధుయుతదాంపేయసుమము మహనీయభవ

త్రపథితోజ్జ్వలనాసిక కే
విధమున సరి వచ్చు ధీర! వేంకటరమణా! ౮౦

క॥ బింబము భవదీయాధర
బింబప్రతిబింబగరిమపృథురుచిఁ గని యా
డంబర మొందుచు శుకముఖ
బింబాంచితరక్తిఁ గనియె వేంకటరమణా! ౮౧

క॥ కుందంబులకుం దంబుల
మంద భవద్దశనపంక్తి సుహాసియుల న
త్సుందరతరసీరామిత
బృందంబుల నపహసించు వేంకటరమణా! ౮౨

క॥ హరినీలఘటితఘనతట
సరసీలసదమలసలిలసాదృశ్యభవ
ద్వరలోమగండఫలకము
లెటు గను మొగ మెన్నఁ దరమె! వేంకటరమణా! ౮౩

క॥ సకలకలభావా ఽదర్శన
దృశ మని వచియించు టెట్లు? నీవ్యద్రాకా
శశిశకలద్వయసన్నిభ
విశదభవత్ఫాలయుగము వేంకటరమణా! ౮౪

క॥ 'దర'నామకంబు నీకం
ధరసదృశతఁ బొంద లేక తావకవిలస
త్కరగత మై మొఱ వెట్టదె!
విరజాతరణీయచరణ! వేంకటరమణా! ౮౫

కం॥ తనమందిరమున నిందిర
ఘనముగ నిడుదీప మనఁగఁ గౌస్తుభరత్నం
బును నలరు భవద్వక్షము;
వినతాతనూజాతతురగ! వేంకటరమణా! ౪౬

కం॥ నిజజఠరపిఠరవిలుఠ
త్త్రిజగన్నిమ్నోచ్చసంధిరేఖాలేఖా
భజనీయభవత్త్రివళులు
వ్రజవనజాననమనోహరణా! వేంకటరమణా! ౪౭

కం॥ వివిధభువనసంస్థానం బై
యవిరళహంసావలోకనానందం బై
భవదురుగభీరనాభీ
వివరసరసిపద్మ మలరె వేంకటరమణా! ౪౮

కం॥ తావకమధ్యం బణు వని
కోవిదు లనఁ జిత్ర మయ్యె; గురుసంస్తుతులన్
బ్రావీణ్యానంతం బని
వేవిధములఁ బొగడఁ దగదె! వేంకటరమణా! ౪౯

కం॥ శ్రీద! జగత్త్రయభాగ్య
శ్రీదం బౌనీదుపదము శ్రీకాంతాన
వ్యాసనము నై, ప్రస్తుతవర
వేషము నై, మమ్ముఁ బ్రోచు వేంకటరమణా! ౫౦

కం॥ తావకపదనఖజాతతా
రావళి కాంత్యన్వితంబు లై త్వన్నఖరు

గ్భావసచేఁ దారక లై
వే విష్ణుపదంబుఁ గనియె వేంకటరమణా! ౫౧

కం॥ ఇలలో 'మాధవుఁ' డనుని
ర్మలనామము నీకుఁ గలదు, మచ్చేతఃకో
కిల మలరింపుము తావక
విలసత్పదకిసలయముల వేంకటరమణా! ౫౨

కం॥ నీతనుదివ్యప్రావృ
ట్సీతాబ్జముఁ గని మదీయచిత్తమయూరం
బాతతముగ నర్తించును,
పీతామితకలుషనికర! వేంకటరమణా! ౫౩

కం॥ తావకతనువర్షాఽఽగమ
జీవనదకృపారసైకశీకరవరసం
భావితుఁ జేయుము మద్ధృ
త్పీవరచాతకకవీంద్రు వేంకటరమణా! ౫౪

కం॥ అమలము గద! పంకోద్భవ
కమలం, బావిధి మదీయకల్మషచేతః
కమలము విమలము త్వత్పద
విమలోజ్జ్వలకమలయుక్తి వేంకటరమణా! ౫౫

కం॥ ఛదములు సెడకుండఁగ ష
ట్పద మబ్జాఽఽసవముఁ గ్రోలుభంగిని యుష్మ
త్పదనలినాఽఽసవమును నా
హృదయమిళిందంబు గ్రోలు వేంకటరమణా! ౫౬

మ॥ భవదీయోజ్జ్వలపాదపద్మయుగముం బద్మాసనాబ్జారిభృ
త్సవభుజ్ముఖ్యసురుల్ మునీంద్రులుం గనం జాలంగ లేరంచు శ్రీ
ధవ! వేదార్థము దెల్పుచుండుం గద! దృగ్గారిద్ర్యముల్ దీఱ నీ
భువి నేం జూడంగ నేమి సేసితినొ! కా పూర్వంబునం బుణ్యముల్. ౫౭

కం॥ వారటయుగ, కిరి, హరి, వటు,
పారశ్వధిక, నృప, సీరి, బౌద్ధ, సుకలాఖ్యా
కారంబులు ధరియించిన
శ్రీరమణుండ వీవె కావె! శృంగారనిధీ! ౫౮

మ॥ రసనాయుగ్మసహస్రముం గలిగి సర్వస్వామి వేనోళ్ళ నీ
యసమప్రౌఢచరిత్రముల్ వినుతి సేయం బూని తా నంతటం
బస లేకుండంగ సిగ్గుదయై గొడుగునై భద్రాసనం బయ్యె;నే
రసనం గల్గితి నొక్కండే; యెటులు నిం బ్రార్థింతు విశ్వాత్మకా! ౫౯

కం॥ అనుచున్ వినుతించిన విని
వనమాలి నృపాలుం జూచి వార్ధికఘనగ
ర్జనసన్నిభ బంధురస
స్వనమున ని ట్లనుచుం బల్కె సదమలకృపతోన్. ౬౦

కం॥ ఓనరవర! నీ వెవ్వండ
వీనగగహ్వరము సొరంగ నేటికి నీకుం?
మానవరూపముం గనుంగొన
కే నుండు మునీంద్రవృత్తి నిచ్చట ననినం. ౬౧

తే॥ గీ॥ సకలమానవహృజ్జలజాతపీఠి
కాంతరావాసమును గల్గి యజ్ఞనాథ!
మునిజనులవృత్తి కెల్లను మూల మైన
దేవతాసార్వభౌముఁడ వీవె కాన! ౬౨

కం॥ అనిన౯ నీనామం బే
మని యడిగిన "రాముఁ"డందు రవనిజనంబుల్,
వనజోదర! నీపదయుగ
వనజంబులసేవ సేయ వచ్చితి ననినన్. ౬౩

కం॥ కరుణానేత్రాంచలములు
నరవరుపై నిలిపి శౌరి నగుమొగమున భూ
వర! నిన్నొకమా టడిగెద,
వెఱఁ గొందక దీనిఁ దెల్పు విమలమనీషన్. ౬౪

శా॥ సద్యఃఫుల్లవిశాలనేత్ర విలసచ్చంద్రాస్య సౌందర్యజి
ద్విద్యుద్వల్లరిఁ గౌముదీస్మితఁ గనద్వేణీజితాంభోధరన్
హృద్యోద్యదంచితనూత్నవిస్ఫుటలసద్ధేమాబ్జసౌభాగ్యలన్
మాద్యద్దంతిసమానయాన నలమేల్మంగాంగనన్ జూచితే? ౬౫

కం॥ చెలితో నే నొకమాటకు
నలిగితి; నీపర్వతమున కరుదెంచితి; నే
నిలఁ జాల నేమి సేయుదు
నలివేణిన్ విడిచినదిగ నవనీనాథా! ౬౬

కం॥ ఒకనిమిషం బొకదివసము,
నొకదివసం బొక్క నెలయు, నొకనెల యొకయేఁ,

నేకయోఁ నేకక్కయుగింబును,
నేకయుగ మొకకల్ప మగుచు నున్నది సుమ్మా! ౬౭

చ॥ మధురిమధుర్వహాక్షరి సమాధురిధారలఁ జల్కు వల్కనన్
మధురశరాసన ఘూంటిక సమంబు; విధుంతుద వేణి పాడినన్
బ్రథితవనప్రియాఽవళిసమంబు; మదద్విపయాన పిల్చినన్
విధికృత మేమొ! కాని యల వీణెలతో సరి సేయఁగాఁ దగున్ ౬౮

కం॥ అఘనకుచకచ మేచక
మే ఘన మని నమము రాక మిహిరాపత్య
శ్రీఘనధుని భువిఁ బాఱెను,
మేఘము దివి కేగెఁ బొగడ మెలతను దరమా! ౬౯

కం॥ తనచే నాచే రెండును
నొనరఁగ మత్పదమునందు నొక్కటి నిలిచెన్
వనితాముఖగళపదసమ
మును గాలే కబ్జములును మూఁడు నృపాలా! ౭౦

తే॥ గీ॥ కాంతకనుదోయి కెన గాక చింత నొంది
కంధరాద్వయసఘనకబంధములను
నొక్కరాజీవమును నిల్చి యొకటి నిండ
మునిఁగి తేలుచు ఘనతపంబును నొనర్చె. ౭౧

చ॥ ఉదధిజ పుట్టినప్పుడె సముజ్జ్వలనామము శ్రీ యటంచు నీ
మదగజయానకే తగు సుమా! యని పార్శ్వములందు శ్రీలఁ దా
ముదము దలిర్ప గుప్తులు సముద్రుఁడు వ్రాసినచంద మొప్పె నా
ముదితశ్రుతిద్వయంబు సుకపోలములన్ సిరి నింపఁ జేయుచున్. ౭౨

చ॥ మగువసుధారసాధరసమప్రభ నొందెద మంచుఁ గెంపులున్
బగడములున్ బ్రవాళము లపాస్తరుచిత్వము నొంది నిల్వఁ జే
క్రుఁగఁ బడి, తంతుసంతతులకట్లకు లోనయి, నేల వ్రాలెఁ; స
య్యగణితరూపగౌరవమహాద్భుతసంపద చెప్ప శక్యమా! ౨౩

సీ॥ పణతిముఖము మహాపద్మసంకాశంబు,
సతినేత్రములు పద్మసన్నిభములు,
చంద్రాఽస్యకంఠంబు శంఖసమానంబు,
రమణిజంఘలు మకరములఁ బోలుఁ,
గామినిపాదముల్ కచ్ఛపసమములు,
కోమలిదంతాళి కుందపాళి,
బాలికకచములు నీలోపమానంబు,
లమరఁగా నిధిసప్తకమువిభూతి

తే॥ గీ॥ సంగములఁ బూనియును ముకుందాభిధాన
నిధినిఁ దనయందుఁ బూనదు నీరజాక్షి.
వర 'ముకుంద' నామమున నేఁ బరఁగు చునికి;
స్త్రీలు వరు పేరు నుడువను సిగ్గువడరె ? ౨౪

తే॥ గీ॥ వజ్రహారాన్వితం బైన వనితకుచయు
గంబుతోడను దుల్యంబు గాఁ దలంచి
వజ్రనిర్భిన్న మై నగవ్రాత మిలను
గూలి, ధృతి దూలి, గతి మాలి, జాలి నొందె. ౨౫

కం॥ నిజమె కద! కాను సన్నము
గజయానకుఁ గల్గి యుంట, కచకుచజఘన

ప్రజనిజభారముచే న
య్యజకృత మది యేమొ! తాళు టది నిజమె కదా! ౭౬

క॥ కాంచినిఁ గాంచిన నాసతి
కాంచినిఁ గాంచినసమంబె కద! హస్తిగిరి
ప్రాంచితగతిఁ గుచగౌరవ
చంచద్విభవవిలాససహితం బగుటన్. ౭౭

క॥ కల నైనఁ గాని న న్నా
జలజాయతనేత్ర పాయఁ జాలక వక్ష
స్థలమందే యుండును; నా
లలనను నేఁ జూడ కెట్టులను నిల్తు నృపా! ౭౮

ఉ॥ రామవసుంధరాధిప! మరాళవిరాజితయాన యిందిరా
రామకు నిర్నిమిత్త మపరాధము సేసినపాప మిప్డు నన్
గామశరస్వరూప మయి గాసిలఁ జేయుచు నున్న దయ్యె! యా
మామహిళావతంసము నమందగతిన్ జని తోడి తే గదే! ౭౯

మ॥ అనుచున్ గేశవుఁ డాన తిచ్చిన నమందానందచేతస్కుఁడై
మనుజాధీశుఁడు వల్కె నిట్లనుచు నామానినిరత్న మే
జనమాత్రుండను నాకు నెవ్విధము సాక్షాత్కార మౌ; నైన నా
మెను వైకుంఠముఁ బోయి పిల్వఁగను స్వామీ! నేను శక్తుండనే! ౮౦

వ॥ అనిన రమాధవుండు క్షమాధవున కిట్లనియె. ౮౧

ంచచామరము॥ నృపాలచంద్ర! నన్ను బాసి నిల్చి యుండ నోపునే!
క్షపాదినంబు లెంచ కీరసాగ్రదేశమందుఁ దా

నపారమోహమానసాబ్జ యై పయోధికన్య ది
గ్ద్విపాధిరాజయాన మద్గవేషణం బొనర్పదే? ౧౨

తే॥ గీ॥ కాన నీ వేగి భూమిలోఁ గాననములఁ
బురములందును మునులకాపురములందు
వెతకి తోడుక రమ్మ! యీవెతకుఁ జాల
జాలి నొందెద; నిఁక నోర్వఁ జాల నయ్య! ౧౩

చ॥ అని తన వ్రేలిముద్రిక నృపాగ్రణిచేతికి నిచ్చి పచ్చవి
ల్తునివిషజాతతీవ్రతరదుస్తరశాతమహోగ్రబాణసం
జనితకరాళకీలలు రసాధవ! యోర్వఁగ లేను; ముద్ర యిం
వనితకు నిచ్చి తోడుకొని వచ్చిన నీ కొనఁ గూడుఁ బుణ్యముల్. ౧౪

కం॥ అనినంతనె నృపవర్యుఁడు
వినయంబున హరికి మ్రొక్కి వీడ్కొని చని యం
జనగిరినికటంబునఁ గల
వనజాఽకరతీరభూమివనముల నెల్లన్. ౧౫

కం॥ వెతకుచుఁ జని ముందట నొక
వితతోజ్జ్వలవిస్ఫుటారవిందామందా
యతజలజాఽకరమును భూ
పతి గనుఁగొని విమలసలిలపానేచ్ఛఁ జనెన్. ౧౬

శా॥ ఆకాసారసమీపభూమిని వయస్యారత్నముల్ గూడి నా
ళీకాఽవాసవిలాసినీమణిని జాలిన్ దూల లాలించున

ప్తోకాఽరావము నాలకించి సతు లిచ్చో నెవ్వరో? యిందిరా
రాకా రాజనిభాస్య యేమొ! యిటకున్ రాఁ బోలు నంచున్ జనెన్. ౭౭

కం॥ అంతట వచ్చెడుపృథ్వీ
కాంతుని శ్రీకాంత గని యకారణ మిత్రుఁ డీ
కాంతారమునకు వచ్చె నె!
కాంతునిపనుపున న వచ్చెఁ గావలె ననుచున్. ౭౮

మత్తకోకిల॥ రాజచంద్రునిరాకఁ గాంచుచు రాజసోదరియున్ సఖీ
రాజవక్త్రిను జూచి యి ట్లనె రామ! యెవ్వరో! కాని స
ద్రాజసన్నిభ తేజుఁ డీతనిరాక యెందుకొ? సౌరరా
డ్రాజభక్తనిభప్రభావవిరాజమానుఁడు చూడవే! ౭౯

చ॥ సనకసనందనాఽదివరసంయమివర్యులలోన నెవ్వఁడో!
ఘనుఁ డటు గాక యుండిన సఖర్వసుపర్వమునీంద్రచిహ్నముల్
మనుజుల కేల కల్గు? ననుమానము లే దితఁ డచ్యుతాంఘ్రిజీ
వనరుహభక్తుఁడే! నిజము; వారిజనాభుఁడు పంపెఁ గావలెన్. ౮౦

కం॥ అని యిబ్బిధమునఁ జెలిరో
ననుచుండఁగ భూవరుండు నల్లన నికటా
వనికిన్ జనినను గని శ్రీ
వనితామణి వల్కె నిట్లు వసుధాఽధిపుతోన్. ౮౧

కం॥ వే రేసు? నిన్ను జూచి
ధారుణిపతి వనుచు ...చె ధరణీస్థలిలో

మారరమణునిఁ జూచితివే!
కూరిమితోఁ జెప్పుము వేఁడుకొనియెద ననినన్. ౯౨

కం॥ నా పేరు 'రాముఁ' డందురు
భూపతికులజుండ; దేవపూజ్యుం డదుగో!
నీపెనిమిటి గలఁ డమ్మా!
యీపర్వతగహ్వరమున నిందునిభాస్యా! ౯౩

కం॥ అని హరి తన కిచ్చినయా
ఘనమణిసంచయయుతోర్మికను నిందిరకున్
వినయంబున నొసఁగుచు నా
జనపాలుఁడు సాఁగి మ్రొక్కి సన్నిధి నిలిచెన్. ౯౪

ఉ॥ ఆనవరత్ననూత్నఘటితాంచితకాంచనచంచదూర్మికన్
మానలినాక్షి గైకొని జనార్దనుసంగుళిభూషణంబు! యా
వీనతురంగపుంగవుఁ డహీనశయానుఁడు లెస్స యుండెనే?
తా నెట నున్నవాఁడొ! యిఁక దాఁపక తెల్పవె! నిన్ను వేఁడెదన్. ౯౫

చ॥ హరి నిను వ్రేల నుంచుకొని యంబుధిలో వటపత్రతల్పమం
దరుదుగ మౌళిక్రిందఁ దనహస్తముఁ జేరిచి పవ్వళించున
త్తఱి భవదీయసంగమునఁ దా జలరాశివతంసుఁ డిమ్మెయిన్
ధరణి 'సముద్రుఁ' డంచు నభిధానము నందెను ముద్రికోత్తమా! ౯౬

వ॥ ఇవ్విధంబున నమ్ముద్దుటుంగరంబును గరంబు వినుతించి కన్నుల నొత్తి
కొని చెక్కుల హత్తించి యక్కునన్ జేరిచి యక్కువలయాక్షి
మిక్కిలిమక్కువతో ని ట్లనియె. ౯౭

శా॥ నే నే మంటి విధాతృతాత! సపుర్షా నీవే కదా! సాక్షి తా
నే నాపైఁద దయావిహీనమతి వై నిష్కారణంబే ననున్
దీనత్వంబునఁ గుందఁ జేసెఁ గదవే! దివ్యోర్మికారత్నమా!
నే నేరీతిఁ దరింతు మన్మథశరాగ్ని స్ఫారకీలావళిన్? ౯౮

క॥ అని మఱియు రాజపుంగవుఁ
గని నీరేజశయన యనఘా! నిను 'నే
మను' మని హరి దాఁ బనిచెను
వినిపింపు గదయ్య! రామవిభులాధిపతీ! ౯౯

క॥ దానేనసూను! సూనవి
తానేషునసమానరూప! ధరణీభృన్మౌ
ళీనాటిగర! ధీరజ
నానూనసరోజమండహారి! హరిశౌర్యా! ౧౦౦

క॥ శేషాహిరాజశయనువి
శేషాంచితవార్తఁ దెలిపి చిత్తాంబుజసం
తోషముఁ గావించితివి వి
శేషగుణకలాప! రూపజితసుమచాపా! ౧౦౧

క॥ నిను గన్నతల్లిదండ్రుల
ఘనతరపుణ్యప్రభావగరిమం బిలలో
వినుతింపఁగ ననిమిషవర
వనభవభవభవుల కైన వశమె? కృపాలా! ౧౦౨

శా॥ అన్నా! రామనరేంద్రచంద్ర! హరి యే మన్నాఁడో! కా నన్ను ర
మ్మన్నాఁడా? దయతోడఁ దెల్పగద వయ్యా! వేఁడెదన్ నిన్ను నా

యన్నా! నీవుఁ దుష్టశిక్షణంబునకై యవతారంబు నందినావు శ్రీ
మన్నారాయణపాదభక్తిసుసమ్రాజ్యంబు నైయుండుమా! ౧౦౩

కం॥ ర మ్మనెనా? నాఁడే నే
ర మ్మనెనా? తనకు నాకు రమణుం డని యా
ర మ్మనెనా? నను మనోహ
ర మ్మని హరి తనభుజాంతరమ్మున నునిచెన్! ౧౦౪

వ॥ అనిన రమాకాంతకు క్షమాకాంత యిట్లనియె. ౧౦౫

కం॥ అమ్మా! నిన్నుఁ ర మ్మనె
నమ్మా! యామాధవుండు ననుమానమును లే
దమ్మా! మదిలో నిజ మను
కొమ్మా! నామాట నమ్ముకొనుమా! కొమ్మా! ౧౦౬

కం॥ రా వమ్మా! పోవుదు మిఁకఁ
నీవల్లభుఁ డెచటను చూడుము నీరాకకు నై
భావభవాంబకపీడిత
భావుం డై; వేగ పదపద! పదపద్మ లక్ష్మీ! ౧౦౭

వ॥ అనిన రమాదేవి యిట్లనియె. ౧౦౮

కం॥ వనమాలి “నాకు నసహ
యునిని నిన్నుఁ బాసి యుండ నిజ నిగ్రహముగా
మనమున నమ్మ” మ్మటని నను
దనయెదఁ జేర్చుకొని వానిఁ దప్పించుమా యనెన్. ౧౦౯

తే॥ గీ॥ ఏమి చెప్పుదు? నే నింక రామభూప!
నెవ్వ మిం తైన దయ లేక తప్పు లేని

మాట చేపట్టి నన్నొంటిపాటు విడిచి
చనితె నీకఁ నేను వచ్చినఁ జక్క నగునె? ౧౦౦

తే॥ గీ॥ అనుచు నీరీతిఁ బల్కి యవ్వనజభవన
మనుజవరునకుఁ దనచేతివనజ మిచ్చి
"దనుజహరునకు నొసఁగుచుఁ దనుజవనజ
ఘనశరాఘాతకి నోర్వ కో" ననుచుఁ జెప్పుము! ౧౦౧

వ॥ అని యివ్విధంబున నిందిరా దేవి పల్కిన "శ్రీమన్నారాయణుండు నన్ను మన్నన సేసి యక్కన్నియ యొక్క వెనకి తో మకర" మ్మనియె; నిప్పు డీయమ్మ రాను సమ్మతింప "కన్నమ్మ నూరక పో" మ్మను చున్న "దమ్మా! నీవునను మనంబు సమ్మతంబుగా నెవ్విధంబునఁ జెప్ప వలయు" ననుచుఁ జింతాక్రాంతుం డై నిలుచున్న భూకాంతునకు శ్రీకాంతో వెండియు ని ట్లనియె. ౧౦౨

చ॥ మనమునఁ జింత నొంది యనుమానము సేసెద వేల నయ్యా! నీ
వెనుక నె వచ్చి నాని యుమకించద భాగ్యము తప్ప లేని దే
నను విడ నాడి మానవుని ప్రవరంబుల పాలు సేసి తాఁ
జనె నీకఁ నేను వచ్చిన ననహ్యాతో నొసఁగ యప్పటింతకున్. ౧౦౩

తే॥ నీవె పో నయ్య! పోయి "నా నేర మేమి?
తప్పు లేనది మది నాగ్ని కొప్పగించి
చనితివే మాయనయ చాలు చాలు ననుచుఁ,
దోయజాక్షుఁడు నిముఁ జాల చూచు" ననుము! ౧౦౪

క॥ అని యివ్విధమునఁ బల్కిన,
జననాథుఁడు మ్రొక్కి లేచి శశ్వద్భక్తిన్

జననీ! నీయాజ్ఞను నేఁ
జనియెద సెల వొసఁగు మనిన జలజజ యనియెన్ ౧౧౫

కం॥ ఈసారిమాత్రమునకున్
వేసారక పోయి రమ్ము వేగిర మిఁక నో
భాసురగుణరత్నాకర!
దాసావనధుర్యునకును దండము సెపుమా! ౧౧౬

చ॥ అనిన మహాప్రసాద మని యజ్ఞము (గై కొని సత్వరంబుగన్
జనియె హిరణ్యభూమిధరసన్నిభ మై తనరారు చున్నయం
జనగిరిత్రోవఁ బట్టి; మును శౌరికి నాగవధూనిచంద్రుఁ డా
యనిమిషసూన మిచ్చుటకు సంబరవీధిని వచ్చినట్టులన్. ౧౧౭

ఉ॥ ఆనరనాథపుంగవుఁడు నజ్ఞముఁ గై కొని పోవు చుండెఁ ద
త్స్నానమనోజ్ఞవాసనఁ గిశోరసమీరుఁడు గొంచుఁ బోయి యా
దానవవైరిసన్నిధి నుదారతఁ జేర్చినయంతఁ గాన "గనమా
మానిని వచ్చె నిక్క మనుమానము లే దిఁక" నంచు దిగ్గునన్, ౧౧౮

ఉ॥ లేచి సమస్తదిక్కులఁ జలీకృతపక్ష్మవిశాలనేత్రుఁ డై
చూచి రమావిభుండు నిజసుందరిఁ గానక యేమిమాయయో యమ్మ!
తోఁచదు, భామహస్తగతతోయజసౌరభ మెట్లు వచ్చె? నేఁ
జూచినఁ గాన రా దెచటఁ; జోద్య మి దేమొకొ! యంచుఁ జింతతోన్ ౧౧౯

సీ॥ 'తనతల్లి నెడఁ బాసి చనె' నంచు మదనుండు
వనజాస్త్రములఁ బూని వచ్చె నేమొ!;

పవిత్రవాసనఁ గొని పద్మాసుభం ఝిలిఁ
గించ మారుత మేగుదెంచె నేమొ!;
నతి నన్ను నెదకుచుఁ జనుదెంచి యీనుహా
శిఖరిసమీపంబుఁ జేరె నేమొ!,
పిలిచినఁ దా రాక పృథ్వీశుచేతికి
లచ్చి నలిన మీయఁ దెచ్చె నేమొ!

తే॥ గీ॥ రాకయుండిన నీసరలోకమునకు
మాకరాంభోజకంజాత మేకతమున
వచ్చెనో కాని తెలియ దీవార్త యనుచు
నుండి నృపుఁడు దవ్వుల వచ్చు చుండఁ గనుచు. ౧౨౦

కం॥ ఏ మనె? నే మనె? నయ్యా!
రామానవిపాల! వేగ రా గ మ్మజ్ఞా
తామలగృహ యే మనె? ని
న్నే మను మనె? మఱియు నన్ను నే మనె? నయ్యా! ౧౨౧

సీ॥ కుశలమా! రమకు మాకుశలంబు నడిగి నీ
కు సెలవిచ్చెన! బుద్ధకుశలధుర్య!
రమణి, మత్కాంతహారిణి, "శ్రీహరిదె నే
గ" మని సూచెనె! భగారమణసింహా!
రాజీవనద్మ, తారాజీవితేశాననా,
రాజీవ మంపెనా! రాజరాజ!
దరి లేని విరహాబ్ధిదరిఁ జేరు టెట్లు? నుం
దరి రాక యున్నఁ జౌదరికుమార!

తే॥ గీ॥ పుండరీకాక్షి నాదండ నుండకున్నఁ
గాండజాతాస్త్రకాండప్రకాండములకు
బెండువడి గుండె సెదరక యుండు టెట్లు?
మండలాధీశ! యేది వేసంవగముస? (౧౧)

కం॥ అని యివ్విధమునఁ బలుకుచుఁ
దనరాకకు నెదురుసూచుతాఁ గృష్ణభక్తాగ్రజానెం
తను జేరి మ్రొక్కి యిట్లనె
వనజము చేఁ బట్టి రామవ సుధామంగనుల్‌ (౧౩)

కం॥ దేవా! నీయాజ్ఞను జని
శ్రీవనితను జూచి నీవు సన్నుతింప ట్లుఁ
దేవికి నంగర మొసఁచు
రా నమ్మా! 'నీవిభుండు ర మ్మనెనను' సనని (౧౪)

కం॥ మనమునఁ దన్ను విడిచి చనె
నను ఖేదము, పిలువఁ బనిచె నను మోదము, నం
దును బెనఁగొన వనజేక్షణ
కనుఁగవ నులివెచ్చనీరు గ్రమ్మెఁగ నసనగను. (౧౫)

శా॥ అయ్యో! బూటక మేల? శౌరి నను ర మ్మన్నాఁడె! నీ వెట్లుఁ గాక;
నయ్యా! యెక్కడిజోలి; నీ వెవరవో! యూరకున్న న్నిటు మాటలాడఁ దగునా
నయ్యో! నా యెడఁ గోపగించి దయ దప్పెఁ గాక నీ వెన్నడో
యియ్యాఖ్యరణ్యముపాలు సేసి చని నేఁ డేలాగు నన్ గావ నమ్ముదునో ()

కం॥ తలిదండ్రులనా! యెఱుఁగఁడు,
కులగోత్రముఁ దెలియఁ డతఁడు, గుణహీనుం డౌ

వెలుపలికి ప్రార్థనాస్థలము
బలియగు నీ యమాయిక పతన పాకియు మఱియున్. ౧౨౭

సీ॥ 'మీనమేషం' బని యెంచి యొకని లో నెంచక
సింహభూపాలుని హింస చేసె;
స్త్రీ, బాల, యని యెంచి చింత యింతయు లేక
తాటకి గాత్రంబుఁ దఱిగి వేసెఁ;
వినయ భక్తి సంతత పారవశ్యుఁ డౌ
ప్రహ్లాదు తండ్రి గర్భంబు మాపె;
బాలకుం డని మది భావించి చన్నీయఁ
బోయిన పూతన పాలు పడెంచె;

తే॥ గీ॥ బిచ్చ మడిగిన లేవన కిచ్చు బలియు
నతనిఁ బాతాళగతముగా నణఁగ ద్రొక్కె;
వింతవిద్యోతమానా టేప్పున కేలఁ గడుణ
గిల్లు నామోఁద నద వింత గాక! యనుచు. ౧౨౮

తే॥ గీ॥ చంద్రబింబాననన్న నిను జాల చాల దూఱి
"రాను బొమ్మిఁక, నదచేతి రవ్వ కోర్వఁ
జాల; వారి నీ రంమ చా లింకఁ జాలు" ననుచు
జ్ఞ మిచ్చెను మంకి మ్రొటంచు నిడుగా! ౧౨౯

మ॥ అనినన్ బందనినమ్ము లోకి్క మునిగి నిష్ఠానంబునన్ గూర్చి మ
జ్జనని బాసిమి నంచు నూడయు మనస్తాపంబుతో నేసినన్.
వనజాతి ప్రస్ఫుస్పార్వక్ష మున్ డగుల సర్వజ్ఞుండు నై మూర్ఛఁ జెం
దినచందంబున నిన్ద్రశయ్య నప్రుడున్ దేహంబుఁ దాఁ జేర్చుచున్. ౧౩౦

ఉ॥ హా! యని నిన్ను మూయు; నసాహా! యని నవ్వు, నిఁ గెట్లు సేయు న
గ్గుమ్మ! యని మోము వంచు; మన గర్వ దహా! యని చింత నొందు; నా
హా! యని వేగ లేచుఁ; జెలియా! యని దిక్కులు సూచు; వేగ రా
వే! యని పిల్చు; నుస్సురను; వేసరుఁ; దా శయనించుఁ బాన్పునన్. ౧౩౧

కం॥ హరి యివ్విధమునఁ గేవల
సరుచందము వెతల నంది సరనాథునిచే
సరసీరుహామున్ గైకొని
కర మరుదుగ నిట్లు వల్కెఁ గమలముతోడన్. ౧౩౨

సీ॥ దర్పకోద్దండదోర్దండమండితకాండ!
కాండరుడ్జాండాదికారణంబ!
తతమె యుతవిరాజితమహోన్నతహంస!
హంసోదయైకరిరంసహృదయ!
భవశిరోభవధునీభవనవాంబుజరాజ!
రాజానుజాతాతిరమ్యధామ!
మధురసన్మధురసోన్మదయుక్తబంభర
భరణ! విభ్రాజితభర్మగర్భ!
తే॥ గీ॥ శారదా, శార, శరదభ్ర, చంద్ర, చంద్ర,
చంద్రికా, సాంద్రచంద్రోప, లేంద్రసామ
జేంద్ర, నిస్తంద్రభుజగరాజేంద్ర దేహ!
లసదమితశుభ్ర దేహోపహాసనధామ! ౧౩౩

కం॥ కమలాంకవదనకాతర
కమలాక్షినిభాక్షివిమలకమలాలయశ్రీ

కమలకు శుభమే కద! యో
కమలాన్వయకమలరాశికమలవిరోధీ! ౧౩౪

సీ॥ రమ నీయందు జనించినందువలనన్ రంజిల్లు నీపోలికల్
విమలాఽస్యాక్షికరాంఘ్రియుగ్మములు భావింపంగ నాకన్నులన్
గమలాదేవినిఁ జూచినట్లయగు ని స్సన్దోన్న నిక్కంబు సం
భ్రమ మందెన్ జుమీ! నాహృదబ్జ మిపుడో రాజీవరాజీశ్వరా! ౧౩౫

కం॥ చక్రాంగప్రియమవు గద!
చక్రాంకుఁడ సుమ్మి! నేను సరసీరుహభూ
చక్రాధిప! స న్నాశ్రీ
చక్రస్తనిఁ గూర్చి ప్రియము సల్పం గదవే! ౧౩౬

కం॥ అని వనజము నివ్విధమున
వినుతించి మురాసురారి వేసరి చింతా
వననిధినిమగ్నచేతో
వనజుం డై రాజువదనవనజముఁ జూచెన్.

ఆశ్వాసాంతము.

మ॥ రవిపుత్రార్ణవసోమ! సోమనవభుగ్రాజ్యాబ్జభూ [illegible]
స్తవనీయోజ్జ్వలపాద! పాదతల [illegible]
నివరాంభోరుహపాణి! పాణిస్ఫురితోగ్రఖడ్గదా [illegible] ద్విషః
జవిదారోద్ధతపత్రి! పత్రివరరాజత్సైంధవాఽరోహణా! ౧౩౭

ఉత్సాహ॥ ఖగసురారివరవిదార! కలితసార కాంచనో
త్కరనిశారదశశి అరదనగరారవింద! సా
గరగభీర! నగసుధీర! ఘనవినీలకేశసుం
దరశరీర! హారశారదాసనశశిసహార! భూవరా! ౧౯

గద్య.

ఇది శ్రీరామచంద్రపదారవిందమరందరసాస్వాదనతుందిలేందిందిరాయమానమానసమానసముసంగశక్తిగపారావారరాకాసు
ధాకర రామభద్రపాలసుపుత్ర పవిత్రచరిత్ర శ్రీకాం
ధ్రగీర్వాణచణ రామచంద్రావనీపాలవిరచిత
శ్రీమదలమేల్మంగాపరిణయం బను మహా
ప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వా
సము సంపూర్ణము.

చతుర్థాశ్వాసము.

కం॥ శ్రీకోసలరాట్తనయార్క
లోకనవికచాబ్జ! శోకలోచన! విలస
త్పాకాహితలోకాహిత
లోకాహితఖగేంద్ర! సకలలోకనరేంద్రా! ౧

తే॥ గీ॥ అవధరింపుము! యటమీద సజ్జనాళి
యేమి సెప్పెను! సురసంయమీశ్వరునకు;
వినఁగ నవి మాకు వివరింపు విస్తృతముగ
సూత! సముపేతహరికథాఖ్యాతచరిత! ౨

కం॥ అన సూతుఁడు శౌనకముఖ
మునికులతిలకులను గాంచి ముదితాత్ముండై
"వనజోదరుదివ్యకథల్
విన వలసితిరేని మీరు వినుఁ"డని పలికెన్. ౩

ఉ॥ రామధరాధినాయకుని రాజనిభాస్యముఁ జూచి శౌరి "నేఁ
బాముకు బట్టెదన్, జ్వాలను బట్టెద, సంగజున్నైనఁ గొట్టెదన్,
భామరో! నిన్ను బాయ నని బాసలు సేసెద నంటి" నంచు నా
శ్యామకుఁ జెప్పి పిల్వ మొకసారికి వేఁడెద నిన్ను భూవరా! ౪

మత్తకోకిల॥ అన్నుఁచు నాసతి యిచ్చినన్ సిటలార్పితాంజలిబంధుఁడై
మనుజనాయకుఁ డిట్లు పల్కె సమంద వాగ్విభవంబునన్

దనుజమర్దన! యిప్పుడంబున దాసునికి భిక్షమాలఁగాఁ
జనునె? నీ విపు డానతిచ్చిన సత్వరంబున నేగెదన్. ౫

క౦॥ మీయాజ్ఞోల్లంఘనమును
జేయఁగ నే నెంతవాఁడ శ్రీవర! యనుచు న్
బోయిన రా నవెఁ గద! "వేం
చేయఁగవలె మీ రె యటకు శీఘ్రం" బనినన్. ౬

మ॥ హసనాంచన్ముఖుఁ డేచు శ్రీహ్యమథనుం డాస్థానిదిక్కు గుబ్బకు నే
నసమాస్త్రాంబకుబాధ కోర్వఁగ నిలాంతతాఁగన క్రీడ నమ్మెన్ నే
నసమానోజ్జ్వలబుద్ధిధుర్య! విను మనస్యా! యీయాఘరామండలిన్
రసికుల్ విన్నను రామ రామ! నగరా! రామావనీపాలకా! ౭

క౦॥ అలు గనుక నీవె చని యా
కుటిలాలకతో "మహోగ్రకసుమాస్త్రయుధదు
ర్ఘటపటుశరపీడితహృ
త్పుట మిఁక నెటు లోనో? చూచి పొమ్మ"నెనుమా! ౮

చ॥ అనిన నమస్కరించి దరహాసమనోజ్ఞముఖారవిందుఁ డై
చని యెదవధ్రివేగజితసౌరభవాహుఁడు నై ముదంబుతో
జనవరుఁ డచ్యుతాంఘ్రియుగసారసభక్తినియుక్తనైజహృ
ద్వనజవికాస మొంద వనవాటికి నిందిర యున్న చోటికిన్. ౯

ఉ॥ పోయి సరోజమందిరకు భూవరుఁ డచ్యుతపాదనిశ్చల
స్థాయిదనార్థతోత్కలితభక్తిహృదబ్జుఁడు మ్రొక్కి-నన్; హరి

ప్రియుని గారవించుచు "సతీస్పృహనాయకాగ్రగుఁ డేమనెన్?
నాయకుఁడు సఖ్యనాథుఁడ? కీడుగాఁ బలుకఁడె నను బిల్వ నంపెనో? ౧౦

కం॥ బాలికిని నను మనుచును బుధ
శంకరు లను చుండ వినవె! జననాయక! మా
నాంకగురుం డేమనెనో?
బొంకక నాతోడఁ దెల్పి పుణ్యముఁ గనుమా!" ౧౧

కం॥ అన విని జననీ! నీ విటు
లనఁ దగునా! దాసజనుని; నచ్యుతునావే
దన యేమని చెప్పుదు? "రా
సనె నిందిర"యనిన మూర్ఛ నప్పుడె చెందెన్. ౧౨

ఉ॥ అంతట మూర్ఛఁ దేరి నరకాంతకుఁ డల్లన జేరఁగన్ ధరా
కాంతపయిన్ ఘటించి తనకంపము నొందఁగ లేచి "యింక నే
నెంతకు నోర్తుఁ గంతునిశితేషువితాననితాంతతాపసం
క్రాంతహృదబ్జ? మోక్కా దయ గల్గినఁ గన్నులఁ జూచి పొ"మ్మనెన్ ౧౩

చ॥ "నిజముగ నేఁటినుండి యిఁక నిన్నెడఁ బాయను నమ్ము"మంచు నా
గజగమనాలలామకును గట్టిగఁ జెల్పెను; "నమ్మకున్నఁ బు
ణ్యజనచయఘ్నకిల్బిషము నందెద"నం చను; నిందు కాసతీ
వ్రజమణి నవ్వుకున్న "పసవానిని వ్రాసిన"దంచుఁ బల్కుమా! ౧౪

వ॥ అని మఱియును నిట్లనియెను. ౧౫

తే॥ గీ॥ నిక్క మీమాట నమ్ముదు! నీవిభుండు
నీవు రాకున్న నిముసంబు నిల్వఁ డచట

వచ్చు నీచెంత కిప్పుడె మచ్చెకంటి!
జాగు సేయక రావమ్మ! వేగముగను. ౧౫

కం॥ అన విని "పుణ్యజనంబులు"
నన(గా విను యాతుధాను లయ్య! నృపాలా!
"వన" మన(గా నుదకంబును;
హాసనివాసముల కతని కవి యోగ్యము లే ౧౬

కం॥ "మాధవు(" డనునామము మా
యాసవు(డై యునికిచేత నన వలసె(జుమీ!
యీధారుణి వేధస్సమ
మేధానిధు లతనిమాయ మించగ గలరే! ౧౭

చ॥ ఇతరజనవ్రజంబు ధరణీశ్వరచంద్ర! "దరాదిశోభితా
యతకరిరాట్కరోపమభుజార్గళభూరిశరప్రతాపని
ర్జితమహితామరాహితవరేణ్యు(" డనంగ(బ్రసిద్ధు(డైనయు
చ్యుతుఘనమాయ దాటుటకు(జోద్యము గాద(టె! యెన్నిభంగులన్ ౧౮

తే॥ గీ॥ రామభూమిశ! హరిమాయ లేమి సెప్ప
నద్భుతంబులు; "సర్వజ్ఞు లైనయట్టి
మునుల నెల్లర మోహితాత్ములుగ(జేసె"
నన్న నెవ్వరివశ మగు నన్న! యనిన. ౨౦

కం॥ లే దమ్మా! "హరి మిథ్యా
వాదుండును గా(డు, సత్యవాక్యుం" డనుచున్

వేదంబులు వలుకును; మీ
పాదాబ్జములతోడ పిలువఁ బనిచెను నిన్నున్. ౨౧

మ॥ నను జాలన్ బ్రియవాక్కులన్ బిలిచి శ్రీనాథుండు "నాయన్న! నా
వనితన్ దోడుక రమ్ము పొ" మ్మనిన నవ్వా! వచ్చితిన్, నీవు "రా"
ననుచున్ నన్ను నిరాకరించిన నే నచ్చోటి కేచందమున్
జనుదున్? "నన్ దయఁ జూచి ర" మ్మని నమస్కారంబుఁ గావించినన్ ౨౨

మ॥ శతపత్రాంచితపత్రలోచనము లాక్షాశ్మ జానిపై నిల్పి యో
క్షితినాథేశ్వర! నీమనోదృఢత, నీశీలంబుచే, నీమహా
ద్భుతనిశ్చంచలభక్తి, మెచ్చితిని; నీతోఁ గూడ నే వత్తు; న
చ్యుతుఁ డే మన్నను నీదె భారము సుమీ! క్షోణీసతీసాక్షి గాన్ ౨౩

కం॥ ఆ లేచి దిగ్గున యా
వనజాలయ చెలులు రామవసుధాధిపునిన్
దన వెంబడి రాఁగను నం
జనశైలారోహణంబు సల్పఁగఁ దొడఁగెన్. ౨౪

సీ॥ సలయేటిసీటిలోపల మోముఁ గని యుత్ప
లాంచితాబ్జం బని యందుఁ బోవు;
మగలకాల నూగారుజగిసీడ గన్పింపఁ
గాలాహి యని చాలఁ గలువడించుఁ;
గలువ రాచలువ మెట్టులఁ దోఁచు పదరక్తి
మము కోకనదము లన్ భ్రమ వహించుఁ;

దతసానుగత మైనతనుల తొద్యుతిఁ గాంచి
హైరణ్యభూధరం బని తలంచు;
తే॥ గీ॥ నిందిరాకాంత హృదయేశసుందరాంఘ్రి
జలరుహార్చితనై జనుస్వాంతగాన
ముగ్ధచందానఁ దసతినూస్నిగ్ధరుచులు
దెలియఁ జాలక చనియెఁ గుత్తుకల సుక్కి. ౨౫

సీ॥ కంఠీరవసమీపఘనసారతరువుల
నలరుచుండెడిమహాకిలభములను,
గాంచనసుమనికటాంచితొబ్జములమీఁదఁ
జెల రేఁగి విహరించునలికులముల,
సాంకవపరిమళాఢసన్న చంచద్బింబ
ఫలము లాసించెడిచిలుకగముల,
వల్మీకనిర్గతవ్యాళోగ్రభోగాగ్ర
ములఁ జెరించెడికోకములగణంబు,

తే॥ గీ॥ నచలమునఁ జూచి చనుచుండునటులనుండు
నడుము, తొడలును, నడుపంద, మడలుముక్కు,
వదన, పులకలు, గంధంబు, పెదవి, పల్కు,
నాళి, నాగారు, కుచములు శోభిలంగ. ౨౬

కం॥ ఇవ్విధమున నృపుతో నా
జవ్వని యచలంబుపైకిఁ జనుదెంచు నెడన్.
దవ్వులఁ గని ముసిముసినగు
నవ్వుచు హర్షించుచుండె నగధవుఁ డంతన్. ౨౭

సీ॥ ఇందిరాలపనారవిందంబు సెలఁగె గో
విందదృగ్విభానువితతిఁ జూచి;
కమలాసతీనేత్రకుముదముల్ వికసించె
స్వామిసుందరవక్త్రసోముఁ జూచి;
క్షీరాబ్ధిజావచఃకీర మానందించె
మాధవాధరబింబమహిమఁ జూచి;
శ్రీతరుణీమనశ్చాతకం బలరె శ్రీ
హరిదివ్యతనువారిధరముఁ జూచి;
తే॥ గీ॥ యీడు లేనట్టిమహాయనీడజార్వ
జడధికన్యలు సంతోషపడుటఁ జూడఁ
బుడమిజేఁ డైనరాముఁడు పూర్వజన్మ
మునఁ దపం బేమి సేసెనో! మునివరేణ్య! ౨౮

కం॥ నారద! యీరీతిగ శ్రీ
నీరదనిభవేణి వోయి నీరజనాభున్
జేరి దరస్మితముఖవర
సారస మలరంగ మ్రొక్కె..సదమలభక్తిన్. ౨౯

ఉ॥ నీజనకుండు, నీసుతుఁడు, నీయనుజన్ముఁడు, నీపు నెప్పుడున్
రాజితజీవనంబు నభిరామమహోజ్జ్వలసుందరత్వమున్
భ్రాజిత మానవవ్రజము భాసురసంపద లెల్లఁ గల్గుచున్
దేజము నొందుమీ! యనుచు దీవన లిచ్చె సరోజనాభుఁడున్. 30

కం॥ సదయుం డై కరముల నా
మదవతి లేవంగ నెత్తి మందస్మితన

ద్వదనాంభోజాతంబునఁ
గుదిసగొనఁగాఁ గౌఁగిలించుకొనిరి రమయుఁ. ౩౦

ఉ॥ దేవ! మహానుభావ! సతదీనజనావళిఁ బ్రోవ దైవమే
నీవు గదా! యటంచుఁ గృతనిశ్చయ నై కలుషాత్మ లోను నీ
సేవ లెఱుంగనట్టియవిశిష్టజనంబుల నెల్ల నతిక్రమిర్
గావవె!యన్నమాత్రమున నాయమఁ గన్నవే నేయ నాశ్రయమా. ౩౨

కం॥ నీమనసు రాక యుండిన
భామిని! యిది కూడ దనుచుఁ బల్కిన నిన నే
నామీఁదఁ గోపగించుచు
స్వామీ! న న్నింటి విడిచి చనఁగాఁ దగునే; 33

ఉ॥ దుర్గమశైలసంయుతము దుస్తరభూరిగభీరనిమ్నగా
వర్గనిరర్గళోగ్రమృగవారవిహారభయంకరంబు నౌ
మార్గముఁ బట్టి వచ్చి యసమానగిరీంద్రముఁ జూచి యీనగాం
తర్గతకందరాంతరమునన్ విభుఁ డుండు నటంచు నమ్ముచున్. ౩౪

తే॥ గీ॥ ఈమహాపర్వతసమీపభూమి నొక్క
కమలకల్హారకైరవకలిత మైన
విమలకమలాకరముఁ గాంచి ప్రియద మొనఁగ
నచట నుండఁగ సర్వంసహావిభుండు. ౩౫

చ॥ కరుణ దలిర్ప వచ్చి నను గాంచి నమస్కృతి నేసి "యమ్మరో!
హరి నిను బిల్వఁ బంపె" నని సాంజలి యై నను వేఁడ వచ్చితిన్;

బరమపవిత్రుఁ డీనృపునివల్లనె కాదె! భవత్పదాబ్జముల్
సరసిజనాభ! చూచితిని; సంతస మందితి వంత బాసితిన్ ౩౬

వ॥ అని విని కేశవుండు "తరుణాబ్జదలాక్షి! కృపార్ద్రచిత్త వై
ఘనకలుషార్తు లైనజనకాండముఁ బ్రోవు" మటంచు వేడఁగన్
మనమున లేనికోప మొకమాటకుఁ గల్పన సేసి వచ్చినాఁ
డను సుమి! నీయభీష్టముఁ దటాలునఁ దీర్ప నృపాలుపాలికిన్ ౩౭

ం॥ ఏలా! యంచును శశినిభ
ఫాలా! మది జాలి మాలి పడకయు వినుమా!
జోలిని వినఁగా నిది కడు
మేలాయె నటంచు నన్ను మెచ్చవె! బాలా ౩౮

॥ భక్తుఁ డై, వగతపోయుక్తుఁ డై, సంసార
ముక్తుఁ డై, మత్పదాసక్తుఁ డైన;
విహితుఁ డై, ఘనదానసహితుఁ డై, నిజయశో
మహితుఁ డై, కిల్బిషరహితుఁ డైన;
పూర్ణుఁ డై, గుణగణోదీర్ణుఁ డై, విద్యావి
కీర్ణుఁ డై, జ్ఞానవిస్తీర్ణుఁ డైన;
శాంతుఁ డై, మత్పరస్వాంతుఁ డై, వినయవి
శ్రాంతుఁ డై, సద్గుణాక్రాంతుఁ డైన;

తే॥ గీ॥ యీరసాధీశ కేసరిభూరిమహిమ
మెచ్చి వచ్చితి నిచ్చటి కిచ్చ పుట్టి;
యింక మన మిందు నుండినఁ బంకయుక్త
జనులు సేవించి ముక్తికిఁ జనుదు రబల! ౩౯

వ॥ అనిన ముదితాంతరంగయై శ్రీదేవి యాద్యంతము కీర్తించెను. ౪౦

క॥ శ్రీహరి! యీమాటలు విను
దేహము! యీరామస్మృతిచిహ్నముగ నిదె
వ్యూహము లభిరామంబుగ
మాహాత్మ్యము గల్గునీతను మానిని యన తగెన్ ౪౧

చ॥ అన విని శౌరి రామవసుధాధిపుఁ దానె తలంచి ప్రేమ హెచ్చ సం
జనితసుధారసంబు నెగఁ జిల్లి "నా సతి! నీకు కోర్కె ని
త్తును దగ వేఁడు" మన్న, నతివ మ్రొక్కుచు నో రథ మేల నాకు? నో
యనఘచరిత్ర! నీశుభపదాంబుజములఁ గనుఁగొంటిఁ జాలదే ౪౨

ఉ॥ ఐన మదీయహృద్వనజమందున కోరిక యుండెఁ; బిచ్చి న
న్మానిని జేసితేని బహుమాన మిదెవ్వరి? దయ్య! నీదెకా!
దీనశరణ్య! యంచు సతి దీనత వేఁడిన శౌరి సూచి యో
మానవనాథ! వేఁడు మనుమాన మిఁక నేటికి? నిత్తు నిక్కమున్ ౪౩

వ॥ అనిన ౪౪

క॥ సన్నుతి సేసెద రమయును
బన్నగవరశయన! నీవుఁ బరిణయము మైనన్
గన్నులఁ జూడఁగ వేఁడుక
యున్నది నను గరుణఁ జూచి యొప్పెనె! యనినన్ ౪౫

క॥ బాలక! యీమదరోలం
భాలకయ్యను నేనుఁ బరిణయం బ్రాఢినదో

నీలోకము మన్నిజగా
పాటలోకము సేయుటకును సద్గుణము! ఘనుడా! ౪౬.

క౦॥ మనసునఁ గోద వేటికి? యిది
విని యాహ్లాదంబు నొందు వివరించెద; నీ
ఘనతర మగుచారిత్రం
బనఘం బై యొప్పుచున్న దది యెట్లన్నన్. ౪౭

సీ॥ అగణితపాంచరాత్రాగమంబునఁ గల
యర్థంబుఁ జెప్పెదఁ బార్థివేంద్ర!,
యస్మదర్చావిగ్రహంబులు నాలుగు
విధము లై యుండును బ్రథితముగను,
'నవి యెవ్వి' యన "స్వయంవ్యక్తంబు, దివ్యంబు;
సైద్ధంబు, మఱి మానుషంబు" ననఁగ,
నందు 'స్వయంవ్యక్త' మది మానిజవ్యక్తి;
యది దక్షిణ నిశరంబు లపనియందు

ఆ॥ వె॥ దివిజసిద్ధమనుజనివహంబు లెలమితో
దారు, జాతరూప, తామ్ర, రౌప్య,
శిలల నస్మదీయలలితవిగ్రహరూప
ముల నొసర్చి ముక్తిఫలముఁ గనిరి ౪౮

క౦ శిల్పిగణముఁ బిల్పించి య
సల్పార్చావిగ్రహముల నతివిమలముగాఁ
గల్పింపఁ జేసి నీసం
కల్పం బీడేర్చుకొనుము! కడుమోదమునన్ ౪౯

చ॥ అన విని సంతసించి యచలాధిపవర్యుఁడు వాసుదేవ! నేఁ
జనియెద నాజ్ఞ యిమ్మనుచు సాగిలి మ్రొక్కినఁ బ్రీతితోడ నా
వనరుహనాభుఁ డాతనిని "క్షేమముగా నిజరాజధానికిన్
జని భవదిష్ట మేమి? యది సాంగముగా నొనరింతు" మం చనెన్. ౫౦

వ॥ ఇట్లు భగవదాజ్ఞఁ గొని, ౫౧

కం॥ మానవవర్యుఁడు భక్తిన్
పౌనఃపున్యప్రణామపరికలితుం డై
యానవినిర్జితఘనపవ
మానుం డై వేగ దిగియె మంజులనగమున్. ౫౨

కం॥ మును దా నచ్చట నిలిపిన
ఘనతరచతురంగబలముఁ గైకొని పురికిన్
జనియె, వనమాలితోఁ గడ
చినముచ్చట నాప్తతతికిఁ జెప్పుచుఁ బిదపన్. ౫౩

కం॥ తిరుకల్యాణమహోత్సవ
పరికరముల నెల్లఁ గూర్చి పరిశుద్ధులు నా
వరపాంచరాత్రవేత్తలఁ
బరమాహ్లాదమునఁ బిలువఁ బనిచి ముదమునన్. ౫౪

కం॥ "బహువాళ్లకు వచ్చితి" రని
బహుమానపురస్సరముగఁ బార్థివుఁడు దయా
సహితుం డై మణిభూషణ
సహితులఁ గావించి వారు సంతస మొందన్. ౫౫

కం॥ హరితిరుకల్యాణోత్సవ
మిర వొందఁగ మాకుఁ జూడ నిచ్చ జనించెన్;
బరమాప్తులు మీరలు మముఁ
గరుణించి మహాత్ములార! కావింపఁ దగున్ ౫౬

వ॥ అనిన విని యప్పాంచరాత్రాగమవేత్త లగుభూసురోత్తము లత్యంతసంభ్రమాయత్తచిత్తులై, లలితవాక్యంబులఁ దజ్జలనిధిమేఖలాధిపసలలితముఖసలిలజం బాలోకించి, "భవదీయపూర్వకృతాగణ్యపుణ్యప్రభావసంపన్న శ్రీమన్నారాయణకారుణ్యకటాక్షలబ్ధప్రావీణ్యానైపుణ్యంబున నేతత్పుణ్యకార్యకర్తృత్వేచ్ఛ నీమనంబున నుదయించె; నొరుల కేల సంభవించు నిక్కార్యం? బఖర్వసుపర్వాధిపున కైన నంద రాని నిర్వాణరాజధాని చేరువ యై యుండుఁ, గావున నవశ్యం బాచరింప వలయు" నని యానతిచ్చిన; నృపాలోత్తముం డనల్పజ్ఞానాధికు లైన శిల్పకారులఁ బిల్పించి, సముంచితకాంచనతామ్రమేళనంబుఁ గావించి, శ్రీభూనీళాసహితంబుగా 'శ్రీనివా'సాభిధానవిగ్రహంబును విభాసురప్రభాసింహాసనచ్ఛత్రచామరాద్యనేకమణిగణాగణితభూషణసహితంబుగా జగన్మోహనాకారంబుతోఁ గల్పించి, శశికాంతోపలాంతరాళశుకనాసికాముఖమంటపయాగశాలాద్యనేకమంటపప్రాకారంబులన్ గావించి యనంతరంబ:— ౫౭

కం॥ స్యందనవిలసద్వీన తా
నందనముఖవిమలవాహనంబుల నెల్లన్
సుందరముగఁ గల్పించి య
మందానందంబు నృపతి మదిలో నొందెన్. ౫౮

కం॥ కార్తాంతికవర్యుల నుము
హూర్తం బడుగంగ వార లుత్సాహముతో
నార్తజనత్రాతావన!
కీర్తిమహోదార! యనుచుం గీర్తించి వెసన్ ౫౯

కం॥ పంచకరహితం బై, గ్రహ
సంచయము త్రికోణకేంద్రసంయుక్తం బై,
ప్రాంచజ్ఝషలగ్నంబున
నెంచఁగ రవి పదునొకండునింటఁ జెలంగన్ ౬౦

కం॥ అంచితతిథివారర్క్ష
దంచద్యోగకరణములు నలరుచు నుండెన్
బంచాంగశుద్ధిగా నొక
మంచిముహూర్తంబు గలదు మనుజాధీశా! ౬౧

తే॥గీ॥ విన్నవించెద మాలగ్న మున్నఁ డనిన
ఘనతరం బగుశిశిరర్తువునఁ జెలంగు
మాఘశుద్ధత్రయోదశీమందవార
మమితయోగ్యంబు నై యున్న దనిన నృపతి. ౬౨

ఉ॥ బంగరుకాగిదంబుల నృపాలకజాలముపేర "నిస్తులా
భంగశతాంగదంతిభటవాజిసమన్వితు లౌచు మీరు సా
రంగవరప్రదాయియభిరామవివాహమహోత్సవంబుఁ జూ
డం గడువేడ్కతోడుతఁ దటాలున రం" డని వ్రాసి పంపినన్ ౬౩

క॥ తిరముగ నిజుఁగొని మదిలోఁ
బరమాశ్చర్యంబు నొంది పార్థివనివహం
బుగురుతరసత్వరగతితోఁ
గరితురగపదాతిరథనికాయాన్వితులై, ౬౪

ఉ॥ సింధురబృంహితంబులు, విశేషరథాంగరవంబు; లుల్లస
త్సైంధవహేషితంబులు, పదాతిజనోన్నతసింహనాదముల్,
బంధురమై చెలంగ నతిభాసురలీలల వచ్చి రందఱున్
గంధర్వసైంధవాదిసురకాండము విస్మయమంది చూడఁగన్ ౬౫

వ॥ అప్పుడు. ౬౬

క॥ ఋత్విగ్గణసంఘణాగము
నాత్వరచణబుధులఁ బిల్చి ధాత్రీపతివరుఁడున్
సత్వరమున ధీసంప
న్నత్వంబున నంకురార్పణముఁ జేయించెన్ ౬౭

మ॥ మఱునాఁ డుష్ణగభస్తి పూర్వనగరాజశ్రేణిఁ బ్రవేశింపఁగా
వరసంధ్యాజపహోమకృత్యముల నిర్వర్తించి భూదేవతల్
పరమోత్సాహముతో ఖగేశ్వరునిరూపం బంబరంబందు సుం
దర మొప్పన్ లిఖియించి చేసిరి మహోద్దామధ్వజారోహమున్ ౬౮

శా॥ భేరీతాడనపూర్వ మానిసిని భూభృద్భిన్నముఖద్యోచర
ద్వారారాధనము సేసి; రప్పుడు సురవ్రాతంబు భీతిల్లి "యీ
భేరీధ్వానము దేల పుట్టె" హరి దాఁ బేర్వేర దేవావళిన్
'రారమ్మం' చన హేతు వేమి? మనపై రానేమొ కాయంచు న్.
౬౯

క౦॥ ఆ రేయి వెళ్ల వారిన
శ్రీరమణున కర్పితముగ క్షితిపతి విమల
స్ఫారాంచితషడ్రసయుత
సారాన్నం బిడియె నగ్రజన్ముల కెల్లన్ ౮౦

క౦॥ ఆనాఁటిరాత్రి గడచిన
భానుం డుదయంబు నంద బాడబులను స
న్మానించి వారిఁ గనుఁగొని
మానవనాథుండు వలికె మంజులఫణితిన్ ౮౧

ఉ॥ భూసురవర్యులార! వరభోజనమైనవివాహలగ్న మీ
వాసరమందె యౌనుగదా! వైభవము మీరలు నిత్యకృత్యముల్
జేసి సభక్తిచిత్తు లయి శీఘ్రముగా మఱి దేవపూజలున్
జేసుక పుష్కరాంచితవిశేషమహాగ్రము దప్పకుండఁగాన్ ౮౨

క౦॥ రమకున్ శ్రీమద్వేంకట
రమణునకును బరిణయంబు రాజిలమెఱుపై
భ్రమఁ జెందక సాముహూర్తం
శుభలగ్నముగాఁ జూచి చేయుఁ డని యాటమీఁదన్. ౮౩

మ॥ వినతానందనవాహనంబునయి నావిశ్వేశుఁ డైన వట్టిశ్రీ
వనితానాథుని రామభూవిభుఁడు చెల్వం బొప్ప వేంచేయఁ జే
సెన నొప్పన్; గనకాచలేంద్రవిలసచ్ఛృంగాగ్రమందున విచి
త్రనఁ డాపిర్యను మునిచందమున విభ్రాజత్ప్రభాభాంతి చేన్. ౮౪

మ॥ తిరువీధిన్ జనుచుండఁగా నప్పుడు సాధ్వీరత్నముల్ భక్తిచే
వరనీరాజనపాణిపద్మ లగుచున్ బ్రహ్లాదముల్ మీఱఁగా శ్రీ
హరిపైఁ బాడిరి మంగళారతులు నవ్యాఽఽమోదమాకందపు
ష్పరసాఽఽస్వాదనతుందిలాళివిలసజ్ఝంకారనాదంబులన్ ౭౫

శా॥ మింటన్ జంటలు గట్టి దేవతలు స్వామిన్ జూడ మన్వేడ్కఁ బా
ల్గంటుల్ దంటగ వెంట నంటుకొని రాఁగా నిల్చి సద్భక్తితోఁ
గంటన్ జొప్పిల నంట నీక ఖగరాట్స్కంధాగ్రసంయానుఁడై
యుంటన్ జూచిరి కంటకాసురవిదారోదగ్రదోర్దండునిన్ ౭౬

సీ॥ నరకరక్షోరాజనిరసనంబును జేసి
ధరణిభారముఁ బాప నగుగునప్పుడు;
సురలకై మంథానధరణీధరోద్ధార
మును జేయఁ గృపతోడఁ జనినయప్పుడు
సాత్రాజితీశతపత్రనేత్రికిఁ దేవ
భూజంబుఁ గొని రాను బోయినప్పుడు;
గర్వాతిదుర్వారపూర్వగీర్వాణాళి
నెల్ల హింసింపఁగా నేగినప్పుడు,

తే॥ గీ॥ పూర్వకథలను బత్రిరాట్సర్వభౌమ
వాహనాఽఽరూఢుఁ డయ్యె నవ్వనరుహాక్షుఁ
డనుచు వినుచుందు మెప్పు; డీదినమునందు
మనము గన్నులఁ జూచితి మనుచు జనులు. ౭౭

కం॥ అతికుతుకాన్వితులై శ్రీ
పతిపదపంకజయుగంబు భాసురభక్తిన్
దతమతియుతులై సురసం
తతికీతిని దప్ప లిడక తప్పక గాంచెన్. ౭౮

కం॥ తిరువీదిన్ జని శ్రీహరి
తిరుగన్ జనుదేర భూమిదేవాన్వితుఁడై
నరనాథుఁడు హితనరవర
పరివృతుఁడై యెదురుకొనఁగ భాస్వద్భక్తిన్. ౭౯

మ॥ స్ఫురదష్టాపదదివ్యరత్నరుచులన్ భూమ్యంతరిక్షాంతర
స్ఫురితంబై తగుచల్వచప్పరమునన్ బాగొప్పగా జన్యులుం
తురు నందంబుగ నుంచి వీథిఁ జనుచున్ దోరంబులున్ బచ్చ్ర్
హరిఁగన్గొంచు నదభ్రసంభ్రమమునన్ హర్షోదయాత్ముఁడై నడచెన్. ౮౦

కం॥ "మీ రెవ్వ? రిచ్చటికి రాఁ
గారణ మది యేమి? జలధికన్యామణి యీ
దారినిఁ దిరువీదికిఁ జను;
దారిని నిలువక యె మీరు దలఁగుఁ" డటన్నన్ ౮౧

వ॥ భగవద్దాసు లిట్లనిరి. ౮౨

మ॥ తలఁగంగా నిటు వచ్చినార మొ? సుధాధామానుజాతాంగనా
ద్వ్యలసన్నేత్రినిఁ బెండ్లి యాడుటకునై వేంచేసినాఁ డంజనా
చలశృంగాగ్రగుహావిహారుఁడు గసచ్చక్రాబ్జగోధాముఁడున్
జలజారాతిహితేక్షణుండు; త్రిజగత్స్వామిన్ దగన్ గాంచుఁడీ. ౮౩

ఉ॥ చూచినవారిపుణ్యమును జూచెద నంచనువారిభాగ్యముల్
జూచినవారిరూపములు జూచినవారలకీర్తిసంపదల్
ఆలోచనకన్నె గాంచినలలాలోచను లక్ష్మభవ్యంపు నాగ
ల్లోచనుఁ డుర్విపంచశతలోచనుఁ డైన నుతింప శక్తులే; ౧౪

కం॥ అది గనుక మీర లీశ్రీహరి
పదములసన్నిధికి వచ్చి భాసురభక్తిన్
విదితముగ మ్రొక్కి నిలిచిన
సదయుం డై నచ్చు; నేమిసంశయ మనినన్ ౧౫

వ॥ రమాదేవిభక్తవరు లిట్లనిరి. ౧౬

తే॥ గీ॥ కానలసి యున్న నూఁచిన్నికన్నె కడకు
వారె వత్తురు; మే మేల వత్తు మచటి?
కెప్పుడు లక్ష్మిఁ గని జూతు మంచె దరిచూచు
చుండి జాగేల? పిలుచుక రండు పొండు. ౧౭

కం॥ అనినంతన వారేటికిఁ
జనివడి వచ్చెదరు పెండ్లిప్రాయవుపడుచై
నను మీరె యెత్తుకొని మా
వనితోవరునకడకు నప్పుడు వచ్చెద రనుచున్ ౧౮

తే॥ గీ॥ ఉభయవాదులు నీరీతి నొకరి కొకరు
వేడుకకుసయి మాటల నాడికొనుచు
నమితసంతోషచిత్తులై యలరుచుండు
వేళఁ బలికిరి సిద్ధాంతవేదు లిట్లు ౧౯

తే॥ గీ॥ లగ్న మొకరెండుగడియ లాలస్య మైన
లేదు; మాటలఁ బ్రొద్దు నీలీల జరుప
వలదు; రామనృపాలకవరునిఁ బూజ
సేసి తోడుక పోదము శీఘ్ర మనిన.

చ॥ పరిమళ మొప్పగందవొడి పాణితలంబునఁ బూని శౌరి
సరసిజపాణి మేన జనసంఘము సల్పెను; రాముభూవరుం
డురుతరకాంచనాంచితమహోజ్జ్వలరాంకవ మొప్ప కేశవుం
మురజముఖాదివాద్యములు మ్రోయఁగఁ దోడుక వచ్చి వేడుకన్. ౬౧

మ॥ ఘనవాహోపలవేదికన్ జెలఁగుచోక్కం బైనజాంబూనదం
లను నిర్మించినపెండ్లిపీఁటలను శ్రీలక్ష్మీహృషీకేశులన్
వినయం బొప్పఁగఁ బాంచరాత్రవిధులన్ వేంచేయఁగాఁ జేసి భూ
రత్నపీనాంబరయుగ్మ మిచ్చి మధుపర్కంబున్ సమర్పించియున్ ౬౨

కం॥ రంగన్మణిగణఖచితా
భంగోత్తుంగైకభవ్యభర్మమయం బౌ
మంగళసూత్రము నలమే
ల్మంగకుఁ గట్టించి రఘు డమందప్రీతిన్ ౬౩

తే॥ గీ॥ లలితలావణ్యముక్తాఫలంబులు దలఁ
బ్రాలు వోసినఁ గేశవపద్మపాణి
మూర్ధములఁ జూడ నొప్పెను, ముదముతోడ
సురలు మందారసుమవృష్టి గురిసి రనఁగ ౬౪

సీ॥ మంగళాంబ లమేలుమంగకు; మహితతు
రంగదభంగవిహంగునకును;
భృంగసన్నిభనీలశృంగారధమ్మిల్ల;
కంగజకోటిదివ్యాంగునకును;
కుందకోరకరదనేందువక్త్రికు, లస
త్సుందరక్షీరాబ్ధిమందిరునకు;
మందిరద్వీకచారవిందకు; భాసురా
మందనిర్జరబృందవందితునకు;

తే॥ గీ॥ ననుచు మంగళారాత్రిక లమితభక్తిఁ
గంఠనిర్జితవిలసితాకుంఠనాద
కలితకలకంఠులై మహోత్కంఠ నీతి
లలితకంఠులు వాడిరి యలఁత లేక ౯౫

కం॥ మేలుగనాఁ డెటులుండు నటులనె
శోభనంబును జొచ్చె; నంత సంధ్యావేళన్
సరవిరఁ బ్రాసంపముతోఁ
గరదీపసహస్రచయము ఘనముగ వెలుఁగన్ ౯౬

ఉ॥ అంబరచుంబిశేఖరకలశాగ్రచిరత్నసురత్నకాంతితో
డంబరరత్నదీధితుల నావలఁ ద్రోయఁగఁ జాలునట్టిది
వ్యాంబరజాలసంకలితమై తనరారుప్రభాంతమందుఁ బీ
తాంబరధారి నిందిరను సందము నొందఁగఁ జేర్చి వేడుకన్ ౯౭

ఉ॥ తేరుగసీదినిన్ జనుచుండఁగా నప్పుడు విస్తీర్ణప్రభోదగుళిఁ డై
యురుజుంజున్ నిజనస్తున స్థిరఘుఁ డై యభ్రావరోహాండు నై

ధరణీభాగమునన్ జరించు ననుచుండెం బొల్పి, భవ్యప్రభా
వరరుగ్వ్యక్తరమేశధామము జనవ్రాతంబు వీక్షింపఁగన్ ౯౮

తే॥ గీ॥ తిరుగ శ్రీహరి వేంచేయ నరవరుండు
ధరణీసురులకు మఱునాఁడు పరమభక్తి
సరసమృష్టాన్నములు పెట్టి, చరమధరణి
ధరదరీవివరమునకుఁ దరణి సనిన ౯౯

శా॥ సారక్షత్త్రనుజన్మకేతనకనచ్చామీకరస్వచ్ఛవి
స్ఫారాంశుచ్ఛట లష్టదిక్కులను నాచ్ఛాదింపఁగా నేఁడు
సారధ్యానితరుక్మకుంభవిలసత్సంపద్య మాస్యందనం
బారోహింపఁగఁ జేసె నందిరను హైతత్యధ్వజసిద్ధ భక్తితోన్ ౧౦౦

ఆ॥ వె॥ స్యందనస్థుఁ డైన చక్రిని సేవించు
జనులు భువినిఁ దిరిగి జన్మ మెత్త;
రమృతపదముఁ గొందు; రానందమున నుందు;
రందు కేమి సందియం బటంచు. ౧౦౧

కం॥ దర్పకజననీజనకుల
కర్పించిరి సకలజనము లగణితభక్తిన్
గర్పూరారాత్రికలను
నేర్పునఁ గానుకలతోడ నిర్మలమతులై ౧౦౨

సీ॥ కంధరాట్కన్యకాకలితపక్ష! పరాకు;
కర్బురసంహారకర! పరాకు;

పశుపతినుతదివ్యపాదపద్మ! పరాకు;
పన్నగారిధ్వజ! బహుపరాకు;
జఠరాంతరాలురజ్జలజజాండ! పరాకు;
స్మరశతకోటిసుందర! పరాకు;
పృషదశ్వభక్తభుక్ప్రంచ పహాళి! పరాకు;
సకలాఘవిషజాంగలిక! పరాకు;

తే॥ గీ॥ మిత్రశశినేత్ర! కర్పూరచిత్రనేత్ర!
పత్రిరాజస్యకంఖాణ! వృత్రహారణ
నీలనిభగాత్ర! నీళాఽవనీకళత్ర!
బహుపరా కని మాగధుల్ ప్రస్తుతింప. ౧౦౩

సీ॥ రంభోర్వశీమేనకాఽంభోరుహాఽసనాఽ
సమవారసతులు లాస్యములు సలుప;
నిత్యసూరిప్రముఖోన్నత్యగుణాఽఢ్యులౌ
సద్వైష్ణవులు శ్రుతుల్ సదువుచుండ;
మణిగణోజ్జ్వలవిభూషణభూషితాంగులై
జ్ఞాతవరు లగ్రభాగమునఁ జనఁగ;
భేర్యాదివాద్యగంభీరరావంబులు
కర్ణపేయముగ నాకసము ముట్ట;

తే॥ గీ॥ విమలకరదీపికాసహస్రములు వెలఁగ
రామధరణీశసహితులై భూమిసురవ
రాఽదిసర్వజనంబులు మోదమునను
రథముతోఁ గూడి తిరువీది రమణఁ జనఁగ. ౧౦౪

తే॥ గీ॥ చక్రిబాణంబు లలరెను "శక్రివైరి
చక్రి మీరేయి ఘోరసీచక్ర మవియు
శుక్రనిర్గతకీలోగ్రచక్రిచక్ర
మమితచక్రంబులై వచ్చె" ననుచుఁ బొగడ. ౧౦౫

కం॥ ఆకాశబాణములు సుర
లోకసమీపమున కెగసె; లోలాత్మకులై
పాకద్విణ్ముఖవిబుధులు
చీకాకై "యింక నేమి సేయుదు?" మనఁగన్ ౧౦౬

తే॥ పిట్లగోవులు బాణముల్ బిరుసులు మొద
లైన వన్నియు లంక యం చమరఁ జేసి
సూత్రపుత్రిక సంజీవపుత్రిరీతి
నొసరఁ గావించి చిత్రభానుని రగుల్ప. ౧౦౭

చ॥ మును దశకంఠపూర్వరము మోదముతోఁ బృషదశ్వసూతి! పెన్
గినుకఁ గృపీటయోనిశిఖఁ గీల్కొనఁ జేసినయట్లు క్రొవ్విడిన్
ఘనబహుళస్ఫులింగములు గప్పుచుఁ బుత్రిక వచ్చి వత్తికిన్
గొనఁ దగిలించి పోవఁగ నకుంఠత నేర్చిన నొక్కపట్టునన్ ౧౦౮

మ॥ స్ఫురదుర్వీధరకందరంబులు హరిచ్ఛండాలశూర్పశ్రుతుల్
కరముల్ భేదిలఁ జేయుచప్పుడుల నాకాశస్థలిన్ గప్పి దు
స్తర మై తారలఁ దాకి రాలె ననుచందం బొప్పె నాశ్చర్యతన్
నరసందోహము సూచుచుండ నపు డానక్షత్రబాణావళుల్ ౧౦౯

తే॥ గీ॥ ఇవ్విధంబునఁ దిరువీది నేగి మఱల
నరుగుదేరఁగ మఱునాఁడు హరినిఁ దురగ
వాహనారూఢుఁ గావించి వైభవమునఁ
బాఱువేటకుఁ గాంతారపథముఁ బట్టె. ౧౧౦

చ॥ చని మృగయావినోదమును సల్పి నిశీథినివేళ వచ్చుచో
వనరుహపాణిసన్నిధినివాసుని శ్రీతిరుమంగయాళు వా
రనియెడుచోరశేఖరుని నశ్వముమీఁదటఁ జేర్చి తస్కరుల్
సని హరిసర్వవస్తుచయసంగ్రహణంబును జేసి తెచ్చినన్ ౧౧౧

తే॥ గీ॥ చామరాదికభూషణజాల మెల్ల
సంగ్రహించుక చోరులు సనినఁ; జక్రి
లచ్చివాకిటిముందర వచ్చి నిల్చి
'తలుపుఁ దెరువు' మటంచును బలుకుటయును. ౧౧౨

సీ॥ "ఇందు రాఁ బని యేమి యీ రేయి? మీ రెవ్వ?"
రన; "మీనరూపుఁ డీయనఘుఁ" డనిన;
"మీన మైన జలంబులోనె యుండు" నటన్నఁ;
"కచ్ఛపవేషుఁ డీఘనుఁ" డటన్నఁ;
"కచ్ఛపం బిలక్రిందఁ గాని యుండ" దటన్నఁ;
"గిరివర్ష్మధరుఁ డైనహరి" యటన్నఁ;
"గిరి విపినంబులోఁ దిరుగు" నంచన; "నర
హరి" యన; "హరి యైన నద్రిగుహనె;

తే॥ గీ॥ వామనుఁడు బిచ్చ మెత్తును; వనచరాధి
యడవి కేగును; 'రా' జన నాకసమున;
హాలి మహిఁ దున్ను; బౌద్ధుఁ డనన్యమతవర్తి;
'కలికి' యన్నను బిలుకలకొలికి గాదె". ౧౧౩

తే॥ గీ॥ అనిన "మృగయావిహారి నై యలసినాఁడ
తలుపుఁ దెరువుఁడి; హరియె; మీతలఁపులోని
కోర్కె లీడేర్చు" నన నొక్క కువలయాక్షి
వాకి లెడలించి హరికి నివాళి యిచ్చె. ౧౧౪

కం॥ ఘనమణికాంచనసింహా-
సనమున వరపాంచరాత్రశాస్త్రజ్ఞులు శ్రీ
వనితను హరి నుపవేశన
మొనరిచి హారతుల నిచ్చి రుత్సాహముతోఁ ౧౧౫

తే॥ గీ॥ అంత మఱునాఁట నవభృథం బాచరించి
పుష్పయాగంబు రాతిరి పొసఁగ సల్పి
భూరిదక్షిణ లమితముల్ భూసురులకు
నొసఁగి భూపతి నిజకీర్తి నెసఁగఁ జేసె. ౧౧౬

కం॥ ప్రతివత్సర మిట్టులె శ్రీ
పతికల్యాణోత్సవంబు పార్థివవరుఁ డా
శ్రితవత్సలుండు భక్తిన్
సతతము నొనరించుచుండు సంయమివర్యా! ౧౧౭

కం॥ రామనృపాలునిసోదరి
'రామమ్మ' యటంచుఁ గలదు; రాజితకీర్తిక్
సోమాంబుజభూవిలస
ద్భామామృతహైమధరవితానముఁ దెగడున్ ౧౧౮

కం॥ "అనసూయగుణగణంబుల
ననసూయయె యనఁగ వచ్చు; హరిపదయుగభ
క్తిని నల శబరియె సుమ" యం
చనఁ దగు రామమ్మతోడ సన్యులు సములే! ౧౧౯

కం॥ తమ్ముఁడగు రామభూవరు
నమ్మానిని సూచి పలికె "నమ్మకడుపునన్
నెమ్మిని మన ముదయించితి;
మిమ్మహి హరిసేవ సేసి యొసఁగితి వీవే. ౧౨౦

ఉ॥ ఘనమగుకీర్తివెన్నెలలు గాయ బుధార్తిచకోరపాళి నిన్
వినుతి యొనర్చుచుండఁగను వేమఱు నే విని సంతసించి నీ
పనిగొనునావలో భవమహార్ణవ మీఁదెద నంచు నున్నదా
నను; హరిసేవ సేయుటకు నాకు నుపాయము సెప్పవే" యనన్ ౧౨౧

వ॥ అనిన రామభూపాలుండు. ౧౨౨

కం॥ "అక్కా! కేశవసేవకు
మిక్కిలి నిఁక నేమి గలదు? మే లగు మఱి నీ
వొక్కటి హరిసన్నిధిలో
నొక్కమహాగోపురంబు నొనరింపు" మనన్ ౧౨౩

కం॥ శిల్పివరేణ్యుల నప్పుడె
పిల్పించి మహోజ్జ్వలైకపృథుతరఫణిరా
ట్కల్పమహాద్వారంబునఁ
గల్పించెను గోపురంబు ఘనతరభక్తిన్ ౧౭౮

సీ॥ "ఆధారరహిత మీయమరాలయ" మటంచు
ధాత వెట్టినపోటిస్తంభ మనఁగ;
"స్వామి నీక్షించఁగాఁ బ్రేమతో నేతెంచి
యలర నిల్చినహిమాచల" మనంగ;
"నమరాశనఘటంబు నమసి జిల్లున దిగ
జారెడిఘనసుధాధార" యనఁగ;
"మురహరుభక్తాళిఁ బ్రోవంగ నిడినని
శ్రేయసాయతననిశ్రేణి" యనఁగ,

తే॥ గీ॥ శుభ్రతానిర్జితోజ్జ్వలాదభ్రశార
దాభ్రవిభ్రాజితాభ్రపగాభ్రదంతి
శుభ్రవారిజమహితసితాభ్రదీప్తి
గలమహోదగ్రగోపురం బలరుచుండె ౧౭౯

వ॥ అది మరియును దరుణతరణికిరణవిభవవిభాసమానాసమానసాలభంజి
కాపుంజమంజులకరకంజకలితనీరాజనదీపికోజ్జృంభితశాతకుంభగంభీరశుం
భస్తంభవిరాజితంబును; సత్క్షుద్రహర్యక్షతరక్షుమృగఖగజగతీరుహవిచి
త్రవిచిత్రితాప్రతిభాసమానప్రతిమావితానఖచితబాహ్యదేశంబును;
వదనబింబప్రతిబింబకరవిమలతరముకురబింబస్థగితచతురాస్యాంతర్భిత్తి

శాగ్రప్రదేశంబును; దదుపరి సమస్తదిగంతరాళాంతరవికీర్యమాణహారిత
కాంతిచ్ఛటాసముదయసమ్మిళితమరకతవ్రాతపరిచ్ఛన్నవలభిభాగంబును;
నిగనిగాయమానసగారాతినీలోపలజాలరచితసలలితవాతాయనవితా
నంబును; సాంద్రతరశరచ్చంద్రచంద్రికోపమానవజ్రోపలసంఘటితనిశ్రే
ణీశ్రేణీయుతంబును; సంతతనిరీక్షణజనితవిస్మయానందకందళితబృం
దారకబృందహృదయారవిందాభ్రంకషశిఖరప్రకాశితంబును; సంభృత
గదాపరిఘనిగర్గళబాహార్గళశోభితజయవిజయపాలితబహిర్ద్వారోభయ
ప్రదేశంబును నైనయమ్మహాగోపురద్వారంబున శ్రీమదంజననగాగ్రరం
గస్థుం డగు శ్రీమద్వేంకటరమణుండు శ్రీమదలమేల్మంగాంగనాసహి
తంబుగా సకలజనబృందంబులన్ జూడ నీదోద్భవాధిపారూఢుం డై
తిరువీదిని వేంచేయుటకు నిర్గమించుసమయంబున; విభీషణగుణమణిగణ
భూషణుం డగు విభీషణుం డై నతూముకులపయఃపారావారరాకానిశాక
రుం డగు రామభక్తపాలుండు హస్తన్యస్తమంజులచామరప్రశస్తుం డై
పార్శ్వంబునం జనుచుండ; నందిబృందంబులు వందనంబులు సేయుచుండ;
వేత్రధరులు "వేత్రవతీభర్త! రతిస్వామి! బహుపరాకు! హెచ్చరిక!"
యని కైవారంబులు సేయుచు సందడించుమందిని ముందర నదల్చు
చుండ; వారవనితాజనంబులు దమ కిచ్చు మెచ్చులకునై యచ్చరమచ్చె
కంటులరీతి హెచ్చుగాఁ దమకు వచ్చినటుల విచ్చలవిడి నటించుచు,
యువజనంబుల సచ్చికబుచ్చికలు సేయుచుఁ, బురోభాగంబునఁ జను
చుండఁ; బరమభాగంబున సందసునందసనందనబృందారకాచార్యులం
బలె వేదపారాయణంబు సలుపుచు శ్రీవైష్ణవబృందంబులు సనుచుండఁ;
గవినికరంబు విద్యోతమానగద్యపద్యవచనరచనాచాతుర్యంబులు నెఱ
పుచుండ; నారదతుంబురూపమానగాయకసముదయంబు తానమాన

విధానంబుల గానంబు సేయుచుండెఁ; బురజననివహంబులు స్వకీయసతీ యుతంబుగాఁ దెప్పలు విప్పక తప్పక చూచుచు గుంపులుగుంపులై నిలింపులసొంపు దీపింపఁ "దోరం బగునిమ్మహోద్యానగోపురంబునఁ గ్రాణం బొసఁగ్చినవా రెవ్వరో!" యనిన; "సకలనృపాలసుత యగురామ భూపాలునిసహోదరియు, విబుధజనమందిరాళిందసుందరమందారాజరా మ యమ్మగురామమ్మ" యని యొకరి కొకరు చేతులన్ జూపుచు సని దెంచునపుడు; భేరీధాంధణధంధణాయమానబంధురనినదంబు ను ధాంధకారపరిపంథిరాజలోకంబు విని భయభ్రాంతచిత్తు లగుచు "శక్ర యుతంబుగా నవక్రపరాక్రమంబున నక్రోధుం డై చక్రి మనమీఁదఁ జక్రప్రయోగంబు సేయం జనుదెంచెనో!" యని శంకాతంకసంక లితమానసు లగుచుండ; లెక్క సేయ నెవ్వరికి శక్యంబు గానియమ్మ హాసేవావైభవంబు, స్వర్ధామంబురీతి ఖచరాధిపపరివేష్టితంబు నై, గ్రహమండలంబుభాతి బుధశనైశ్చరయుక్తంబు నై, మానసకాసారం బుచెలువునఁ గవివ చావైలక్షణ్యంబు నై, బదరికాశ్రమంబుచా డ్పున నరనారాయణప్రకాశితంబు నై, యయోధ్యానగరంబువోలె రామావనీపాలపరిపాలితంబు నై, నాగలోకంబువిధంబునఁ జక్రప్రకాశి తంబు నై యుండె; నంత:— ౧౨౬

కం॥ గోపురవరమందిరఘన
గోపురకలశముల ముద్దుఁ గొనుచున్నవి; యా
గోపురశిఖరాగ్రము లవి
గో! పురమునఁ జెలఁగును; గనుఁగొను! మునితిలకా! ౧౨౭

క॥ అని యివ్విధమున నారద
మునిగణచంద్రుఁడు విశేషమోదయుతుం డై,
ఘనతర ఫణితిని శంభుఁడు
వినిపించిన విస్మయమున విని చనె స్వేచ్ఛన్. ౧౨౮

ఫ ల శ్రు తి

సీ॥ ప్రాచీదిశాధీశ భాసురవిభవంబు,
స్వాహాసతీభర్తృసదృశశుచిత,
ధర్మరాజసమానధర్మగుణావాప్తి,
పుణ్యజనాధిపాగణ్యశౌర్యశ్రీ,
మంభోధిరాజనవ్యగంభీరభావంబు,
పృషదశ్వసంకాశపృథులబలము,
రాజరాజనిధానరాజమానధనంబు,
నార్యైశ్వర్యోజ్జ్వలాహార్యకీర్తి,

తే॥గీ॥ శ్రీమదలమేలుమంగాపరిణయ మిలను
వినినచదివినవ్రాసినజనుల కెల్ల
శ్రీనివాసుండు నిచ్చు విస్తీర్ణకరుణ
ననుచు సూతుఁడు శౌనకమునికిఁ జెప్పె. ౧౨౯

ఆ శ్వా సాం త ము

శా॥ సోమాఽప్తానుజకంఠలుంఠనశితేషుప్రాంచదస్తోకస
ద్ధేమానర్ఘ్యశ్రీమణీగణప్రథితదివ్యేష్వాససందానితో
ద్దామజ్యోద్భవభూరిశబ్దభయభృత్త్రైలోక్యగ్రశౌర్యాశ్రిహిత
స్తోమాంహోయుతహృత్సమూహాసురరాట్సున్తాత్యంఘ్రి
దివ్యాంబుజా! ౧౩

వనమయూరము

అక్షరసృపోత్తకృతహాస్తినగరక్షా!
శిక్షితవిపక్షసరసీరుహనిభాక్షా!
వృక్షచిరదక్షనత! శ్రీకలితవక్షా!
ఋక్షవిభులక్షణసమీరితకటాక్షా! ౧౩౧

గద్యము

ఇది శ్రీరామచంద్రపదారవిందమకరందరసాస్వాదనసమున్మి
లేందిందిరాయమానమానసతామరసపుణ్యక్షీరపారావార
రాకాసుధాకర రామశాస్త్రిపౌలస్త్యపుత్రపవిత్రచరి
త్రాక్షిణాంధ్రగీర్వాణచణరామచంద్రకవి
పాలవిరచితశ్రీమదలమేలుమంగా
పరిణయంబను మహాప్రబం
ధంబునందు జతుర్థాశ్వాసము
సర్వంబు సంపూర్ణంబు
ఓం

వాణీ ముద్రణాలయము, సుల్తాన్ బజారు, హైదరాబాద్ (దక్షిణ.)